

72040

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM İŞ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Makbule SAVAŞ SEZER

YOZGAT VE ÇEVRESİ TARİHİ YAPILARINDAKİ SÜSLEMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yard. Doç. Sadettin SARI

DENİZLİ - 1998

ONAY SAYFASI**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne**

Bu çalışma, jürimiz tarafından RESİM-İŞ EĞİTİMİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan, Prof. Dr. Tahsin HANCI OĞLU

Üye, Yrd. Doç. Sadettin SARIL

Üye, Yrd. Doç. M. Kutsunbeyli

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

06/11/1998

Doç. Dr. Mehmet AKGÜN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yozgat ve Çevresi Tarihi Yapı Süslemeleri Konulu Araştırmada, Bu gün ayakta kalan ve eski özelliğini koruyan bir kısım tarihi yapılar tesbit edilecek tek tek incelenmiştir.

Yapı olarak, Yozgat evleri, Camiiler, Çeşmeler, Mezar taşları ve diğer sivil yapılara yer verilmiştir. Yapı içindeki ve üzerindeki süslemeler, motifler kullanılan malzemeler, kompozisyonlar konu edilmiştir.

Bu araştırmanın amacı, bugün sayıları gittikçe azalan ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya gelen bu yapıları gelecek kuşaklara tanıtmak ve bu yapılara sahip çıkmaktır.

Türk kültür sanatının bu özgün ve anlamlı belgelerinin çok yönlü olarak araştırılıp tanıtılması kültürümüzün daha da güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

ABSTRAC

In the research of the decoration of historical structures of Yozgat and its district, some historical buildings which remain today and preserve their old characteristics have been demonstrated and studied one by one.

In structural way, in Yozgat and its district there are houses, mosques, water fountains, tombstones and other civilian buildings. The decorations both inside and outside of thi buildings, motives, materials, technigues and compositions have been subjected.

The aim of the investigation is to preserve and introdure these buildings which are decreasing in number and have a risk of vanishing to the next generation.

Investigating and introducing of the original and meaningful documents of the Turkish Culture art will support our culture to develop.

ÖNSÖZ

Tarihi yapılar her zaman Türk süsleme sanatının çeşitli tekniklerini bir araya toplamasıyla kültürümüzün önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Yozgat ve çevresindeki tarihi yapılar hakkında günümüze dek geniş kapsamlı araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırma tarihi yapılarda iç ve dış mekanların süslenmesinde kullanılan teknikler, konular ve yapı hakkında bilgiler içermektedir.

Tarihi yapılarda, ev ve cami içi süslemeleri tavan göbeği tavan eteğindeki süslemeli alanlar dış mekanda duvar kabartmaları, çeşme ve mezar taşı süslemeleri yer almaktadır.

Bu araştırmada yardımlarından dolayı Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümünde Yrd. Doç. Sadettin SARI 'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

NAY SAYFASI.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	VII

GİRİŞ.....	1
Amaç.....	4
Önem.....	4
Sayıtlar.....	5
Sınırlıklar.....	5
Yöntem.....	5
Tanımlar.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM.

A) TARİHİ YAPI SÜSLEMELERİNİN GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ.....	14
B) TARİHİ YAPI SÜSLEMELERİNDE UYGULANAN TEKNİKLER.....	20
C) TARİHİ YAPI SÜSLEMELERİNDE UYGULANAN UYGULANAN KONULAR.....	33
D) YOZGAT ve YÖRESİ TARİHİNDE KISA BAKIŞ.....	36
1. Yozgat İlinin Konumu.....	36
2. Yozgat İlinin Tarihi Gelişimi.....	37
3. Yozgat İlinin Ekonomik Durumu.....	39
4. Yozgat İlinin Coğrafi Durumu.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

YOZGAT ve ÇEVRESİ TARİHİ YAPILARDA

YER ALAN SÜSLEMELER.....43

A) Yozgat Evlerindeki Süslemeler.....43

1. Nizamoğlu Konağı.....43

2. Ozanlar Konağı.....44

3. Nurettin Bacanlı Evi.....46

4. Hacı Kazım Dönmez Evi.....46

5. Fazıl Akyol Evi.....47

6. Yaşar Eryaşar Evi.....47

7. Yaşar Karşlıoğlu Evi.....47

8. Selim Korkmaz Evi.....48

B) Yozgat Tarihi Camii Süslemeleri.....48

1. Divanlıköyü Camii.....48

2. Yerköy Sarayköyü Çapanoğlu Camii.....50

3. Yozgat Çapanoğlu Camii.....52

4. Cevahir Aliefendi Camii.....55

5. Başçavuşoğlu Camii.....56

C) Yozgat Tarihi Mezartaşı Süslemeleri.....58

1. Alacaoğlu Camii Mezartaşı Süslemesi.....58

2. Başçavuşoğlu Camii Mezartaşı Süslemesi.....59

3. Çapanoğlu Camii Mezartaşı Süslemesi.....59

D) Yozgat Tarihi Çeşme Süslemeleri.....59

1. Çapanoğlu Çeşmesi.....60

2. Topmahallesi Sokak Çeşmesi.....61

3. Öğretmen Hamdi İçduygu Ev Çeşmesi.....61

4. Sarıkaya Hasbek Köyü Sokak Çeşmesi.....61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖRNEK TARİHİ YAPILAR İÇİNDEKİ VE DIŞINDAKİ SÜSLEMELİ ESERLERE AİT ANALİZLER VE FOTOĞRAFLAR.....	62
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	105
KAYNAKLAR.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	113

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Resim No: 1. Nizamoğlu Konağı Misafir Odası Tavan İşlemesi	63
Resim No: 2. Nizamoğlu Konağı Misafir Odası Tavan İşlemesi.....	64
Resim No: 3. Nizamoğlu Konağı Tavan Eteği İşlemesi.....	65
Resim No: 4. Nizamoğlu Konağı Tavan Eteği İşlemesi.....	66
Resim No :5. Nizamoğlu Konağı Misafir Odası Dolap İşlemesi.....	67
Resim No :6. Nizamoğlu Konağı Misafir Odası Yüklük Dolabı	68
Resim No :7. Nizamoğlu Konağı Pencere Kasnak Kenar Süslemesi.....	69
Resim No :8. Nurettin Bacanlı Evi Tavan Göbeği Süslemesi.....	70
Resim No :9. Avukat Hüsnu Cengiz Evi Şömine (Şerbetlik) Süslemesi	71
Resim No :10. Lök Köyü Karacabey Konağı Misafir Odası Tavan İşlemeciliği.....	72
Resim No :11. Lök Köyü Karacabey Konağı Mutfak Ocağı (Şerbetlik) Süslemesi.....	73
Resim No :12. Sarıkaya Hasbek Köyü Çeşmesi	74
Resim No :13. Top Mahallesi Öğretmen Hamdi İç Duygu Çeşmesi (Ev İçi Çeşmesi)..	75
Resim No :14. Top Mahallesi Sokak Çeşmesi.....	76
Resim No :15. Çapanoğulları Çeşmesi.....	77
Resim No :16. Yozgat Sarıkaya İlçesi Roma Hamamı Kalıntısı.....	78
Resim No :17. Başçavuşoğlu Camii Tavan Süslemesi.....	79
Resim No :18. Başçavuşoğlu Camii Duvar Süslemesi.....	80
Resim No :19. Başçavuşoğlu Camii Duvar Süslemesi.....	81
Resim No :20. Başçavuşoğlu Camii Korniş Yüzey Süslemesi.....	82
Resim No :21. Ali Efendi Camii Tavan Süslemesi.....	83
Resim No :22. Cevheri Ali Efendi Camii Pencere Süslemesi.....	84
Resim No :23. Cevheri Ali Efendi Camii İç Süslemesi.....	85

Resim No :24. Divanlı Köyü Camii Kapı Girişi Camii Kitabesi.....	86
Resim No :25. Divanlı Köyü Camii Tavanı Süslemesi.....	87
Resim No :26. Divanlı Köyü Camii Sandurmalı Son Cemaat Yeri (Mahfil) üst balkon işlemeşi	88
Resim No :27. Çapanoğlu Camii Giriş Kapısı Kubbe Süslemesi.....	89
Resim No :28. Nizamoğlu Konağı Salonu Tavan İşlemeşi.....	90
Resim No :29. Süleyman Sırrı Camii Giriş Kapısı Kenar Süslemesi.....	91
Resim No :30. Osman Paşa Türbesi Sütun Başlığı.....	92
Resim No :31. Yozgat Kilisesi Pencere Sütunları	93
Resim No :32. Yozgat Kilisesi Duvar Kabartması.....	94
Resim No :33. Cumhuriyet İlkokulu Pencere Kenar Süslemesi.....	95
Resim No :34. Sakarya İlkokulu Pencere Sütunu Süslemesi.....	96
Resim No :35. Sakarya İlkokulu Duvar Panosu	97
Resim No :36. Askerlik Şubesi Giriş Kapısı Süslemesi.....	98
Resim No :37. Askerlik Şubesi Tuğrası.....	99
Resim No :38. Musa Camii Mezar taşı Süslemesi	100
Resim No :39. Başçavuşoğlu Camii Mezar taşı Süslemesi.....	101
Resim No :40. Çapanoğulları Camii İç Camii Mezar taşı Süslemesi.....	102
Resim No :41. Çapanoğulları Camii İç Camii Mezar taşı Süslemesi.....	103
Resim No :42. Çapanoğulları Camii Dış Bahçe Mezar taşı Süslemesi.....	104

GİRİŞ

Tarihi yapılar ulusların düşünce hayatının görölür anıtları olduğu gibi bir ülkede yaşayan toplum varlığının da inkar edilmez delilleridir. Tarihi yapı süslemelerinin incelenmesi hem derinliğine hem genişliğine bir araştırma gerektirmektedir. Bu genişlik dünyanın bütün yüzeyi, derinliğine de tarihin geçmiş yüzyıllarıdır.

İnsan yaşamının her döneminde güzele ve yararlıya ulaşmak için uğraş vermiştir. Bu sebeple karşılaştığı her tür malzemeyi işlemiş biçim ve şekil vererek kendi ihtiyaçları doğrultusunda hayatının bir parçam haline getirmiştir.(1) İnsanların bu gayretleri sonucunda zaman içinde bir takım özelliklerini değiştirerek gelişmelerini sürdürmüşlerdir. Hun devrinde şehirler kurulup kurulmadığı bilinmemektedir. İlk şehirleşmenin yoğun bir biçimde Göktürkler tarafından gerçekleştirildiği söylenir. Uygur eserleri hakkındaki bilgilerimiz ise çağa ait duvar freskleridir.(2)

Türk sanatından söz edildiğinde bu sanatı en iyi ifade eden dalın Türk Mimarisi olduğu tüm sanat tarihçileri tarafından tartışılmaz kabul edilmektedir. Mimarlık bir çok unsurlarını çadırdan almıştır. Bu itibarla sanat ve tarihinde çadırın çok önemli yeri vardır. Arkeolog J.Strzygowski kubbelerinin, yuvarlak kümbetlerin, sayvanların ve daha bir çok mimari süsleme unsurlarının Orta Asya Türk çadırlarından geldiğini göstermiştir.(3)

Türk insanını Orta Asya'dan beri sadece tabii etkenlerden ve düşmanlardan koruyan birer sığınak olmayan çadırlar içlerinde yaşayan insanların ekonomik inanç, gelenek, görenek, hayat tarzı, süsleme ve benzeri gibi sanatlarını kısaca kültürlerini çeşitli yönleriyle aksettiren dahası durum ettiren bir yapıya sahiptir.

---

(1) Celal Esat ERSEVEN : Türk Sanatı Tarihi, İst.Milli Eğt.Basımevi 1970 s.:336

(2) Haşım KARPUZ :Türk İslam Mimarisinde Erzurum evleri Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 1984 s.5

(3) Taciser ONUK : Osmanlı Dönemi Çadır Süslemeleri (Yayınlanmamış Doktora tezi) Ankara Üniv. 1990 s.3

Türkler Anadolu 'da yaptıkları eserlerde Orta Asya'dan getirdikleri kültürün yanında yerli şekillerle birleşen Anadolu'ya özgü yapı tiplerini oluşturmuşlardır. Anadolu eserlerinde de ahşap yapı malzemesinin zenginliği görülür. Ahşap malzeme sadece yapıda değil iç mimaride ve el sanatlarında da çok kullanılmıştır.(4)

Anadolu 'nun büyük nüfus artışı ve kalkınma olayları dışında kalan ve bu nedenle imar edilmeyen bir çok şehir ve kasabası vardır. Söz konusu şehirler çeşitli nedenlerle büyük ilerleme alanlarının dışında kalmıştır. Bu yapıların çoğu isabetli olmayan imar hareketleri yüzünden gündün güne bozulmakta eski konumlarını, karakteristiklerini gittikçe artan bir hızla kaybetmektedirler. Bu illerimizden biri de Yozgat 'tır. (5)

Yozgat camii, "Eyvan, Kümbet" birleşimi türbe, han, hamam gibi tarihi eserlerin yanında, sivil mimaride Anadolu 'da ender rastlanan benzeme örnekleri de verilmektedir.(6)

1071 Malazgirt Savaşı 'ndan sonra Anadolu Selçuklu Devleti sınırları içinde kalan bölge Türk İslam Sanatı için son derece değişik uygulama alanı göstermektedir. Şehir merkezi Kirazlı dere vadisi içinde kurulmuş olup sınırlı yerleşim alanına sahiptir. İlk yerleşim merkezlerindeki cadde ve sokaklar Türk İslam kültürünün etkisiyle meydana getirilmiştir.(7)

---

(4) Orhan ÖZGÜNER : "Köyde Mimari" Doğu Karadeniz Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ün. Yayınları 1970 s.26

(5) Nefise YÜKSEL : "Yozgat Evleri " Gazi Ün. Sos. Bil. Enstitüsü Yayınlanmamış mastır tezi. 1994 Ank.

(6) Hakkı ACUN : "Yozgat Yöresinde İki Plan Türünde Dört Türbe Örneği" Hacettepe Ün. Yay. s. Özel Ankara 1980 s.400

(7) Nefise YÜKSEL : a.g.e.

Bu araştırmamızda Yozgat ve yöresi yapılarının Türk süsleme tarihindeki yerini belirtmeye çalıştık. Bu güne kadar Yozgat ve yöresi tarihi yapı süslemeleri üzerinde yapılan ilme çalışmalar çok azdır. Bu güne kadar çeşitli sanat tarihçilerinin yaptıkları çalışmalarla son dönem Yozgat yapıları bir hayli aydınlığa kavuşturulmasına rağmen Selçuklu, beylik ve Osmanlı dönemleri ayrıntılı bir inceleme konusu yapılmamıştır. Oysa bu yörede Türk mimarisinin her dönem eserleriyle karşılaşmak mümkündür.(8) Özellikle Yozgat 'ta Çapanoğulları zamanında (Ayanlar Döneminde) belirli bir ölçüde başkentle yarışabilecek onlardan hiç de aşağı kalmayan mimari ve resim sanatı ürünleri bulunmaktadır.

Son Dönem Osmanlı Saray çevresinde ilgiyle izlenen Avrupa özentisi ve kültürü, giderek Osmanlı toplumunda da benimsenir duruma gelmiştir. Hatta bu akım, Anadolu 'nun içlerine kadar girmiştir. Özellikle Anadolu'nun en kuvvetli ayanı Çapanoğulları gibi sarayla yakın ilişkileri olan Ayanların hakim olduğu bölgelerde bu etkinlik daha fazla görülür.

Bu dönem sanatı hiçbir zaman Türk sanatından ayıramaz veya ikinci derecede bir sanat ürünü olarak görülemez. Çünkü bu sanat ürünleri son dönem Osmanlı mimarisinin genel özelliklerini yansıtır.(9)

Gün geçtikçe sayıları azalan Yozgat 'taki tarihi yapı süslemeleri hakkında herhangi bir ilmi araştırmaya rastlanmamıştır. Böylece tarihi Yozgat Yapı süslemeleri elemanları ve süslemelerdeki Motif, Renk, Üslup, Teknik özellikleri ve bunların yapılara göre dağılımları konusunda pek çok soru cevapsız kalmıştır.

Türk Kültür Sanatı 'nın bu özgün ve anlamlı belgeleri nin çok yönlü olarak araştırılıp tanıtılması Kültürümüzün daha da güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

---

(8) Hakkı ACUN : "Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları" Vakıflar Dergisi XIII. sayı Başbakanlık Basımevi 1981 Ankara s.636

(9) Hakkı ACUN : "Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları a.g.e.

AMAÇ

Bu araştırmanın genel amacı tarihi Türk Yapı Süslemeleri içinde Yozgat 'taki tarihi eser süslemelerini tanıtmak ve bu süslemeli yüzeysel olarak anlatmaktır.

Böylece Yozgat ve çevresindeki tarihi yapı süslemelerini tanıtarak gelecek kuşaklara yönelik yapılacak çalışmalara katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

ÖNEM

İnsanların ihtiyaçlarından doğan yapılar, sığınaklarla başlayıp devam ederek bugünkü halini almıştır.

Yapılar her zaman, Türk Süsleme Sanatının çeşitli tekniklerini bir araya toplamasıyla, kültürümüzün önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Yapılar dışardan sade bir görünüme sahip olmakla birlikte iç ve dış mekanda, değişik süslemelerle bezenmiştir. Bu yapılar genellikle ahşap, tuğla ve kerpiçten yapılması nedeniyle kısa ömürlü yapılardır. Çeşitli nedenlerden dolayı sayıları gittikçe azalan tarihi yapı süslemelerinin bulunduğu şehirlerden birisi de Yozgat 'tır.

Yozgat tarihi eser yapı süslemeleri hakkında geniş kapsamlı hiçbir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma Yozgat 'taki tarihi yapı süslemelerini geniş kapsamlı olarak tanıtaçağı için önemlidir.

Araştırmadan elde edilen verilerin daha sonra yine aynı konuda yapılacak yeni araştırmalara kaynak oluşturması bakımından yararlı olabileceğı düşünülmektedir. Sonuçta tarihi yapı süslemelerinin korunması ve özelliğini kaybetmemesi için ilgililerin dikkatini çekerek sorunların çözülmesinde yardımcı olunabileceğı umulmaktadır.

SAYILTILAR

Araştırmacının, araştırmaları geçerli ve güvenilir olacaktır. nk araştırmacının gözlemlerinin objektif olacağı varsayılmıştır. Yazılı kaynak taraması yapılacaktır. Gözlem formları düzenlenecektir. Araştırmacının araştırması konusu asıl Yozgat ‘taki tarihi yapı süslemelerine ait fotoğraflar çekerek güvenilir belge niteliğinde kaynak olacaktır.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırma tarihi süslemelerden konak ii süslemeleri, cami ii süslemeleri, eşme süslemeleri, mezar taşı süslemeleri, çeşitli yapı süslemeleri ile sınırlandırılmıştır ve bu süslemelerde kullanılan teknikler ve konular ele alınmıştır. Yapılardaki plan tipleri ele alınmamıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini tarihi yapı süslemeleri meydana getirmekte olup, yapıların içindeki ve dışındaki süslemeler konu edilmiştir. Eserlerin yapılış tarihleri hakkında da gözlem ve görüşme formlarıyla yeterli bilgi elde edinilememiştir.

Araştırmada, tarihi araştırma yöntemi, gözlem ve görüş formları kullanılmıştır.

TANIMLAR

Ev : Mesken, barınak, yer anlamındadır. İnsanların oturması için yapılmış mesken.(10)

Aplike : Yapıştırma, bezeme, kaplama, tatbik etme.(11)

Bordür : Kapı, pencere gibi mimari kısımların, panoların etrafını kuşatan süslü ya da süssüz düz ya da çıkıntılı dar ve uzun parçalara denir. (12)

Motif : Bezeme ve süslemede bütünü oluşturan parçaların her birine verilen isimdir.

Niş : Duvar içine oyulmuş genellikle üstü kemerli hücre, göz.(13)

Desen : Renkli ya da renksiz, tonlu ya da tonsuz çizgi resimler.

Kiler : Kışlık ya da yazlık erzak deposuna verilen ad.

Form : Şekil, biçim.

Çıkma : Binanın beden duvarlarından dışa doğru cumba gibi olan taşmasına denir.

Hatai (Arap hatai) : Stilize yaparak, filiz ve çiçek motiflerinin birbirine dolaşmasıyla meydana gelen bir motif.

Türk sanatı süslemelerinde Rumi motif kadar yaygın olmakla birlikte çok kullanılmıştır. Özellikle çini desenlerinde Hatai çok sık görülür.(14)

---

(10) Meydan Larousse

(11) Celal Esat ARSEVEN : Sanat Ansiklopedisi M.E.Basımevi C.1950 İstanbul s.2435

(12) Adnan TURANİ : Sanat Terimleri Sözlüğü Toplum Yayınevi 1980 Ankara s.24

(13) Adnan TURANİ : a.g.e.

(14) Mehmet ÖNDER : Antika ve Eski Eserler Kılavuzu Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1995 Ankara

Madolyon : Çember ya da beyzi şekilde büyük madalya anlamındadır. Bunlar Rönesanstan itibaren evlerin cephelerine asılırdı.

Mozaik : Süsleme ya da figürlü yüzey dekorasyonu için yan yana renkli taş ya da cam parçalarıyla yapılan resim. Zemin, duvar ve kubbeler için çok kullanılmış bir tekniktir.(15)

Bezeme : Süsleme

Rumi : Türk sanatında bir motif adı. Rumi “Anadolu ‘ya ait” anlamına gelir. Anadolu Selçukluları devri süslemecilerinde en çok görülen bu motifin “Zoomorfolojik” bir anlam taşıdığı hayvan “kuş” figürlerinin stilize edilerek, soyut bir biçimde motifleştirildiği söylenir. Rumi ve kıvrımları, genel olarak taş, ağaç, çini, halı, kumaş, maden, kitap süslemeciliğinde görülür. Selçuklu sanatında Beylikler devrine, Osmanlı dönemine bazı değişikliklerle geçmiş, bordür süslemeciliğinde daha çok yer almıştır.(16)

Alınlık : Antik yapıların ceplerinde çatı ile kornij arasında yer alan üçgen biçimindeki kısma verilen bu ad bugün bir portalın ya da bir pencerenin çerçeve içine alınmış bulunan üst kısmına da denilmektedir.(17)

Arabesk : Bir düzen içinde birbirine girift, uzantısı sonsuz, geometrik bezeme Doğu sanatının başta gelen taş, ahşap, maden, mozaik, çini, tuğla, örgü, tezhip süslemesinde çokça yer alır. İslam Sanatında kullanıldığı için, batılılar buna “Arabesk” adını vermişlerdir. Türkçe de adı “Arap Yolu” veya “Girift” tir. Değişik çok örnekleri vardır.(18)

---

(15) Adnan TURANİ : Sanat Terimleri Sözlüğü, Ankara Toplum Yayınevi 1980

(16) Mehmet ÖNDER: Antika ve Eski Eserler Kılavuzu Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1995 Ankara

(17) Adnan TURANİ : a.g.e.

(18) Mehmet ÖNDER :a.g.e.

Arabesk anlamındaki bezemeleri, Asya ülkeleri kullandığı gibi, Yunan, Roma kentlerinde de kullanıldığına tanık olmaktadır.(19)

Sütun : Ekseriyette devire kesitli, ince, uzun, tek parça ya da parçalı kaide gövde ve başlık kısımları olan taşıyıcı mimari öge.(20)

Pano : Etrafi çerçevesi düz yüzeyli olup mimaride silmelerle sınırlı kısımlardır.

Alçak Kabartma (Oyma) : Herhangi bir yüzeyin hafif çıkıntılı olarak belirtilmesine alçak kabartma denir.

Tezminat : Süsleme, bezemeye verilen ad.

Kartuş : Etrafi kabartmalı, nebat motifleri ya da silmelerle çevrili kitabeliklere denir. Bazı kartuşlar kenarları ise doğru rulo gibi kıvrılmış kağıt biçimindedir. Kitabeler bilhassa 17. ve 18. yüzyıl barok mimarisinde sık sık kullanılmıştır. Bu kitabelerin içine yazılar, sancaklar ya da amblemler resim edilir.(21)

Ahşap : 1. Ağaçtan, tahtadan yapılmış ahşap ev.

2. Ağacın odun kısımları, kereste, tahta, ahşap ince tipleri andıran hücreler bir araya gelmesiyle oluşan örgensel bir yapı malzemesidir. Hücrelerin aslı ahşabın eksenine paralel seliloz liflerinden ve bunları birbirine bağlayan linyin denilen maddeden meydana gelir. Selilozun suya çok düşkün olması ve hücrelerin içindeki başlıkların varlığı, ahşabın hava etkisinden ve içinde bulunduğu ortamın koşullarından zarar görmesine yol açar. Türkiye 'de yapıcılıkta ve marangozlukta çoğunlukla kullanılan ağaç türleri şunlardır. Dişbudak, maun, ceviz, gürgen, meşe, karaağaç, çam, köknar, ladin.(22)

---

(19) Adnan TURANI : a.g.e.

(20) Adnan TURANI : a.g.e.

(21) Adnan TURANI : a.g.e.

(22) Doğan HASOL : Ansiklopedik mimarlık sözlüğü, Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları, İstanbul 1979 II. Baskı.

Kemer : Çeşitli parçalardan kavisli olarak örülen iki duvar ya da ayağı birbirine bağlayarak kapı pencere gibi açıklıkların üstündeki ağırlığı, yanlardaki ayaklara bindiren mimari öğeye verilen ad.

Silme : Binalarda aynı zamanda bir süs teşkil ederek çeşitli kısımları birbirinde ayıran kesinti, girinti ve çıkıntılı, pervaz mahiyetinde mimari unsura denir.

Kargir: Taş ve tuğla ile yapılmış bina.

Akant : Kornit sitili sütun başlıklarını süsleyen kenger yaprağı motifi Grek ve Kona devri sütun başlıklarında görülür.

Alçı (Eşya Süslemeler) : Alçı taşının hafif ateşle pişirilmiş öğütülmesi sonra suyla karıştırılarak hamur haline getirilmesiyle yapılan eser ve süslemeler. Yapılarda duvar ve tavan süslemelerinde, petekli pencere ve vitraylarda, kabartma çerçeve ve mobilyalarda, heykel, biblo yapımında kullanılır. Alçı, İslam Sanatında çok önemli bir süsleme unsurudur. Gazne, Fatimi, Emevi, Abbasi ve Büyük Selçuklu Sanatında çok sık görüldüğü gibi Anadolu Selçuklu sanatı mimari yapılarında, özellikle saray ve köşk gibi sivil yapılarda süslemeyi tamamlamıştır. Konya 'daki Selçuklu köşkü ile Beyşehir Kubad-abad Sarayı alçı süsleme örneklerini Konya İnceminare ve Karatay medreseleri ile İstanbul Türk ve İslam Eserleri müzelerinde görmek mümkündür. Osmanlı Devri Dini ve Sivil mimarisinde de yer alan pencere ve tavan süslemeleri arasında yer almaktadır.

Hayat Ağacı : Ölümsüzlüğün simgesi olarak Türk Süsleme sanatında doğal ve stilize edilmiş motif Kökü arzın derinliklerinde gövdesiyle arşı kucaklayan hayat ağacının motifi İslam Türk Sanatında çini, ahşap, taş, halı, kilim, kumaşlarda çok görülür. Çoğu zaman Selçuklu sanatında sağında solunda kuş, ejder figürüyle birlikte dir. Selçuklu Sarayı Kubad-abad çinileri süslemelerinde zengin örnekleri görülür.(23)

Stilize : Karakteri kaybolmadan, basitleştirilerek tezyini ve şematik hale sokulmuş biçim ya da şekil, motif. Bu sözcük ayrıca (Üsluplaştırılmış) anlamına da gelir.

Dolap : Ahşaptan birkaç katlı, bölme ve çekmeceli eşya mobilyası Ağaç oyma, fil dişi, sedef, bağa kakması, lake, Edirnekari işçilikte süslenen dolaplar evlerde, konaklarda, köşk ve saraylarda kullanılmıştır.

Kalem İşi : Genellikle mimaride iç dekoru tamamlayan süsleme türü. Kalem adı verilen ince fırçalarla bir yüzeyi boyama Kalem işinin çeşitli teknikleri vardır. Duvar sıvası yaş iken yapılan boyama tekniğine fresk denir. Motifleri daha belirgin göstermek üzere alçı kabartmaların boyanması tekniğine de malakari denir. Taş, mermer, ahşap üzerine yapılan boyamalı süslemeler de vardır. Ahşap üzerine tuval veya ince bir bez gerilerek üzerinin süslenmesi de ayrı bir kalem işi tekniğidir. Kalem işi süslemenin daha parlak ve kalın alınması için üzerine lake sürüldüğü de bilinmektedir. Türk sanatında kalem işi teknikle süslenmiş tavanlar çok tanınmıştır.

Kapı Kanatları : Mimari yapıların girişinde yer alan kapılar ve kapı kanatları genellikle ahşaptan ve bir sanat eseri niteliğinde yapılmıştır. Anadolu Selçuklu mimarisinde yapının bütünü içerisinde ve onun bir parçası olarak düşürülen kapılar devrin ahşap işçiliğinin özelliklerini taşıması yönünden ayrı bir değer taşımaktadır.

Kündekari : Özel olarak doğranmış küçük ve düzgün tahta parçalarının birbirine geçmesiyle yapılan minber, kürsü, dolap, kapı ve pencere kanatları gibi ahşap eşyada kullanılan işçilik. Kündekari işçilikte yapılan eşya, geometrik ve arabesk süslemelere daha yakındır. Türk ahşap sanatında çok kullanılmıştır.

Mühr-ü Süleyman : Altı köşeli yıldız motifidir.

Servi : Genellikle Osmanlı Sanatı taş, çini, halı, kumaş, kitap süslemeciliğinde kullanılan ağaç motifi. Tepesi rüzgardan sağa eğilmiş olarak Osmanlı mezar taşlarında çok kullanılan servi ve hurma dalları motifine ayrıca mistik bir ifade verilmiş cennet ağaçları olarak tanınmıştır.

Sütun Başlıkları : Mimaride kemer ve çatıları tutan taş direklerin üzerinde gövdeden taşan süslemeli taş başlıklar.

Tavan Göbeği : Kapalı bir mekanı örten düz, yatay yüzey. Genellikle Türk yapısı ev tavanları ahşaptır. Tavanlar tahta çubuklarla süslendiği gibi kalem işi nakışlarla da süslenir. Özellikle bu süslemeler tam ortasında yoğunlaşır. Buna tavan göbeği denir.

Zencerek : Genellikle kaytan örtüsü biçiminde kenar suyu (Bordür) motifidir. Selçuklu taş, ağaç, maden, kitap süslemeciliğinde çeşitli örnekleriyle yer almış, Beylikler ve Osmanlı devrinde de çok kullanılmıştır Zincir motifi de denir.⁽¹²⁴⁾

---

(24) Mehmet ÖNDER: a.g.e.

BÖLÜM 1

A) TARİHİ YAPI SÜSLEMELERİNİN GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ

Emevi mimarisi, kuruluş devrinde olan her sanat gibi devşirmecedir. Bazen biri diğerine üstün gelen bu etkiler süslemelerde kendini daha çok belli eder. Bitki unsurları özellikle Suriye ve Mısır hristiyan sanatının süsleme repertuarından alınmıştır. Bunlar akanntus ile asma ve kıvrımlaşan saplardır. Müslümanlar Koptların kumaş, kemer ve bilezik gibi ziynet eşyasında da görülen bu unsurları zengin bir hayal gücü ile kaynaştırarak yeni bireşimler elde etmişlerdir. Bununla beraber dalgalanan kardela, tesbih tanelerinden daireleri içine alınmış gülbezekler, üçgen motifler İslam sanatının bu ilk devrinde sasani etkilerini açığa vurur. Ama bütün bu etkilere rağmen, duvarları böylece süslemek hele hiç boş yer bırakmadan yüzeyleri doldurmak, adeta boşluk tan bir tür korku duyma hali Emevi sanatının bir özelliği olarak göze çarpar.

Endülüs Emevi sanatının göze çarpan özelliklerinden biri süslemenin bolluğu ve süs unsurlarının değişikliğidir. Bu da etkilerin çeşitli olduğunu belli etmektedir. Bütün İslam sanatında görülen ve yazı, bitki geometri unsurlarını kapsayan süslemeler; taş, mermer, pişmiş toprak, tahta ve mozaik üzerinde yer almışlardır.

Emevi yapılarının süslemeleri taş üzerine işlenmiş olduğu halde abbasilerin 'kiler tuğla duvarları bir metre yüksekliğe kadar kaplayan mermer tozu ile alçıdan yapılmış bir harca yani stukoya işlenmiştir. Mezapotanya ve İran bölgelerinde çok eskiden beri bilinen bu tekniği müslümanlar, yeni süsleme üslupları ile zenginleştirecek ustaca kullandılar.

Fatımi devrinin İslam süslemesinde büyük bir yeri vardır. Fatımi sanatının kullandığı dekoratif biçimler arasında, niş şeklindeki içerlek kısımlardan daha ilgi uyandırma bir şey olmaz bunlar binaların dışında görülen esaslı unsurlardır.

İslam sanatında yapıcının mantığından çok süslemecinin hayal gücünden doğan kemer trajeleri, bizi ilgilendiren devirde büyük bir değişiklik gösterir. Bir çok sütun başlığı, özellikle Fatımi mihraplarının sağında solunda bulunan sütuncelerin başlıkları, sütuncelerle birlikte kaybolup gitmiştir. En çok rastlanan sütun başlığı Tolunoğlu mimarının Samarra 'dan aldığı çan biçimi başlık tipindedir. IX. Yüzyılın küçük modellerinden gelen sütun başlığı, kaidelerinde birleştirilmiş, uçları içeriye doğru süslüdür. Oyuk çizgili bir dekor kıvrımının sadeliğini bozmadan yüzeyleri örter. Üstüvani sütun gövdelerinin yukarısı çok hafif alçak rölyefli yazılarla yada bitki dekorlu bileziklerle süslüdür. Fatımi devri özellikle çizgi unsurları ve kullanışları ile İslam süslemesinde yer alır. Bitki unsurlarına kattığı şeritleri de kullanmaktadır. Bitkisel süslemenin ayırt edilmesi gereken ve gelişimi ayrı olarak yüzyıldan yüzyıla izlenebilen farklı iki unsuru vardır.(25)

---

(25) Suat Kemal YETKİN: İslam Ülkelerinde Sanat Cem Yayınevi Basaş Ofset
İstanbul 1984 s.180

Bütün tarih boyunca Türk süsleme sanatları gittikçe öylesine zenginleşmiştir ki; İmparatorluğun bütün ihtişamını gözler önüne sermiştir. Altın ve gümüşlerle dal dal işlemiş padişah ve kadın sultanlarının kaftanları bu gün Topkapı sarayının paha biçilmez ziynetleridir.(26)

Süsleme belirli bir yapıya veya yere daha dekoratif bir görünüm kazandırmak için çeşitli teknik bütün Türk yapılarında çok eski devirlerden bu yana dıştan ve içte süsleme sanatının örneklerini görebiliriz. Süsleme sanatı gelişerek Büyük Selçuklu devletinde ve beyliklerde de devam etmiştir. Mimari süslemeler de alçı baskı, taş mermer, çini tuğla ahşap üzerinde değişik teknikler geliştirilmiştir. Türklerin süsleme sanatına tesirleri 9.y.y.'da Abbasi sanatına etki etmeleri ile başlar.

Bir nakkaşın eserlerindeki incelik kıvraklık ve renklerdeki armoni, Türk süsleme sanatının bütün dallarına yansımıştır. Bitkilerin, çiçeklerin, yaprakların en ince güzellikler, en yumuşak kıvrımları çeşitli tekniklerde işlenmiştir.

Karahanlılar da; mozaik, sırlı tuğla, taş ve tuğla ile işlenerek meydana getirilen süslemeleri görüyoruz. Selçuklu devleti zamanında Konya bezemeleri iki büyük gruba ayırarak inceliyoruz. Heykel, Kabartma figürler, Alınlık, Sırlı tuğla ile meydana gelen süslemeleridir. Bunlar I. Grup süslemelerin içerisine girer. II.'nci grup süsleme örneklerini ise binaların iç dekorasyonlarında görüyoruz. Bunlar; Çiniler, alçılar ve ağaç süslemeleridir.

Osmanlı mimarisinde bitkisel süslemeye çok önem vermezlerdi. 16.y.y.'da ise natüralist tarzda alışılmış formlarda çalışılan yaprak, çiçek motifleri, dal motifi gerek iç süslemelerde gerekse dış süslemelerde kumaş deseni olarak kalem işlerinde, çinilerde ve taş kabartmalarda çok kullanılmıştır. Süslemeyi Rumi ve Hatay-i üslup olarak ikiye ayırabiliriz.(27) Rumi üslupta ise ince kıvrımlarla birbirine bağlanan küçük ve büyük rozetler, madalyonlar, yaprak ve çiçek motiflerinden oluşmuştur.

---

(26) Tolga PELİN: Türk mimarisinde süsleme sanatı Haşet Matbaası İst.1982

(27) Tolga PELİN: a.g.e.

Selçuk mimarisinde niş, ahşap, minareler, kemer, süve, eyvan içleri ve kitabeler alçı ile bezenmiştir. 12. ve 13. y.y. 'da kullanılan malzeme taştır. Çok taşlı mermer işçiliği birinci plana çıkmıştır duvarları alt yüzeylerinde, mermerlerin çok ince işçilikle bezendiğini alçı içlerinde ise yuvarlak yüzlü yazılar ve bitkisel desenler kullanılmıştır.

Osmanlı devletinde ve Selçuklu 'larda taş işlemciliğin yapı içinde ve yapı dışında çeşitli tekniklerle nakışlı geometrik kabartma olarak işlendiğini görüyoruz Türk süsleme sanatının diğer örneklerini cam süslemede, deri üzerinde, minyatür ve tezhipte, kumaşlarda, halı ve kilimlerde, ahşapta, madende, sedef oymacılığında görebiliriz.

Bezemelik sıfatı, İslam sanatının, özellikle mimarisinin anlaşılmasını büyük ölçüde güçleştirmiştir. Godard şöyle diyor. "Eğer bir mimar, bir caminin geleneksel biçimini, yeni ve gösterişli bir elbiseyle süslemeyi başarır, ona İslam ülkelerinde sanatçı denir." Aynı şekilde dayanıksız bir genellemeyi G.Marçais 'nin aşağıdaki ifadesinde buluyoruz. "İslam eserlerinde dekoratörün rolü çok fazladır. Bu yapıtlar bizi Strüktürleriyle asla planlarıyla çok az etkilerler. Onlarda asıl ilgi çekici olan bezeme ayrıntıları ve onların düzenidir. Camilerin yaratıcıları bizim Hristiyan ustaların ihtirasla ilgilendikleri statik süsleriyle, iten ve taşıyan kuvvetlerin bilgi ile ele alınışıyla pek endişelenmediler. Aynı şeyi R.P. Wilson "İslam sanatı öncelikle yüzey süsleme sorunuyla ilgilenmişti" diye ifade ediyor. bu düşünce yeni yayınlarda da benzer şekilde ilgi görülmektedir. K.Otto-Dorn "İslam da asıl yaratıcılık başka yödedir. O bezemeler olana, doğanın soyutudur ifadesine, biçimsele, yüzeyetkisine, hareketli çizginin oyununa ve renk kompozisyonunun armonisine yöneliyor" demektedir.

Oysa en bezemesel düzeyde bile, mimarinin özü süslemenin dışında kalmıştır. İslam yapıları, plan organizasyonu, kitle kompozisyonu iç mekan ve strüktür gelişmesinden yoksun olmadıklarına göre sadece bezemesel yönleriyle değerlendirilemez Selçuklu türbeleri, bezemelerinden çok, kitle kompozisyonlarıyla etki yapıyorlar, büyük kervansaraylar sadece taç kapılarıyla değil, fakat planlama örneği olarak ilgi çekicidirler Osmanlı Camilerinin büyüklüğü mekan organizasyonundandır.(28)

---

(28) Kuban DOĞAN : Türk ve İslam Sanatı üzerine Denemeler Arkeoloji ve Sanat

Yayımları 1998 İst. s.109

İnsanlar tarih öncesi devirlerden beri doğa olaylarından ve vahşi hayvanlardan korunmak için bulabildikleri mağaralara sığınmışlardır. Böyle tabii sığınak bulamadıkları zaman ağaç sırıklarını birbirine çatarak üstünü çalı çırpı ya da hayvan postuyla kapatmak suretiyle meydana getirilen ilk barınaklar insanlarda çadır ve ev fikrinin doğmasına sebep olmuştur.(29)

Mimarlık tarihi içinde sivil mimarinin önemli bir parçasını tarihi Türk yapıları oluşturmuştur.(30)

Türklerin tarihinde yerleşik düzene geçiş ilk Türk devleti olan Hunlar zamanında başlar. Yazın çadırlarda yaşayan Hunlar, kışın kerpiç, tuğla, toprak, damlı evleri kullanmışlardır. Buna rağmen ilk şehirleşmenin Göktürkler tarafından meydana getirildiği söylenmektedir.

Türklerde yerleşik hayatın en gelişmiş temsilcileri hiç şüphe yok ki Uygurlar idiler. Ama yerleşik Türk hayat ve medeniyeti, Uygur kültür ve medeniyetinin en parlak çağlarına eriştiği X.y.y. 'da Batıda da Türkler arasında yaygın bir şehir hayatı başlamıştır.(31)

Orta Asya 'da olumsuz doğa şartları ve savaş gibi nedenlerden dolayı Türk boylarının farklı yerlere göçleri başlamıştır. Daha sonra İslamiyeti kabul etmeye başlayan boylardan İran ve çevresine yerleşen Türkler büyük Selçuklu İmp. Kurarak 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu 'yu bir Türk yurdu haline getirmişlerdir.(32)

---

(29) Taciser ONUK : Osmanlı Dönemi Çadır süslemeleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank.Ünv. 1990) s.12

(30) Cengiz ERZURUM : "Kültürel Süreklilik içinde Türk Evi" mimarlık Dergisi Nisan 1984 s.68

(31) Haşim KARPUZ : Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 1984 s.6

(32) Yılmaz ÖZTUNA : Büyük Türkiye Tarihi XI. Cilt İst. Ötüken yayınevi 1983 s.358

15. yüzyıl yapılarındaki süslemeler hakkında fikir edinmek için Bursa 'da Yeşil Camiindeki yan mekanlar ile üst kattaki Hünkar Mahfillerini göz önüne getirmek lazımdır. Buradaki Ocak Hücre ve Dolapların düzeyi ve çevresindeki alçı bezemeler o dönemin zengin yapılarıyla aynı olabilir. Bursa Yeşil Camiinde bulunan alçı bordürler Bursa 'da daha yeni evlerde görülmüştür.

Anadolu 'nun bazı eski evlerinde bu yöntemle yapılmış odalar ve ocaklı cepheler hala görülmektedir. Konya 'da, Bartın 'da ve Akşehir 'de tahta alçı ve hatta kesme taştan yapılmış ocaklı, hücreli, dolaplı oda cephelerine rastlanabilir. Bunlar Türk evinin en eski bölümleri hakkında fikir verirler. Yumuşak bir taştan oyulmuş ocak duvarları 18. y.y. 'a ait oldukları halde 16. y.y. 'da hatta 15. y.y. 7'den kalma ilkeleri ve sistemi değişimsiz olarak yaşatmışlardır.(33)

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk mimarisi gözle görülür bir değişikliğe uğrar. Bu etkiler ahşap evin çatında mimari hatları plan bölüntülerini etkilememiştir. Bu tarihten itibaren batı etkisi ana mimariyi etkilememekle birlikte iç süslemelerde etkisini göstermiştir. Üslup Avrupa 'dan Barok, Rokoko, Ampir üsluplarını almış bunları Türkleştirerek Türk zevkine uyarlamıştır. (34)

Türk İslam Sanatında İslam Dininde Tanrı zaman ve mekandan "münezzeh" olduğu, "doğmamış ve doğrulmamış" bulunduğu için resim ve heykelle cisimleştirilerek bütün Müslümanların ibadet yeri olan camilere girememiş böylece sivil yapılarda din dışı konularla zaman zaman kendilerini gösteren bu iki sanat sürekli yaratış hemlelerinden uzak kaldığı için olgunlaşmamıştır. Ama buna karşılık çizgilerin doğurduğu türlü geometrik biçimlerle örülmüş olan Avrupalının arabesk dediği kompozisyonlar dünya 'nın hiçbir sanatında görülmeyen bir gelişme göstermiştir. Bunun da sebebini İslam Dininin sanatçıda yarattığı duygunlukta aramak gerekir.(35)

---

(33)Sedat Hakkı ELDEM : Türk Evi I.İst.Güzel Sanatlar Mat. 1984 s.44

(34)Sedat Hakkı ELDEM : "Son 120 sene içinde Türk Mimarisinde Millilik ve Resionalizm Araştırmaları" İst. Haziran 1984 s.53

(35)Suut KemalYETKİN: İslam Ülkelerinde sanat Cem Yayınevi 1984 İst. s.181

Türkiye 'de batılı anlayışla resme gidiş, kuşkusuz ressamın ülkemizde uyandırdığı ilgiyle olmuştur. İşin tuhaf yönü de 18. y.y. ın II. Yarısında hızla yayılmaya başlayan perspektifli resimlerin konak tavanlarında olduğu kadar dinsel, geleneklere aykırı olarak mescidlerde bile görünmesidir. Modelleri doğa olan bu resimler mescidlerin duvarlarını kornişlerini manzara resimleriyle süsler. Birkaç örnek vermiş olmak için Soma 'daki Hızır Bey (1792), Yozgat 'taki Başçavuşoğlu (1800) gene Yozgat 'taki Çapanoğlu (1779) Camiilerini burada sayabiliriz.(36)

Özellikle Batı Anadolu 'da içleri manzara resimleriyle doldurulmuş perspektifli bir çok örnek vardır. Soma 'daki Hızır Bey Camiinin mihrap nişinde bile böyle bir manzara resmi görürüz.(37)

B) TARİHİ YAPI SÜSLEMELERİNDE UYGULANAN TEKNİKLER

Tarihi Türk yapı süslemelerinde kullanılan teknik ve konular, öncelikle uygulandıkları alanlara göre, değişiklik gösterir. Ahşap, sıva, taş, alçı, maden, tuğla gibi bir çok farklı yüze bunun için kullanılmıştır.

Uygulanan teknikler zamanla birbiriyle olan ilişkileri ve yeni dönemin getirdiği üsluplar sonucu yeni teknikler oluşturarak, zenginleşmiştir, süsleme, "Bir binayı veya şeyayı kullanış amacı yanında göze daha güzel göstermek için çeşitli türlerde yapılan estetik çalışmaların genel adıdır. (38)

Türk yapıtlarında çok eski devirlerden bu yana dışta ve içte süsleme sanatının bir çok örneklerini görebiliriz. İlk örneklerini Mısırda Tulunoğullarında (868-905) görüyoruz. Beyliklerinde devam etmiştir. XVI. Yüzyıl 'dan itibaren geniş topraklarında görülür.(39)

---

(36)Doktor Rüçhan ARIK : Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden
Anadoluda Üç Ahşap Camii Ankara, (1973)

(37)Suut Kemal YETKİN : a.g.e. s.221

(38)Pelin TOLGA : Türk Mimarisinde süsleme Sanatı (İstanbul Haşet yayınevi) 1982
s.17

(39)Pelin TOLGA : a.g.e. s.18

Türk Mimarı Süslemelerinde alçı, baskı, taş, mermer, çini tuğla, ahşap üzerine değişik teknikler gelişmiştir. Türklerin süsleme sanatına tesirleri IX.y.y. da Abbasi sanatına etki etmeleri ile başlar. Bir nakkaşın eserlerindeki, estetik, Türk süsleme sanatçınının bütün dallarına yansımıştır.(40)

Türk süsleme Sanatının gerek İslamiyet öncesi gerekse İslamiyet sonrası Türklerin hakimiyet kurduğu pek çok coğrafi bölgelerdeki süsleme geleneklerinden etkilenmişlerdir.

Ancak bu etkilenme çok kısa bir zaman dilimi içinde kalmış, gerek renk, gerek motif ve kompozisyon yönlerinden Türklere özgü sadelik bakımından Türk Düşüncesinin önemli aracı haline gelmiştir.

“... Anadolu Selçuklu İmparatorluğu zamanından beri, hükümdar, saraylarında bulunan, saray nakışhanesinde, hattat ve nakkaşların kitapları süsledikleri ayrıca süsleme desenleri hazırladıkları bilinmektedir. Bu gelenek Osmanlı İmparatorluğu döneminde de devam etmiştir.”(41)

Fatih Sultan Mehmet, hekimler, bilim adamları şairler ile toplantılar yaptığı gibi hattatlar, nakkaşlar, tezhip sanatçıları ve ciltçilerle de ilgilenerek onların çalışmalarını desteklemiştir. Fatih döneminde kurulan nakış mektebinin uzantısı olduğu düşünülen “Ehl-i Hiref” cemiyeti 1481-1512 yıllarında gelişmiştir. Nakkaşhane ‘de çok zengin değişik ve çeşitli dekoratif üsluplar kullanılmıştır. Birinci grup olan “Saz Stili ‘ne ilave olarak sanatçılar, geleneksel çiçek demeti rumiler ile ikinci grupta çini bulutları, cintemani, spiraller, naturalist çiçek dallarını kullanmışlardır.(42)

Türk süslemesi uygulandığı alanın bütünlüğü bozmadan o esere ayrı bir güzellik katmaktadır. En basit gibi görünen bir motifin ardında binlerce yıllık bir kültür birikiminin izleri görülür.

---

(40) Taciser ONUK : “Osmanlı Dönemi Çadır Süslemeleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi 1990 s.48

(41)Taciser ONUK : a.g.e. s.49

(42)Taciser ONUK : a.g.e. s.50

Osmanlı mimarisinde bitkisel süslemelerin yanında palmet ve lotus motifleri, rumilerle olan karışımı yüzünden ayrı bir grup olarak değerlendirilmişlerdir. XVI.y.y.'da ise natüralist tarzda alışılmış formlarda çalışılan yaprak çiçek motifleri, bahar dalları işlemeye başlar. Bu çalışmaların başlangıcı XV. yüzyıldadır. Süslemeyi hata-i ve rum-i usul olarak ikiye ayırabiliriz. Rumi usul; birbirine bağlı uçları kuş gagasını andıran yarım palmetlerle sona eren ve spirallerden meydana gelir. Hata-i usulda ise; ince kıvrımlarla birbirine bağlanan küçük ve büyük rozetler madalyonlar ve çiçek motiflerinden oluşur.(43)

Türk sanatı, gelişerek gerek Osmanlılarda gerekse Türk devletlerinde çok etkili olmuştur. Tarihi yapılarda ki süslemeli birimlerde kullanılan bu teknikleri şu şekilde sıralayabiliriz.

TÜRK SANAT TARİHİNDE OYMA SANATI ÜZERİNE:

Tezyini sanatımızın inceliklerini tanıtan eserlerimiz pek çoktur. Bunlardan biride "oyma" sanatımızdır. Tarihte, Kağıt, Tahta, ve taş üzerine çeşitli eserlerimiz, sanat değeri büyük abidelerimiz vardır. Selçuklular zamanında oyma eserlerimizin en güzidelerini teşkil eden tahta minberler, sandukalar, rahleler kapı ve pencere kanatlarına rastlamaktayız. Bilhassa tahta üzerine yapılan oymalarımız incelik bakımından en nadide örneklerle süslüdür ve bir hayli yeküna varır. Bu eserleri yapana Neccar denilmektedir. Anadolu'da bazı tahta eser olan minberlerde bunları oyanların isimleri "imzaları" bulunmaktadır.

Oymalarımızın kağıt üzerine olanlarını Anadolu ve İstanbul kütüphanelerinde yazma kitaplar ve kapaklarında rastlamaktayız. Oymacılık sanatı bizde XV. Asırda değerli örneklerini vermiştir.(44)

---

(43)Pelin TOLGA : a.g.e. s.31

(44)Kültür ve Sanat dergisi Kültür Bakanlığı yay. 3 Aralık 1974

I. AHŞAP OYMA AĞAÇ İŞÇİLİĞİ

Ahşap oyma sanatının bütün özelliklerini Anadolu Selçuklu Devleti zamanında bulabiliriz. Ahşap oymada işi yapan ustanın kendi yetenek ve becerilerinin yanı sıra sanatının en üstün işçiliği ile işlenmiştir.(45)

Türkler İslamiyetten önce orta Asya faktöründe ağacı kutsal saymışlar bunu sanat yapıtlarında atlık ve motif olarak kullanmışlardır.

İlk insanlar kalın sopaları silah olarak kullandıkları gibi taş balta saplarında ağaç dallarından yapmışlar, keskin taşlarla uydukları ağaç kapları kullanmışlardır.

Ahşap işçiliği Anadolu Selçuklu devleti zamanında çok gelişmiştir. Bunun değişik örneklerini beylikler devrinde görüyoruz. Kullanılan malzeme ceviz,elma,armut, sedir, gül ve abanoz ağaçlarıdır. Bunların işçiliğinde çeşitli teknikler uygulanmıştır. Divriği Ulu Camii, Konya Alaaddin Camii, Bursa Ulu Camii tam ve yarım palmetlerle grift oyma süslemeleri grift bezemeler, neshi yazılı ayetler, kufi yazılı rahlelerle görüyoruz XVI. y.y. da ise natüralist bir çalışmaya girilmiştir. Natüralist çiçek motiflerini belli ölçüde stilize ederek çalışmalar, palmetler ve çiçekleri “hatayi” grup adı altında toplanmışlardır.(46)

Ahşap sanatında en çok kullanılan tekniklerden biri de motiflerin arasının oyularak desenin ortaya çıkartıldığı oyma yada kabartma tekniğidir. İşlenen motiflerin yüzeyi düz bırakılırsa buna düz yüzeyli oyma yuvarlatılırsa yuvarlak yüzeyli oyma derin bir de daha çok yazıtlarda kullanılan motiflerin birbirinden farklı derinlikte iki ayrı yüzey oluşturacak biçimde işlendiği çift katlı oyma tekniği vardır. Motiflerin yan oyulmasına eğri kesimli oyma adı verilir. Başkabir oyma yöntemi de, motiflerin arasının levhanın öbür yüzüne kadar oyulup çıkartıldığı (boşaltıldığı) ajur tekniğidir.

---

(45)Pelin TOLGA : Türk Mimarisinde süsleme sanatı a.g.e. s.31

(46)Gönül ÖNEY : “Anadolu ‘da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri” Sanat Tarihi Yıllığı III İstanbul 1969,70 s.135

14. yüzyıl, diğer sanat dallarında olduğu gibi ağaç işlerinde de Selçuklu Sanatı ile Osmanlı Sanatı arasında geçit teşkil etmesi bakımından dikkate değer bir dönemdir. Bu yüzyılda ağaç işçiliğinde ve ustalarınca özel önem verildiğine işaret eden bir husus yazı sanatı hariç, diğer sanat dallarının hiç birinde bu kadar çok ustası kitabe ile belirtilmiş ve tarihi esere rastlamayıştımızdır.(47)

Ağaç direkli camilerin ahşap tavan konstrüksiyonu ve sütun başlıkları, Selçuklu gelenğini bu yüzyılda da sürdürür. Ağaç işçiliğinin diğer önemli bir grubunu kapı ve pencere kanatları teşkil ederler. 1312 tarihli Birgi AYDINOĞLU Mehmet Bey Camii nin pencere kanatları birbirinden farklı desenleriyle zengin bir grup teşkil eder. Geometrik süslemenin yanı sıra rumili ve bitkisel dekorda çeşitli tertiplerde kullanılmıştır.

Çok farklı bölgelere ait az sayıda eserle 14. yüzyıl kapı ve pencere kanatlarının gelişmesi hakkında bir şey söylemek güçtür. Buna karşılık yüzyıla hemen hemen düzenli şekilde dağılan hayli çok sayıda minber daha iyi fikir verebilir. Bunların çoğunun ustası ve tarihi bellidir.(48)

Ağaç işlerinde kullanılan teknikleri şöyle sınıflandırabiliriz.

1.1 Kündekari Tekniği :

Osmanlı ağaç işi sanatkarları İslam, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklularının uyguladıkları oyma, şebekeli oyma tekniklerinden sonra geçme (kündekari) tekniğini geliştirmiştir. Ardından buna tahta kakma sedef ve mozaik tekniklerini de eklenmiştir.

İslam sanatında en erken örnekleri XII. Asırda Mısır Halep ve Anadolu 'da tesbit edilen kündekari tekniğidir.

---

(47) Sanat Tarihi Ansiklopedisi: "Görsel Sanatlar Ansiklopedisi görsel yayınları cilt 4 1983 s.762,763

(48) Oktay ASLANAPA : Yüzyıllar boyunca Türk sanatı M.E.B. devlet kitapları İst.1977 s.61,62

Bu tekniğin, yine bu üç merkezde birbirine paralel olarak geliştiği tahmin edilmektedir.

Selçukluların ağaç işlerinde uyguladıkları oyma ve Şebekeli oyma teknikleri Erken Osmanlı Çağında bir süre kullanılmış ve sonra yerini geçme tekniğine (kündekari) bırakmıştır. Geçme tekniği küçük ölçüde çeşitli geometrik parçaların birbirine geçmesiyle sağlanmış, bundan ötürü de yapıldıkları zaman günümüze dek dış etkenler onlara hiçbir zarar vermemiştir. Geçme tekniğinde küçük tahta parçalarının, suları, damarları birbirine karşıt konulmuş, böylece biri diğerinin nem ve ısisından çarpılmasına engel olunmuştur. Bundan ötürü de geçme tekniğinde yapılmış Osmanlı ağaç işleri yüzyıllar boyunca düzgünlüğünü korumuş ve en iyi biçimde günümüze ulaşmıştır.(49)

a. Hakiki Kündekari Tekniği : Genel olarak bir çatma tekniğidir. Bir araya geldiklerinde geometrik desenli ahşap parçaların aralarından oluklu ahşap çıtalar geçirilerek, bağlanmasıyla meydana gelir. Bu bağlamada çivi tutkal ya da benzeri maddeler kullanılmaz tamamen yivli parçalanan kenetlenmesinden meydana gelir. Yapıyı sağlamlaştırmak için genellikle geçmelerin altına ahşap iskelet kullanılmıştır. (50)

b. Taklit (Yalancı) Kündekari : Bu teknik yapılarına göre çeşitli gruplara ayrılmaktadır.

1. Çakma ve Rölyefli Kündekari : Bu teknikte motifi oluşturan içi arabesk dekorlu doldurulmuş sekizgen, baklava ve yıldızlar, bütün ağaçtan kabartma olarak işlenmiştir.

Kafesi oluşturan kirişler ise çivilerle tutturulmuştur. Ankara Aslanhane, Kayseri ulu Camii minberleri bu teknikle yapılmıştır.

---

(49) Kültür ve Sanat dergisi Kültür bakanlığı Ocak 1977 Sayı 5 s.62

(50) Gönül Öney : "Anadolu mimari süslemesi ve El Sanatları (Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları) 185, 1988 s.144-145

2. **Tamamen Çakma veya Yapıştırma Kündekari :** Öncelikle yanyana getirilen ahşap bloklar üzerine geometrik biçimlerde kesilmi ahşap levhalar yerleştirilir. Bunların araları yapıştırma ya da çivi ile çakılan profilli çıtalarla birleştirilerek teknik meydana getirilir. Diğer teknikler olduğu gibi ahşabın korumasından bloklar arasında yarıklar görülebilir. Tamamen çakma ya da yapıştırma kündekari teknikleri genellikle aynı izlenimi vermektedir. Ayırt edilmesi ancak ahşap levhaların parçalanması ile sağlanır.

Bazen bu tekniklerin uygulandığı bu yüzeyde oyma ya da kalem işi bezemelerinin yapıldığı örnekler de görülür.

II. RÖLYEF TEKNİĞİ :

Selçuklu devri ve sonrası en yaygın olarak kullanılan tekniktir. Mimari kapı ve pencere kanatları, sandukalar, levhalar ve ahşap eserlerin bir çoğu rölyef tekniğidir.

- a. **Oyma Rölyef Tekniği :** Ahşap üzerine uygulanan bezemelerde en çok kullanılan Selçuklu devri ve sonrasının yaygın tekniklerinden biride oymadır.(51)
İşleniş şekillerine göre üç gruba ayrılmaktadır.

- 1- **Düz Satırlı Derin Oyma :** Bu teknikte Ahşap yüzey düzdür. Motifler uyularak işlenmiştir. Tek olarak pek kullanılmayan bu teknik daha çok yuvarlar yüzeyli oyma ile birlikte örnekler vermiştir.
- 2- **Yuvarlak satırlı derin oyma :** Bu teknikte özellikle kitabelere yazı bordürlerine zengin bir görünüm kazandıran tekniktir. Bazı örneklerde kabartmalar çok yüksektir, ve ajur işçiliği etkisi vermektedir.
- 3- **Çift katlı rölyef :** Her iki tekniğin birlikte kullanılmasından oluşan bir tekniktir. Kitabelerde kullanılır ve yazıya derinlik vermek amacıyla plan farkları oluşturur. Arabesk motifler geri planda, alçak yazılar onların üzerinde daha yüksek kabartmalar şeklinde yapılırlar.

---

(51) Gönül ÖNEY : a.g.e. s.141

b. Eğri Kesim Tekniği :

Tarihi orta Asya 'ya dayanan Türkler 'in getirdiği bir tekniktir, Anadolu ahşap işçiliğinde çok kullanılan bir teknik değildir. Bu teknikte rölyefli satırlar enine yer alırken yan kesitleri ahşap yüzeyi dik açılı olmayıp geniş açılı inilir, böylece kesilen yüzeylerde motifler başka bir derinlik verir.

c. Kafes Tekniği :

Ahşap kirişlerin geometrik kompozisyonlar oluşturacak şekilde düzenlenmesi ile meydana gelir bu düzenleme ya çakılarak ya da geçmeler halinde yapılır. Sade ve dolgulu olmak üzere iki çeşittir. Kafes tekniği künde karideki kırık çizgili geometrik dokunur bir çerçeve içerisinde çıtalarla oluşturulmasıdır.(52)

d. Ajur Tekniği :

Ahşap yüzeylerin dantel gibi delikli şekilde oymalarla bezendiği tekniğe denir. Daha çok rahlelerde rastlanır.

e. Kakma Tekniği :

İlk örneğin 14. asırda ahşap ve kemik içine, yine ahşapla yapılan kakmalar halinde işlenmiştir. Osmanlı döneminde ahşap sanatından ağırlık, sedef kakma eşyalardadır. Bu teknikte rahleler, Kur 'an mahfazaları, kürsüler, kapı, kanatları gibi çeşitli eşyalar yapılmıştır.(53)

---

(52) Gönül ÖNEY : a.g.e. s.141

(53) Sanat Tarihi Ansiklopedisi Cilt IV. (İst. Görsel Yay) 1981 s.763

Kakma tekniği; sedef, fildişi, kemik gibi kakma işleri ile bu teknik zenginleştirilmiştir. Taşın ve tahtanın veya maddenin bazı kısımları oyularak aralarına daha kıymetli başka bir maden oymalar şeklinde parçalar kesilip gömülmesi ile yapılan bezemelerdir.(54)

Geçme tekniğinin yanı sıra Osmanlı çağı ağaç işlerinde kakma tekniğinden de yararlanılmıştır. Tahta sedef ve fil dişi kakma diye gruplara ayrılan bu teknikte desenler perdahlanmış ağaç yüzeyine ince bir kalemle çizilmiş ve sonra açılan yuvalara da titizlikle kakmalar yerleştirilmiştir.

Kakma tekniğinde yüzey düzgünlüğüne zen gösterilmiş, bazı örneklerde taşkın parçalarla karşılaşılmıştır. Genellikle kakmalar zeminde cins ve renk olarak ayrılmış, ve böylece birbirinize karşıt dekoratif şekiller ortaya çıkmıştır.

Kakma tekniğinde uygulanan sedef ve fildişleri yapıların kapı, pencere, dolap kapaklarında mobilyalarda ise boya ile karışık olarak kullanılmıştır.

III. CİNİ SANATI

Çini sözcüğü Türkçe de genellikle yapıların içinde ve dışında duvar kaplaması olarak kullanılan pişmiş topraktan kare ve çokgen gibi çeşitli biçimlerde yapılan, yüzeyi renkli ya da desenli olup parlak ve sert saydam bir tabakayla bağlı küçük boyutta (15-30 cm) levhalara verilen addır. Ama Türkler de gerek Selçuklu, gerekse Osmanlı dönemlerinde çiniden kaplar, kaseler vb. da yapılmıştır. Bu bağlam içinde çini sözcüğü bütün bu gündelik seramik eşyanın yapıldığı bir malzeme adı da almaktadır. Bu ayırım osmanlılar ca çini levhaya "Kşi" seramik eşyaya da "evani" adı verilerek belirtilmiştir.

Çini yapımında malzeme olarak temiz ve iyi cins kil kullanılır. Çamur haline getirilen kil arka arkaya çeşitli havuzlarda bekletip süzülerek sonunda boza kıvamında bir sıvı elde edilir. Bu sıvı kalıplara dökülerek oluşturulan levhalar kuruduktan sonra büyük fırınlarda çok yüksek olmayan ısıda (700-800 derece) pişirilir. Üstlerine dökümlerin işlenmesine hazır hale getirilir.(55)

Klasik dönem Osmanlı sanatının (16-17. y.y) en özgün yaratı alanlarından biri çini sanatı oluşturur. Günlük kullanım eşyaları (evani) veya duvar çinileri (köşi) olarak iki tipte üretilen çiniler İstanbul 'da gelişme sanatsal üslupların tüm imparatorluğa yayılmasında ve değişik bölgelerde genel çini üretimlerinin ortaya çıkmasını da etken olmuştur.

Erken dönemlerde rölyefli ve oymalı olarak farklı şekillerde meydana getirilen bu süsleme, bazen de istenilen düzeni kolayca verebilmek için küçük parçalarda kesilecek mozaik şeklinde kullanılmıştır.(56)

17. y.y. sonunda mimarlığın durması, çinicilik sanatının da sürmesine yol açmıştır. 18. y.y. çinileri Sultanahmet Çeşmesi ve Hekimoğlu Ali paşa Camiinde görüldüğü gibi solgun renkli bozuk sırlı ve kaliten fena olup daha evvelki çinilere yaklaşmaz.(57)

Çini süslemenin Anadolu 'daki başlangıçları, tuğla ile birlikte İran 'daki büyük Selçuklu sanatının bir devamıdır.(58)

Bu malzeme her dönemde süslemenin en kıymetli şeklini alarak daha çok saraylarda kullanılmıştır.(59)

---

(55) Sanat Tarihi Ansiklopedisi : a.g.e. s.769

(56) Celal Esat ARSEVEN : Türk Sanatı Tarihi (Milli Eğitim Basımevi) İstanbul 1970 s.330

(57) Oktay ASLANAPA : Türk ve İslam Sanatı (İstanbul Hüsnu tabiat mat.) 1976 s.119

(58) Selçuk MÜLAYİM : Sanat Tarihi Metodu Bilim Tek. Yayınevi. 1994 İst.s.51

(59) Celal Esat ARSEVEN : a.g.e. s.723

Osmanlılar zamanında İznik ve Kütahya gibi yeni çini merkezleri kurulur. Selçuklu çini merkezi Konya tamamen önemini kaybeder. Bununla beraber İznik Yeşil Caminin (1378-1392) minaresini süsleyen en eski Osmanlı çinileri Selçuklu geleneğini renkli zenginleştirerek devam ettirir. Kırmızı hamurlu çinilerin firuze, mavi ve yeşilin çeşitleriyle açık sarı, beyaz renkli, sarı kül rengi hamurdan Selçuklu çinileri ve farklı özelliklerle, renkli sır tekniğine yol açmaktadır.(60)

IV. TAŞ İŞİ :

Anadolu'da mimaride çok kullanılan çeşitli taşlar, Türk mimarisinin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Taş işçiliği teknik yönünden, malzemeye göre: Kabartma ajur ve renkli taş veya benzeri malzeme ile yapılan kakma olmak üzere üç gruba ayrılır. Selçukluların tamamen taş mimarisinden, gerçek Saray olarak yarattıkları Sultanhanları vardır. Umumiyyette Kabataş ve tuğla dan yapıldıkları için çabuk harap olmuşlardır.

Kapı ve pencerelerin mermer pervazları kitabelikler ve kornişlerin kenarlarını çeviren silmeler çeşme ocakların alınlıkları kapı yüzeyleri ile her türlü şebekeler taş işçiliğinin uygulandığı belli başlı yerler olmuştur.(61)

Taş oymacılığında kullanılan süsleme öğeleri: bitkisel motifler, geometrik motifler, yazı ve figürler olarak gruplanabilir.(62)

---

(60) Oktay ASLANAPA : Yüzyıllar boyunca Türk Sanatı (14 y.y.) M.E.B. Devlet kitapları (Tifdruk MEB.) 1977 s.45

(61) Oktay ASLANAPA : "Türk Sanatı II." Milli Eğt. Basımevi İstanbul 1972 s.221

(62) Sanat Tarihi Ansiklopedisi : a.g.e. s.764

Osmanlılar zamanında İznik ve Kütahya gibi yeni çini merkezleri kurulur. Selçuklu çini merkezi Konya tamamen önemini kaybeder. Bununla beraber İznik Yeşil Caminin (1378-1392) minaresini süsleyen en eski Osmanlı çinileri Selçuklu geleneğini renkli zenginleştirerek devam ettirir. Kırmızı hamurlu çinilerin firuze, mavi ve yeşilin çeşitleriyle açık sarı, beyaz renkli, sarı kül rengi hamurdan Selçuklu çinileri ve farklı özelliklerle, renkli sır tekniğine yol açmaktadır.(60)

IV. TAŞ İŞİ :

Anadolu'da mimaride çok kullanılan çeşitli taşlar, Türk mimarisinin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Taş işçiliği teknik yönünden, malzemeye göre: Kabartma ajur ve renkli taş veya benzeri malzeme ile yapılan kakma olmak üzere üç gruba ayrılır. Selçukluların tamamen taş mimarisinden, gerçek Saray olarak yarattıkları Sultanhanları vardır. Umumiyette Kabataş ve tuğla dan yapıldıkları için çabuk harap olmuşlardır.

Kapı ve pencerelerin mermer pervazları kitabelikler ve kornişlerin kenarlarını çeviren silmeler çeşme ocakların alınlıkları kapı yüzeyleri ile her türlü şebekeler taş işçiliğinin uygulandığı belli başlı yerler olmuştur.(61)

Taş oymacılığında kullanılan süsleme öğeleri: bitkisel motifler, geometrik motifler, yazı ve figürler olarak gruplanabilir.(62)

---

(60) Oktay ASLANAPA : Yüzyıllar boyunca Türk Sanatı (14 y.y.) M.E.B. Devlet kitapları (Tifdruk MEB.) 1977 s.45

(61) Oktay ASLANAPA : "Türk Sanatı II." Milli Eğt. Basımevi İstanbul 1972 s.221

(62) Sanat Tarihi Ansiklopedisi : a.g.e. s.764

13. y.y. dan itibaren giderek daha fazla girift teknik gösteren taş işçiliğinde önceleri geometrik motifli kufi yazılı rozetlerle mukarnasların yer aldığı bir dekor görünürken 13. y.y. ortasından itibaren, gerçek zevk doğrultusunda uyarak gitgide daha berrak süslemelerin adeta bir nakış gibi işlendiği bitkisel dekorun fazlalaştığı, ayrıca kufinin yanı sıra nesih yazısında da nakış gibi işlendiği görülmektedir. Bu süslemede mozaik çini de olduğu gibi, esas olarak renkli taş, kakma veya oyulan zeminleri renkli harçla doldurularak kontrast bir etki yaratmaya dayanır.(63)

V. KALEM İŞİ :

Astar boya çekilmiş yüzeylere çizilen motiflerin fırça ile renklendirilmesi ile meydana gelir. Daha çok sıva üzerinde görülen bu teknik ahşap bazen de taş üzerine uygulanmıştır.(64)

İlk örnekleri insan elinin ulaşamayacağı yükseklikte taş üzerinde yapılmış bazı desenlerden oluşur. Osmanlı döneminde özellikle sivil mimaride evlerin oda kapıları ile tavan ve dalga kapaklarında bu teknik ahşap üzerine, duvardan ise sıva üzerine uygulanarak, zengin motiflerle bezenmiştir.(65)

Genellikle eskiden everin duvarları düz açık renkte, tezyinatsızdır. Ancak bozuk duvar ile duvar resimlerine benzer ahşap veya sıva üzerine kalem işi tekniğinde manzara ve motifler halinde kompozisyonlar yapılmaya başlar. (66)

Türk evlerinde oda kapıları ile tavan ve dolap kapaklarında bu tekniği, ahşap üzerine duvarlarda ise sıva üzerine uygulayarak zengin motiflerle süslenmişlerdir.(67)

---

(63) Selçuk MÜLAYİM : a.g.e. s.53

(64) Sanat Tarihi Ansiklopedisi : a.g.e. s.764

(65) Celal Esat ARSEVEN : Sanat Ansiklopedisi, Cilt V. (M.E.Basımevi) İst. 1953 s.525

(66) Ruchan ARIK : a.g.e. s.81.93

(67) Ruchan ARIK : a.g.e. s.140

Kalem işi, kısmen duvar ve tavanlara fırça ile yapılan süslemedir.(68)

VI. MADEN İŞÇİLİĞİ :

1260 tarihinin sonunda Türk Hakimiyetine giren Mezapotamya bölgesinde (Mus-l, Halep, Harran ve Nusaybin) Moda sanatı büyük bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde Tunç ve pirinç döküm ile düğme tekniği kullanılarak yapılan eserler, kakma ve delik işi, ajur tekniği ile süslemiştir.

Türkler bu konudaki birikimlerini, Anadolu 'da çok eski çağlardan beri kullanılan teknikle birleştirilerek maden sanatını çok ilgi düzeyine ulaştırmışlardır.

Anadolu 'da Türklerin, maden sanatının gelişimi içinde ilk yeri Selçuklular alır. Eldeki olgun ve zengin örnekler olağan üstü işçilikleri biçim malzeme, süsleme teknikleri ve desen çeşitliliği bakımından zamanın Suriye ve Mezapotamya gibi başka ileri maden sanatı merkezlerinde üretilmiş yapıtlarından üstündür.(69)

VII. ALÇI İŞLERİ :

Alçıtaşını özel fırınlarda 120-180 C de ısıtıp bağlı bulunduğu kristal suyunu uçurarak ve kalan kalsiyum sülfatı (CaSo 4) toz haline getirerek elde edilen gereç alçı su ile, karıştırılınca katılaşması ve sertleşme özelliği olduğundan yapılarda ve heykeltçilikte kullanılmaktadır. Alan sertleşince, yitirdiği sudan dolayı içinde boşluklar oluşur. Bu boşlukların fazlalığı alçının dayanıklılığını azalttığından su/alçı oranı çok önemlidir. Bu oranla dayanım ters orantılıdır.(70)

---

(68) Doğan HASOL : Ansiklopedik mimarlık sözlüğü, İstanbul Yapı Endüstri Merkezi yay. 1993 s.229

(69) Sanat Tarihi Ansiklopedisi : a.g.e. s.7.80

(70) Doğan HASOL : a.g.e. s.28

Türkler Anadolu 'ya yerleşmeden önce Orta Asya ve Türkistan'da mimari yapıların süslemesinde "Stuk" denilen alçı malzeme önemli rol oynamıştır. (Stuk, Stukko) eskiden üzgün anlamında bütün sıva işlerine verilen ad: sönmüş kireç, mermer tozu, tebeşir, tutkal ve çeşitli boyalar ile yapılan mermer görüntüsünde bir çeşit iç sıvadır. Genellikle tuğla arasındaki derzlere ya da tuğlanın üzerine tabaka halinde sürülen stuko tekniğinin karışımı şöyledir; Astar olarak 3 ölçü macun halinde kireç, 1 ölçü çimento, 10 ölçü kum; son katta 10 yerine 12 ölçü kumdur. Bu çeşitli karışımlarda çatlama olasılığı, çimento kum sıvalarına göre daha azdır. 19 y.y. dan önce yalnızca kireç ve kum karışımı stuk kullanılırdı.(71)

Tekniğin yüzeye uygulanışı iki şekilde olur.

- a) Duvara doğrudan sürülen sıva tabakasının düzeltilmiş en son yüzüne, motif ve resimlerinin boya ile yapılması.
- b) Bezemelerin yüzeyde, alçıdan kabartmalı ve oymalı olarak kalıplama yöntemi ile hazırlanması.(72)

Türklerin yerleştikleri her yerde uyguladıkları bu teknik daha çok iç süslemede, kabartma ve oyma olarak kullanılmıştır. İlk örnekleri nişli duvar kaplamalarında görülmektedir.(73)

C) TARİHİ YAPI SÜSLEMELERİNDE UYGULANAN KONULAR

Tarihi yapı süslemelerinde kullanılan konular da, teknik kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu konuları şöyle sıralayabilir.

1. Bitkisel Bezemeler :

Batı süslemesinde doğadan alındığı gibi kullanılmıştır. İslamiyet 'te ise stilize edilmiştir. Genellikle, lale, gül, karanfil, sümbül, nar çiçeği, çam kozalağı kullanılmıştır.(74)

(71) Doğan HASOL : a.g.e. s.417

(72) Doğan HASOL : a.g.e. s.418

(73) Yıldız DEMİR : Osmanlı Mimarisinde, Geometrik Süs. (Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları) 503, sanat Eserleri Dizisi : 1. Ank. 1979 s.22

(74) Hüsnü ZÜBER : Türk Süsleme Sanatı (Ank. Türkiye İş Bank. Yay.) Sanat Eserleri Diz. 101. 1972, s.21

Osmanlı döneminde çok fazla kullanılan bitkisel motifler, genel olarak “hatai” adı altında toplanmıştır. Kaynağı Doğu Asya sanatına dayanan hatai ‘ler belli şekillerde semalaşmış, üsluplaşmış çeşitli çiçek ve yaprak formlarıdır.

Hatai ‘ler bitkisel bezemelerin erken dönemlerindeki şeklini oluşturur. 16 y.y. dan itibaren ortaya çıkan natüralist çiçek ve yapraklarla daha da zenginleşirler.

Tabiattaki çiçek ve yaprakların üsluplaşmış veya gerçekçi olarak çizilen desenlerinden faydalanarak yapılan bu tarz süslemelere “şüküfe” denir. Şüküfe, denetlenmiş çiçek anlamındadır.(75)

2. Geometrik Süsleme :

Dairenin Poligon veya üçgenlere bölünmesiyle elde edilen biçimlerdir. Geometrik ilişkiler içinde, geometrik biçimlerle kurulan bu sistem, herhangi bir duvar yüzeyinde üç boyutlu deritler oluşturur ve bir duvar yüzeyinden diğerine geçmeyi sağlar.(76)

3. Sembolik Bezemeler :

Türkler ‘de Orta Asya ‘daki dini inançlara bağlı olarak pek çok sembol gelişmiştir. Bunlar çeşitli hayvan ve insan figürleri ile geometrik ve bitkisel motiflerden oluşur. Bunlar, Ejder, Mührü Süleyman, Çintemani, Hayat ağacı, Bulut, Güneş, Ay, Gamalı haç, Kuş, Yıldız gibi motiflerdir.

Sembolik motifler, kapı, tavan, duvar gibi mimari elemanlar üzerinde uygulanmıştır.

---

(75) Yılmaz ÖZCAN : Türk kitap Sanatında Semse Motifi Ankara : 1990 s.9

(76) Selçuk MÜLAYİM : a.g.e.

4. Rumi Palmet, Lotus Grubu :

Anadolu Selçukluları 'nın üsluplaştırdıkları, filiz, yaprak ve hayvan motiflerinden meydana gelmiş kıvrık dal süslemesine rumi denir.(77)

Rumi birbirine bağlı, uçları kuş gagalarını andıran yarım palmetlerle kıvrımlardan oluşur. Bu motif Osmanlı iç mimarlığında çok kullanılır. Zaman içinde desen kompozisyon ve üslup açısından değişiklikler gösteren rumiler tek iki ve üç kanatlı olarak uygulanmıştır.

İlk defa eski Mısır 'da kullanılan lotus motifleri ise Yunan sanatında yaygınlaşarak palmet ve lotus grupları durumuna gelir. Palmet Palmiye dalı, yelpaze şeklinde kabartma bezemedir.(78)

Palmet ve lotus grupları rumi kompozisyonlar içinde yer aldığından, bir grup kabul edilmektedir.

5. Hat :

Güzel yazı sanatı (kaligrafi) olarak adlandırılan hat sanatı en güzel örneklerini İran sanatında göstermiştir.

Daha soyut ve halktan çok üst tabaka 'nın sanatı olan Hat sanatını ve onunla aynı çatı altında bütün kitap sanatlarını daha soyut Osmanlı 'ya İslam kültür dünyasına ortak yapan bir ifadesi olarak görüyoruz.(79)

Köşeli (kufi), yuvarlak (nesih) yazı şekilleri olduğu gibi bezenişlerine göre isimler almıştır. XV. y.y. 'da Amasya 'lı Şeyh Hamdullar (1436-1519) çağın hattatlarına önder olmuştur.(80)

(77) Doğan HASOL : a.g.e. s.338

(78) Doğan HASOL : a.g.e. s.345.

(79) Doğan HASOL : a.g.e. s.266

(80) Hüseyin ZÜBER : a.g.e. s.71

İslam dininde tasvir yasağı Kuran 'dan camiye kadar çok çeşitli yapıtların bezenmesinde, başka dekoratif öğelerin yanı sıra yazının da geniş ölçüde kullanılmasına yol açmıştır. Bundan başka İslam inançlarına göre yazının Kutsal bir niteliği vardır, çünkü tanrı 'nın buyruğu olan Kuran 'ın içeriğini de yazı taşımaktadır. Kuran 'ın çeşitli ayetlerinde de yazının bu kutsal niteliğine işaret edilmiştir. Yazıya verilen bu değer, bütün İslam kültürlerinde hat sanatının çok üstünde durulmasına, hatta hat 'ın bu tür "kutsal sanat" sayılmasına yol açmıştır. Özellikle Osmanlı kültürü içinde hat sanatı çok ilerlemiş, işlevsel görevinin yanı sıra, estetik bir düzeye yükselmiş, adeta batı resim sanatındaki tabloların yerini tutar olmuştur.

Güzel yazı yalnız levhalarda değil, bundan başka el yazması kitaplarda, fermanlarda, diplomalarda, camii iç ve dış duvarlarında, çeşitli yapıların yazıtlarından mezar taşlarında, pencere kapağı yada kapı kanadı gibi mimarlık öğelerinin üstlerinde, halı bordürlerinde, kutu, vazo, tabak gibi gündelik eşyada da kullanılmıştır.(81)

Hat, Türk evlerinin süslemelerinde, kalem işi tekniği ve bitkisel bezeme ile birlikte kullanılmıştır.

D) YOZGAT VE YÖRESİ TARİHİNE KISA BAKIŞ

1. Yozgat İlinin Konumu :

Yozgat Ülkemizin İç Anadolu Bölgesinin Orta Kızılırmak bölümündü bulunan ilimiz tarihi olarak eski medeniyet lerin kurulduğu Boğazköy, Hattuşaş, Alacayöyük 'e komşudur. Doğuda Sivas, Kuzeyde Tokat, Amasya ve Çorum, Güneyde kayseri ve Nevşehir, Batıda Kırıkkale ve Kırşehir illeriyle çevrilidir.(82)

Türkiye, 26-45 doğu meridyenleri, 36-42 Kuzey paralelleri arasında yer alır.

Yozgat ili ise 34-46 doğu meridyenleri (baylam), 39-40 Kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Yüz ölçümü 14123 Km² 'dir.(83)

(81) Sanat Tarihi Ansiklopedisi: a.g.e. s.757

(82) 1996 Yılı Yozgat İli Turizm Envanteri

(83) Kazım ALTINOK : İlimiz Yozgat 1987 Ankara

2. Yozgat ilinin Tarihi Gelişimi :

Yozgat ilinin kuruluşu ancak 18. asrın ikinci yarısına rastlamasına ve kurucuları olan Çapanoğullarının tarihi çok enteresan bulmasına rağmen, bu konu şimdiye kadar ciddi bir şekilde ele alınmamış ve efsanelere karışmış muhafaza ede gelmiştir.(84)

Yozgat, Kızılkoca kazasına bağlı küçük bir köy hüviyetindeyken, bu köyün şehir haline gelmesinde Çapanoğullarının büyük payı bulunmaktadır.(85)

Yozgat 'ın kuruluşu 18. y.y. lın ikinci yarısında başlar, kurucuları Çapanoğlu aşiretidir. Çapanoğulları, Oğuz Türkleri 'nin Teke aşiretine mensuptur. Bu aşiret tahminen 310 yıl kadar evvel Horasan 'dan kalkıp Ervan, Kars ve Maraş yoluyla Güney Anadolu 'ya gelmiş ve Gaziantep, Maraş dolaylarında yerleşmişlerdir.

Yozgat kasabasını ilk defa Çapanoğlu Ahmet Paşa tesis etmiş ve oğulları Mustafa ve Süleyman Beyler burasını imar ile bir kasaba haline koymuşlardır. Ahmet Paşa Yozgat 'ta bir medrese (şimdi yoktur) ile Saray köyünde bir cami yaptırmıştır.(86)

Ahmet Paşa 'nın büyük oğlu olan Mustafa bey zamanında Yozgat şehri daha da gelişir. Şehirde bir cami, türbe ve şadırvan yaptırır. Ayrıca 1773 yılında Boğazlıyan Mustafa Bey 'in çiftliği durumuna getirilir ve pek çok arazi adına tapulanır.(87)

---

(84) Süleyman DUYGU : Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları Soyer Basım Evi
M.E.B. 1953

(85) Necati SEHRİTAŞ : Milli Mücadele döneminde Yozgat Kardeş Matbaası
Ank.1963

(86) İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI : "Çapanoğulları" Belleten s.218 "

(87) Yozgat İl Yıllığı : Ayyıldız Mat. Ankara 1973s.48

Çapanoğulları ailesi içinde en nüfuslu ve devlet hizmetinde en çok emeği geçmiş birisi de Süleyman Bey 'dir. III.Selim 'in tesis ettiği Nizam-ı Cedid teşkilatındaki gayreti ile Padişah 'ın Anadolu 'da en çok güvendiği ve sevdiği bir şahsiyetti. Süleyman Bey Nizam-ı Cedid 'e hizmeti sebebiyle geniş imtiyazlara nail olmuş, Bozok ve Çankırı 'dan başka zaman zaman Kırşehir, Aksaray, Kayseri, Çorum, Ankara Mütesellimliklerinde bulunmuş, İskilip, Zile, Amasya 'yı nüfusu altına almış, oğlu Celeleddin Paşa vezir ve Sivas valisi olunca bu nüfusunu o havalide Elbistan, Adana ve Tarsus 'da bile göstermiştir. Devlete sadık sikkersiz bir hükümdar gibi bir hükümdar gibi tam serbesti ile hareket ederek icabında şedid icraatıyla etrafa kuvvetiyle hakim olmuştur. Buna mukabil hükümetin bütün işlerinde hizmeti ve fedakarlığı görülmüştür.(88)

Süleyman Bey devlete sayılamayacak kadar pek çok yararlı işler yapmıştır. Onun için en çok karıştırma altından Çapanoğlu çıkarır ve "Çapanoğlu 'nun abdest suyum deyimleri Süleyman Bey zamanında ortaya çıkar. Ayrıca Çapan-zadelere bazı eşkiyalıkları önlemek gibi görevlerde verilmiştir.(89)

Süleyman Bey devlete yaptığı yararlı işlerden başka şehirde ve çevrede bir çok imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Şehirde bir cami ile Türkmensarılar Köyü Cami ve bir çok köprü yaptırmıştır.(90)

Süleyman Bey 'den sonra yakın zamana kadar Yozgat ve Çevresi Çapanoğulları ailesi idaresinde kalmıştır. İstiklal Harbi sıralarında da bu ailenin bir çok yararları olmuştur.(91)

Zamanla çoğalan sürülerini otlatmaya bu topraklar yeterli olmayınca daha elverişli otlaklar aramışlar. Aşiretin başında bulunan Ömer Cabbar Ağa 'nın başkanlığında İç Anadolu 'ya yürüyerek şimdiki Yozgat şehri ile Yerköy istasyonu arasında bulunan Sarayköy mevkiini otlak almaya elverişli bularak yerleşmişlerdir.

(88) İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI : a.g.e. s.227 ve 250

(89) Y.Özkaya Osmanlı İmp.Ayanlık A.Ü. Bas.Ankara 1977 s.148

(90) Çapanoğullarıyla ilgili daha geniş bilgiyi, Hacettepe Üniv. Tarih Böl.Asist. Özcan Mert 'in bitmek üzere olan doktora çalışması.

(91) Hakkı ACUN : Yozgat ve yöresi Türk Tarihi Yapıları Türkiyemiz s.26 Ekim 1978

Yozgat 'ın bir yerleşim yeri olarak XVI y.y.lın başında kurulduğu, daha önce-leri burada bir köyün olduğu rivayet edilmekte ise de bununla ilgili bir belge ve kalıntı bulunmamaktadır. Bu tarihten Cumhuriyet dönemine kadar yaygın olarak "Bozok" adıyla tanınan ilimiz XIX y.y.ın başına kadar Sivas eyaletine bağlı bir sancaktır. Bozok sancağının XVIII. y.y.ortalarında bir has, 19 zeamet ve 731 tımarı olup, savaş zamanında Osmanlı Ordusuna 1100 kişilik bir kuvvetle katılabilecek durumdadır.

Oğuzların Bozok koluna mensup Türkmenler XV. asırdan itibaren bu bölgeye gelip yerleşerek kendi adlarını buraya vermişlerdir. XX.asrın ilk çeyreğine kadar Bozok adı yanında yer yer Yozgat olarak da söylenmiştir. Cumhuriyet döneminde T.B.M.M. I.dönem milletvekillerinden Süleyman SIRRI (içöz) 'nın 4 Kasım 22 tarihli teklifi üzerine Bozok ismi kaldırılarak 1923 senesinden itibaren ilin adı Yozgat olmuştur.(92)

3. Ekonomik Gelişimi

Yozgat ilinin genel ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. İl topraklarının büyük bir bölümünde kuru tarım yapılmaktadır. Son yıllardı yapılan gölet ve barajlarda sulu tarıma geçilmeye çalışılmaktadır. İl genelinde buğday, arpa, yulaf, nohut, mercimek gibi baklagillerle şeker pancarı üretimi önemli ölçüde yapılmaktadır. Sebze ve meyvecilik il dahilinde yeterince gelişmemiş olup, üretilen meyve ve sebze il içerisinde kurulan pazarda satışa sunulmaktadır. 1975 yıllarından itibaren Yozgat 'da sanayi canlanmaya başlamış olup, yurt dışındaki işçilerin oluşturduğu şirketler bu konuda öncülük yapmıştır. Son yıllarda il dahilinde taş, toprağa dayalı sanayi ile canlanma görülmüştür. İl ticaretinin tarımsal hayvansal ürünlerin alım satımı, sanayi ürünlerinin alım satımı ve küçük esnaf ve sanatkarların ticari faaliyetleri oluşturur. İl dışına tarımsal ürünlerden buğday, arpa, yulaf, mercimek, nohut, fasulye ile şeker pancarı, sanayi ürünlerinden ise çimento, tuğla, mobilya, un, yem, ayçiçek, yağı, deri satışı yapılmaktadır.

---

(92) Ertuğrul KAPUSUZUOĞLU : " Yozgat Kültür Takvimi" 1994

Hayvansal ürünlerden ise yumurta, et tavuğu, tereyağı, süt ve bal ile canlı küçük baş ve büyük baş hayvan satışı gerçekleştirilmektedir.

İlde sanayileşme 1975 yılları başına rastlamaktadır. İlimizin 2. derecede kalkınmada öncelikli yöre olmasından dolayı Devlet Planlama Teşkilatınca il dahilinde kurulan sanayi tesislerine verilen yatırım, teşvik belgeleri özendirici olmuş ve il sanayisinde son yıllarda önemli gelişmeler görülmüştür.(93)

Doğuda Kızılırmak 'a paralel uzanan, yüksekliği 2137 m'yi bulan dik dağlar vardır.

Kuzeyde 1300 m. Yükseklikte Alan dağı vardır. Çamlıbel dağının bir kolu olan Deveci dağının yüksekliği 1900 m.'yi bulmaktadır. Deveci dağının koluda, Emir dağıdır. İlin batı tarafında çiçek dağı, Aygardağı ve Eğri dağları ile çevrilidir. Boğazlıyan ilçesinin güneyinde Keklice 1350 m. Aynı ilçenin Kuzeyinde Yazır dağı 1683 m'yi bulmaktadır.

İlin güney doğusunda 1524 m. yükseklikteki kokonos dağı, çekerek ilçesinin batısında 1755 m. yükseklikteki, ilin doğusunda 2076 m. yükseklikteki sivri tepe bulunmaktadır.(94)

Akarsular :

- 1- Çekerek Suyu
- 2- Delice
- 3- Eğriöz
- 4- Karacaali Suyu
- 5- Bisöközü

---

(93) Yozgat Valiliği İl Turizm Müdürlüğü 1996 Yozgat İli Envanteri

(94) Kazım ALTINOK : a.g.e.

İlin Yaylaları :

İl topraklarının bulunduğu bu bölgeye “Bozok” yaylası denir. Denizden yüksekliği 1200-1400 metre arasındadır. Bozok yaylası kuzey batıya doğru alçalır ve 800 m. kadar düşer.

İklimi :

Yozgat ilinde kara iklimi egemendir. Yazın sıcak ve kurak kışın soğuk ve az yağışlıdır. Gece ile gündüz arasında sıcaklık farkı oldukça fazladır. Kışlar uzun ve şiddetli geçer. Sonbahar uzun ve ılımlı, en sıcak ay Temmuz ayıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 10-15 derece arasındadır.

Doğal Bitki Örtüsü :

İç Anadolu bölgesi yurdumuzun en az yağış alan bölgesidir. Tarıma elverişli olmayan geniş bir toprak parçası bulunmaktadır. Bu topraklarda çalı ve dikenler yetişir. Bu tür bitki örtüsüne bozkır denir.

İlçeleri :

1. Akdağmadeni
2. Aydıncık
3. Boğazlıyan
4. Çandır
5. Çayıralan
6. Çekerek
7. Kadışehri
8. Sarıkaya
9. Saraykent
10. Sorgun
11. Şefaattli
12. Yeniçakılı
13. Yerköy

3. Yozgat İlinin Coğrafi Durumu

Fiziki Coğrafyası :

Toalojik Bilgi :

Elde edilen kalıntı ve fesillerden anlaşıldığı üzere Yozgat ili Toalojik bakımdan üçüncü zaman da meydana gelmiştir. Temelden pek çok kırılma ve kıvrımlara uğramış metamorfik taş kütleleri yer tutar. Çevrede mermer ocaklarının bulunuşu bunun bir delilidir. Arazi killi morenlerden meydana geldiği için, çevrede yapılan kiremitler kırmızıdır. Bu bölgede rastlanan nedenlerden biriside jips 'dir. Ayrıca kaya tuzu 'da bulunur. Yine Yozgat ili topraklarında özellikle sorgun 'da linyit kömürü bulunmaktadır.

Yer Şekilleri :

İç Anadolu 'nun-Yozgat arazisinde kalan bölümünde en geniş alanı platolar kaplamaktadır. Zaten yöreden "Bozok Yaylası" olarak söz edilir. Bu geniş plato sahası içerisinde plato yüzeyinden fazla yüksek olmayan dağ ve tepeler yer alır. Plato yüzeyini yarmış olan ve plato içerisinde gömülmüş olan vadi tabanlarıyla daha başka bir şekilde çöktelerin olduğu çukur alanlarda alüviyal ovalar teşekkül etmiştir.

Bu yüzden Yozgat arazisinde yüzey şekillerini :

- a) Platolar veya Yaylalar
- b) Dağlar ve Tepeler
- c) Ovalar

Olmak üzere üç ana grupta toplamak gerekir.(95)

Dağlar : Yozgat ilinin, doğu, batı ve orta kısımları dağlıktır. Doğuda Sivas ve Tokat illeri arasında bulunan çamlıbel dağının bir kolu il içine kadar uzanan ve 2137 m. ‘yi bulan çam ormanları ile örtülü Akdağ ve Boğazlıyan ovasında sonuçlanan Yazar dağı ve Sırçalı dağları ile çevrilidir. Bu dağların ortalama yüksekliği 1682 m ‘yi bulmaktadır.

BÖLÜM 2

YOZGAT YÖRESİ TARİHİ YAPILARDA YER ALAN SÜSLEMELER

A- YOZGAT EVLERİNDEKİ SÜSLEMELER.

Yozgat Evleri :

Yozgat XVIII. yüzyılın ikinci yarısında kurulmuş bir il olduğu için yapıların bir çoğu eskidir. Ayrıca yakın bir zamana kadar pek bozulmadan kapalı bir çevre olarak kalabilmiş çok az şehirlerimizden birisidir. Tüm bu özelliklerinden başka pek az imar görebilmiş dar sokaklar, Arnavut kaldırımları, dere üzerindeki ufak köprüler, cumbalı, çıkmalı ve oluklu tuğla örtülü çatılı, ahşap evleri ile dikkatimizi çeker.

Burada Yozgat evlerinden bahsederken, derinlemesine bir anlatım yapmayacağız. Sadece en önemli birkaç evden kısa kısa söz edeceğiz. Çünkü başlı başına bir konu olabilecek kadar bol malzeme vardır.(96)

a) Araştırmada Tespit Edilen Örnekler :

1. Nizamoğlu Konağı :

Yapıya yuvarlak kemerli bir kapıdan girilir. Bir salon etrafına “U” şeklinde, on oda sıralanmıştır. Eyvanının önüne rastlayan, dalgalı profilli basamakları olan bir merdivenle çıkılır. Terasın Kuzey-Doğu ve Kuzey-Batı köşesinde, birer, barak üsluplu süslemeleri olan çeşme yer alır. Çeşmenin ayna taşı ve alınlığı “S ve C” kıvrımların oluşturduğu kartuş ve kornet motifi süsler.

---

(96)Hacettepe Üniversitesi Sos. ve İd.Bil. Fak. Sanat Tarihi Bölümü mastır öğrencilerinden Cemil Erdoğan “Yozgat evlerindeki ahşap süslemeler” üzerinde bir tez çalışmasından yararlanılmıştır.

Eyvanın iki yanındaki Güney-Doğu ve Güney-Batı köşe odaları özenle süslenmiştir. Bunlar gerek ahşap işçiliğinin gerekse geç devir duvar resimlerinin pek değişik birer örneği işçiliğini hatırlatan oyma, çakma, ajur ve applike tekniği ile yapılmış süslemelerle kaplıdır. (Res. 1.2)

Göbek kompozisyonu ortasında başaşağı sarkan çeşitli kıvrım ve çiçeklerden oluşan ajurlu bir sarkıt süsleme vardır. Bu sarkıtın dışarı doğru güneş ışını gibi kıvrımlı dal ve çiçeklerden oluşan uzantılar çıkar. Motifler applike tekniği ile yapılmıştır.

Güney-doğu, Güney-batı odalarının ve eyvanın tavan eteklerinde, ayrıca terasın eyvan yüzeyine bakan tavan eteğindeki iç bükey kuşakta, figürlü şerit manzaralar görülür.

2. Ozanlar Konağı

Eyvanın iki yanında yer alan iki büyük oda özenle süslenmiştir. Bunlar gerek ahşap işçiliğinin gerekse geç devir resimlerinin pek değişik örneklerini sunar. Güneş batıda yer alan odanın tavanı geç devir üslubu oyma ve çatmalarla süslüdür.(97)

Burada Göbek kompozisyonu ortasında basacağı sarkan çiçek ve çeşitli kıvrımlardan oluşan oyuklu bir süsleme vardır. Bu süslü tavanın eteği dört bir yandan çeşitli manzaralarının tasvir edildiği iç bükey bir kuşak ile çevrilidir. Bu kuşakta manzara tasvirinden başka şimdiye kadar rastlamadığımız içinde insan figürünün de yer aldığı çeşitli olayları içeren sahneler işlenmiştir.(98)

Daha çok bol ağaçlı deniz kıyıları, fesli çoban ile hayvanları, denizde pupa yelken giden tekneler, kıyı şehri ağaçlı koyular , ağaçlar arasından köy, köy dışında çeşme, çeymeden su içen atlı çobanın güttüğü atlar, Yozgat 'ın geçirdiği bir yangını mevcuttur. Doğu ve batı tavan eteğinde daha çok savaş sahneler mevcuttur.

Bu konakta görülen sahneler konağın bir Müslüman evinden çok bir hristiyan vatandaşına ait olduğunu göstermektedir. Resimlerin konu bakımından ilgi çekici diğer bir özelliği de bütün dinlerde kutsal kabul edilen kişilerin ve olayların tasvir edilmesidir. Resimlere ait konekter taşımaktadır.

Konak şimdi etnoğrafya müzesi olarak kullanılmaktadır 1985 yılında ziyarete açılan müzede teşhirden ölmak üzere 4000 eser bulunmaktadır.(99)

Şehir manzaraları, ormanlar av sahneleri, ağaçlar arasında yer alan pavyonlar, çobanlar, atlar, keçiler, dağlar, natürmortlar, denizler, göller, Napolyon 'un savaşları ve tevrattan alınmış sahneler vardır. (Res....)

Üslup bakımından çok ilgi bir teknik gösterir. Nizamoğlu evinde ilginç savaş ve av sahneleriyle Kayseri 'de Egemenlik sokaktaki 1892 tarihli bir evde dikkati çeken atlılar anıtsal boyutlardaki ilk figür denemeleridir.(100)

---

(98) Ruhşan ARIK : Batılşma Dönemi "Anadolu Tasvir Sanatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları) 1975 Ank. s.64

(99) Yozgat İl yıllığı, 1991

(100)Görsel RENDA : "Öncelikle Tanıtılması ve korunması gereken sanat eserleri, Resimli ve Nakışlı Türk Evleri, Milliyet sanat 12 Aralık 1975 s.162

Ayrıca bu resimler oldukça başarılı perspektif anlayışı yer yer gölge ışık oyunları, renk tonlaşmaları ile Batılı resim geleneğine bağlı olmakla birlikte çocuksu işlenişleri bakımından da “Naif” karakter taşımaktadır.(101)

3- Nurettin Bacanlı Evi

Yapıya beş basamaklı bir merdivenle çıkılır. Dikdörtgen bir kapıdan direkt olarak saraya girilir. İç sofalı plan tipli olan bu evin odaları, dikdörtgen sofanın etrafına sıralanmıştır. Altı tane oda vardır. Girişin sağ ve solundaki odaları süsleme unsurunu şerbetlik ve Tavan göbeği oluşturur. (Res.....)

Ajure ve Aplike tekniği ile yapılmış kasetli tavanı vardır. Tavanın ortasında bir birinin içinde yer alan, biri büyük biri küçük iki göbek vardır. İç göbekten dışa doğru “S” kıvrımlı aplike tekniği ile yapılmış uzantılar görülür.

4- Hacı Kazım Dönmez Evi

Yapıda üst kata girişin önünde merdivenle çıkılan sundurmalı bir kısım yer alır. Bu aradan direkt olarak sofaya girilir. Sofa ‘nın üzeri, kuzey tarafı kubbe ile, güney kare bölüm ile kubbe kenarı arasında kalan üçgen boşluklarda kanatlarını açmış çift kartal motifinin varlığını beyaz badananın alt kısmından görmek mümkündür. Ayrıca kubbe içinde de bazı motif izleri rastlanır.

Bu yapıda Ermeniler tarafından yaptırılmıştır. “Çömlekçi oğlu Mihail ve Tutturaki ‘den Hacı Kamil oğlu Mahmut Efendi satın almış, ondan da Hacı Kazım Dönmez ‘e geçmiştir.”(102)

---

(101)Rüchan ARIK : Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi örneklerinden Anadolu ‘da üç ahşap camiinde 1973 s.24

(102)Sedat Hakkı ELDEM : Türk Ev Plan Tipleri, İstanbul 1972 s.28

5- Fazıl Akyol Evi

Bu yapının oda duvarlarını dikdörtgen panolar kaplar, Panoların çerçevesi kartuş Şeklinde “) ve (“ kıvrımlı kalem işi süslemelerle çevrilidir. Ortasında halı göbeği gibi natüralist motifler yer alır. Bu süs panolar, Çapanoğlu caminin ilk kısmındaki süs panolarına çok benzer. Odanın tavanına Nizam oğlu Konağı ‘nın Güney-doğu oda tavanına çok benzer (Res....) Yalnız burada değişik olarak göbek kısmı ajure tekniği ile yapılmıştır.

6- Yayar Eryaşar Evi

Yapıdaki süslemeyi iç kısımlarda görürüz. Baş oda tavanı, Nizamoğlu Konağı Güney-doğu köşe odası tavanına çok benzer her oda içinde yüklükler vardır. Ayrıca her oda kapısı, barok özellikli çiçek ve dal motifleri ile bezelidir. Salonda iki tane alçıdan yapılmış şerbetlik bulunur. Bu şerbetliğin kenarları yine barok özellikli çiçek ve dal motifleri ile süslüdür.

7- Yaşar Karşlıoğlu Evi

Yapının eskiden ruhlara ait olduğunu, Güneydeki sundurma üzerinde yer alan balkonun üçgen alınlığındaki Rumca yazılardan anlarız. Ayrıca Atatürk Yozgat ‘a geldiğinde (3 Şubat 1934) burada kalmıştır.

Evin Güney-batı köşesinde boş oda yer alır. Bu oda tavanı diğer odalarinkinden daha güzeldir. Nurettin Bacanlı Evinin salon tavanına benzer. Bütün odalarda yüklükler bulunur oda kapıları üzerinde haç motifleri varmış, fakat bunlar sonradan kazanmıştır. Yapı içinde kapı ve tavanlardaki ahşap süslemeden başka her hangi bir süslemeyle karşılaşmayız.

8- Salim Korkmaz Evi

Yapı bir bodrum kat üzerine kurulmuştur. İç safalı plan tipine girer. Odalar sofanın etrafına sıralanmıştır. Sofa tavanı Başçavuşoğlu Camii tavanına benzer.(103)

B- YOZGAT TARIHİ CAMİİ SÜSLEMELERİ

a) Araştırmada Tespit Edilen Örnekler:

1. Divanlı Köyü Camii:

Divanlı köyü, Yozgat 'ın 12 km. güneyinde Yozgat çamlığının arkasındadır. Divan bu köyde kurulduğundan divanlı ismini aldığı rivayet edilmektedir. IV. Mehmet 'in (Avcı Mehmet) silahtarı ve kaptan-ı Deryası, Bozoklu Mustafa Paşa tarafından H.1089/ M. 1678-79 tarihinde yaptırılır.(104)

Yapıda pencerelerin üzeri dıştan kaş kemer gibi silmelerle belirtilmiştir. Mihrap yarım yuvarlak Niş şeklindedir. Ayrıca Herimde bu giriş ve iki yan duvara oturan mahfil bulunmaktadır. Mahfilin orta sağına bakan ön kısmı balkon gibi çıkıntı yapar.

İnce çıtalarla kasetlenen tavanın orta kısmı kare şeklinde göbeklendirilmiştir. Harimin en güzel süslemesi tavan göbeğinde görülür. Kare tavan göbeğini bir sıra kıvrım dallı çiçek motifleri ile bezenmiş bir bordür çerçeveler, orta kısımda üzeri kalem işçiliği ile yapılmış kıvrım dalları yapraklar ve çiçeklerle süslü altı kollu yıldızların oluşturduğu bir kompozisyon vardır, ayrıca üst mahfilin arka duvar pervazında da bu şekilde bir süslemenin olduğu kalan ufak tefek parçalardan anlaşılır. Motifler kıvrım dalları laleler, sümbüller ve papatyalardır. (Res...)

(103)Hakkı ACUN : "Yozgat ve Yöresi Türk Devri yapıları Vakıflar Dergisi XIII. s. Başbakanlık Basımevi 1981 Ank.

(104)Mehmet HALİT:Kazasker (İsmet Parmaksızoğlu) setine tül-vüzera, istanbul, s.39/ Bu eserde Mustafa paşanın Bozok'lu olup IV.Mehmet 'in silahtarı iken Kapudan-ı Deryalığa kadar çıktığı ve H.1095 de bu görevinden azledildiği belirtilir.

Renkler ise, siyah, turuncu, beyaz, kiremit rengi ve kahve renklidir.(Res...)

Ahşap mimberin yan yüzeyleri tavan göbeği gibi kalem işçiliği ile bezliymiş. Fakat daha sonra bu süslemenin üzeri yeşil boya ile kapatılmıştır. Minbere dikkatlice bakarsak bu süslemeyi görebiliriz.

Camii kesme sarı taştan yapılmıştır. Üst örtü ahşap kaplamadır. İçeride 13 mètreye varan tavan genişliğinde çatı, Kuzeyden güneye doğru iki sıra halinde altı adet ahşap direk üzerine oturmuştur.

Camii tavanı, ince çitalarla kare şeklinde dilimlenerek ortada fazla teferruatlı olmayan bir göbek süslemeli ile zenginleştirilmiştir.

Camii haremine, kuzey tarafından taş kemeri bir kapı ile girilir. Bu kapı üzerinde H.1059/M 1678-79 tarihli, üçgen süslemelerle yapılmış çerçevesi de taştan oyulmuş olan altı beyitlik kitabesi vardır.(Res...)

Camii girişindeki kitabe aynen şöyledir.

Bihamdillah ol Kërîmu Zül-Celal

Tevfik etse bir kuluna Hüsn-ü hal

Rızası a'maline salik eder

Muhtar eder söyle hayra bezl-i mal

Hak teala a'dasın menküs ede

Gazi Sultan Mehmet 'in küll-i hal

Silahladarlığıyla handan iken

Mustafa Paşa kapudan-ı Zül-al

Camii şerif tecciden bina

Eyledi ol sahib-i hayru neval

Devrede devvar çarh-ı tarihi

TAFİĞ oldu nazırın etsin hayal (105)

2- Yerköy-Saray Köyü Çapanoğlu Camii

Saray Köyü, Yozgat 'ın 20 km. batısında, Ankara-Yozgat yolu üzerinde kurulmuştur. Yerköy 'e bağlı büyük bir kasabadır.

Çapanoğlu camii, köyün ortasında yer almıştır. 1957 de yapılan tek şerefeli mimarisiyle köyün her yerinden görülebilir. Camide Süleyman Duygu 'nun belirttiği gibi her hangi bir kitabe rastlanmamaktadır.(106)

Yalnızca şamdan üzerinde üç satırlık kitabe vardır. Bu şamdan kitabesine göre Cami, H.1163/M.1749 tarihinde kapucubaşı Çapanoğlu Ahmet Paşa (1769) tarafından yaptırılmıştır.(107)

Yapı içinde, ahşap ve kalemşi olmak üzere iki tür süslemeyle karşılaşırız. Ahşap süslemeleri kiriş uçlarındaki ufak konsol gibi "S" kıvrımlarda ve minberde görmekteyiz. Minberin korkulukları kafes işçiliği ile yapılmış olup, diğer taraftan sadedir.

Haremin doğu ve batı güney duvarlarını üç yönden çevreleyen, en ve boyları birbirinden farklı ölçülerdeki dikdörtgen süs panoları mahfilin ön hizasına gelir. Pencerenin üst hizasından, tavan kirişlerinin altına uzanır. Mihrap duvarında 12, yan duvarında da 14 'erden 28 olmak üzere toplam 40 pano bulunur. Bunlar mihrapa göre ve karşılıklı olarak simetrik bir düzenleme ile yerleştirilmiştir.

---

(106) Süleyman DUYGU : Yozgat tarihi ve çapanoğulları İstanbul 1953 S.33

(107) Gönül ÖNEY : Ankara 'da Türk Devri yapıları Ank.1971

Pano içlerinde çok kere aynı motifler tekrarlanmıştır. Üst kısımları mihrabiye-
lidir. İçlerinde zincirle sarkıtılmış kandiller, rozetler, taç alınlığı ve halı göbeği gibi
motifler yer alır.

Caminin en güzel bezemesini mihrap üstüne rastlayan yerde görmekteyiz. Dış
sınırları bakımından tuğlu bir saç motifi günümüzdeki zengin süsleme unsuru mihrap
nişini de gerçekten taçlandırır niteliktedir.(108)

Yine kıvrık akantus yaprakları, fistolu motifler, (C) ve (S) kıvrımları, deniz
kabuğu motifleri, mihrabın çevresini taçlandırmakta, iki yanda renkli kalem işi nakışlar
halinde çiçekler ve yapraklar bu zenginliğini artırmaktadır. Minber renkli damarlı
mermerlerden barok motiflerin de yer aldığı çeşitli şekillerle bir mücevher gibi
süslenmiştir.(109)

Yapının barok etkilerini yansıtan en önemli özelliğini tezyinatında görürüz.
Dışta sadece kulübe kasnağındaki "S" kıvrımlı konsollarda, köşe kulelerinde ve ince
minaresinde Barok etkiler yansır. Ayrıca orta kapı önündeki sundurma kubbesinin ufak
pandantifleri üzerinde vazö içinde çiçekler ve tabak içinde meyveler ile üç bölümlü
sundurmanın her bölümünde, cami duvarına yapılmış üç manzara resmi yer alır.
Ortadaki dalgalı tepeler arasında kurulmuş kırma çatlı, iki katlı uzun yapı ile kulevari üç
katlı binalar gösterilmiştir.

Doğudaki "S" gövdeli iki ağaç motifi arasında dalgalı tepeler üzerine kurulmuş
tek minareli bir camii ve uzun yapılar yer alır. Batıdaki, yine aynı çerçeve motifi içinde
uzun çokgen gövdeli bir kule ile iki uzun dikdörtgen yapı ve şehir manzarası görülür.
Yan kapıların sade, yuvarlak kemerli olmasına karşın, sundurmanın bulunduğu kapı
zengin profillerle çerçevelenmiştir. Yuvarlak kapı kemeri açıklı-koyulu renkli mermerin
nöbetleşe, yerleştirilmesiyle meydana gelmiştir.

---

(108) Hakkı ACUN : Yozgat ve yöresi Türk Devri yapıları

(109) Dr.Rüchan ARIK : Yozgat Çapanoğlu Camii, Ön asya, sayı: 74 s. 7 Şenyüz
matbaası, Ank.1971

Dış camii haremi içinde iyon başlıklı açık kahverengi ve açık sarımsı blok mermerden yapılmış çokgen kaldeye oturan çift sütunlar, iç mekana bir canlılık getirmiştir.

Bu kısımda kubbe ve kemerlerin renkli kalem içi nakışların son yıllarda yapılan onarımlarla tamamen yenilenmiş ve orjinalitesi kaybolmuştur.

Çapanoğullarının yaptırdığı bütün camilerde bu eserde görülen süslemelere, ayrıca natürmort ve manzara resmi şeklindeki süslemelere rastlamaktayız. Bu süsleme tarzı Çapanoğullarının çok hoşgörülü ve sanat koruyuculuğu yapan bir aile olduğunu bir bakıma ortaya koyduğu gibi aynı zamanda da 18-19 y.y. Türk sanatında da görülen devir özelliklerini yansıtmaları açısından da dikkat çekicidir. (110)

3- Yozgat Çapanoğlu Camii

Tarihte Yousgath, Yozghourt, Jusgat, Uskat ve Yüzgat gibi isimler alan Yozgat, XVIII. y.y. ikinci yarısında Çapanoğulları tarafından, İç Anadolu 'nun Bozok platosunda kurulmuş bir şehirdir. İki dağ arasında yer alan kentin ortasından geçen kirazlı deresi adeta kenti iki eşit parçaya böler.

Çapanoğlu Camii, kentin her yerinden görülen, Yozgat 'ın sembolü sayılan büyük bir yapıdır. Çok ince minaresi yüksek kasnaklı kubbesi ve köşe kuleleri ile dikkatimizi çeken dış görünüşü bakımından hiç de aynı dönem başkent camilerini aratmaz.(111)

---

(110)Hakkı ACUN : Çapanoğulları Camii (Yerköy-Saray) Türkiyemiz
Sayı: 26 Ekim 1978

(111)Rüchan ARIK : Bazı örnekleriyle Anadolu 'da "Barok Denen Camiler" Ankara
1972 Doçentlik Tezi.

Yozgat ve çevresinde hatta Anadolu ‘nun mimari tarz ve zerafet bakımından Yozgat ‘ın Büyük Cami ‘sini gösterebiliriz. Camii iç ve dış cami olmak üzere iki bölümden ibarettir. İç cami 1191-93 tarihleri arasında çapanoğlu Mustafa Bey tarafından, Dış cami ise 1209 tarihinde kardeşi Süleyman Bey tarafından yapılmıştır.

Dış cami ‘nin boyalarıyla kurşunları 1318 tarihinde tamir görmüştür. Boyalı kısımları işleyen Alman veya İtalyan ustası Haymandır.(112)

Camii haremindedevrin en parlak sanat özelliğini mihrap ve minber taşımaktadır. Kible duvarı Zarif profillerle bir çıkıntı yapan mihrap kırmızı siyah, beyaz adeta işlenmiştir.(113)

Burada iç camiyi dış camiye bağlayan esas taç kapı kemeri ve kenarındaki renkli mermer kaplamalar dikkati çeker. Siyah, beyaz, açık sarı, kırmızı, mermerden yapılmış yuvarlak kapı kemerinin iki yanında, üzeri “C” ve “S” kıvrımlarla taçlandırılmış ince uzun birer niş bulunur. Kapı kemerinin üzeri istiridye ve asal kartuşla belirlenmiştir. Kapı kemeri üzerinde, kenarı ince profillerle çerçevenmiş dikdörtgen bir kitabe bulunur. Kitabe üzerinde ise siyah kontur boya üzerine altın yıldızla yapılmış III. Selim in tuğrası yer alır. Portal üzerini “S” ve “C” kıvrımlar, istiridye motifleri ufak yivli sütünceler oval kabaralar kartuşları ve aynalıkların oluşturduğu Barok üslup için tipik olan katmerli bir taç kısmı vardır.

---

(112)Yozgat İl Yıllığı Sevinç matbaası 1992

(113)Dr. Ali Şakir ERGİN : a.g.e. s.32

İç cami harem duvarları, kubbe içleri ve diğer kısımlardaki renkli kalem işi nakışlar son yıllarda yapılan onarımlarla tamamen yenilenmiştir. Sadece birkaç yerde özelliğini kaybetmeyen kalem işleriyle karşılaşırız. Dikdörtgen alt pencere alınlıklarında Rokoko dönemi süslemelerini hatırlatan goblen desenlerine, mahfil altı kemer işlerinde de rastlanmaktadır. Ayrıca duvarda, kemerlerde ve ayaklarda mermer süsü veren beyaz boyalar vardır. Aynı süs unsurlarını üst mahfilde de görmek mümkündür. Üç bölümlü mahfilin orta kubbe eteğinde, kuzey duvarına rastlayan kısımda bir natürmort motifi ile doğu kubbe eteğindeki pano içinde de İstanbul Camilerinden bir tanesi yer alır. Batı Kubbe eteğinde de esas yapının (Mustafa Beyin yaptırdığı kısım) ilk halini gösteren bir resim vardır.

Bu ana mekanda, Barok döneminin en görkemli temsilcileri olarak mihrap ve minberi görürüz. Kırmızı, siyah, beyaz, açık sarı ve açık kahverengi damarlı mermer kaplamalardan yapılmış kible duvarı dışına zarif, köşeli çıkıntı yapan mihrap nişi içerisinde, her köşede ince uzun sütuncelerin ayırdığı, değişik renkli, yuvarlak kemerli 7 tane niş vardır.

Mihrap kavsarfası kat kat sade mermerden yapılmış iç bükey silmelerden oluşmuştur. Kavsaranın kenarlarında "C" ve "S" kıvrımlar, volütler, fistolar ve silmeler bulunur. Mihrap alınlığının üst kısmında, sağda ve solda "C" kıvrımlarının oluşturduğu kartuş motifi ile orta kısım da yivli iki ufak silmenin bulunduğu dikdörtgen bir kartuş vardır.

Minberde mihrap gibi damarlı renkli mermerden yapılmıştır. Yan yüzlerinde mihrapta gördüğümüz şekildeki nişlere rastlanır. Yalnız buradaki nişler ufaktan büyüğe doğru sıralanır. 6 tane olan bu nişlerin üzeri "S" kıvrımlıdır, Minber köşkü ise baldöken gibi dört ince sütunce üzerine oturmaktadır.

Plan bakımından barok özellikleri göremediğimiz bu yapıda daha çok süslemelerinde bu özellik bariz bir şekilde göze çarpar.

4- Cevahir Ali Efendi Camii

Kitabesine göre cami H.1202/M.1788 yılında Çapanoğulları zamanında Cevahir (Cevheri) Ali Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Yapı dışında pek süsleme ile karşılaşmayız. Profilin avlu kapıları geç devir özellikle tipik minaresi ve üst kat pencerelerinin tuğla dizileri ile dikkatimizi çeker. “Pencere kemerlerine bakarak, tuğlaların süsleyici olarak değerlendirildiği daha zengin asli cephelerin bulunduğu düşünülebilir.”(114)

Yapı içinde, süslemenin daha yoğunlaştığı göze çarpar. Çift sıra çıtalarla kafeslenmiş tavanın orta kısmı, kare şeklinde, kat kat profillerle çerçevelemiştir. Bu profillerin üzeri oyma ve kalem işi, bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Tavan göbeğinin orta kısmında çam kozalağına benzer bir sarkıt bulunur. Ayrıca güneye doğru uzanan galerilerin ince mahfil direklerinin hareme bakan yüzey kemerlerinde ajure tekniğiyle yapılmış natüralist ve geometrik mahfillere rastlanır.

Mihrap yarım yuvarlak bir niş şeklindedir. Minber, çok sadedir. Yalnız giriş kapısı alınlığı “S” şeklindeki volütlerle taçlandırılmıştır. Haremdeki en güzel ahşap süslemelerden birisini de vaiz kürsüsünde görmekteyiz. Vaiz kürsüsü, kornet başlıklı, “C” ve “S” kıvrımların oluşturduğu kemerli, 4 ağaç sütunce üzerine oturan yan yüzeyleri kafesleme tekniği ile yapılmıştır.

Motifler “C” ve “S” kıvrımlı geometrik, natüralist ve bitkisel motiflerdir. kalem işlerinde en çok yıldız boya kullanılmıştır. Ayrıca duvarlarda ve bazı kemer alınlıklarında madolyon içlerine yapılmış yazı motifleri de dikkatinizi çeker.(115)

---

(114)Rüchan ARIK : Batılılaşma dönemi Türk Mimarisi örneklerinden Anadolu ‘da ahşap cami, Ank. s.124 .

(115)Hakkı ACUN : a.g.e.

Harimin çeşitli zamanlar uğradığı dikkatsiz tamirat ve değişiklikler sebebiyle asli hali muhafaza edilememiştir. Duvarlar son zamanlarda plastik boya ile tamamen boyanmıştır. Süslemeler mahfil galerisinde kısmen üst pencereler ve çerçevelerinde dir. Ağaç direklerde kuzeyde sıralanan kemerlerde oyma işlemler vardır.(Res...) Direk başlıkları ve kenarlar ince tahtalar, bitkisel geometrik şekillerle işlenmiş, ayrıca çiçek motifleriyle kalem işi süslemeler yapılarak zenginleştirilmiştir.

Üstte kemerli pencerelerde renkli camlarla muhtelif geometrik şekiller verilerek yapılan şebeke (alçı süsleme) leri vardır. Kenarlara bitkisel motiflerle kalem işi desenler işlenmiştir. Mihrapta hiçbir işçilik yoktur. Alt pencereler hizasında süslemeler kalmamıştır.(116)

Harim daha süslü olması gerekirken, yapılan sıva ve onarımlar neticesinde bu süsler kaybedilmiş veya tahrip edilmiştir.

5- Başçavuşoğlu Camii

Yozgat 'ın İstanbul oğlu mahallesinde, kırma çatılı taş ve tuğla karışımı kağır bir yapıdır. Kitabesine göre camii, H.1219/M.1800-1801 yılında Çapanoğlu Süleyman Bey 'in Başçavuş 'u Halil ağa tarafından yaptırılmıştır.(117)

Harim kareye yakın dikdörtgen planlı, düz tavanlıdır. Herim ve üst kat mahfil planı bakımından C.Ali Efendi ve Köseyusuflu camine benzer. Yalnız burada üst galeriler ve vitray pencereler daha süslüdür. Ayrıca ince uzun galerilerin alt kısmındaki "S" kıvrımlı bağdaki korniş yüzeyinde ince uzun şerit manzaralar yer alır.(Res...)

Cami haremının doğu ve batı yönlerinde, mahfilin devamı olarak güneye doğru uzanan galeri zengin süslemelerle doludur.(Res...) Ayrıca bu galeriyi taşıyan bağdadi korniş üzerinde sıralanmış birbirinden güzel saray çadırı karargah, çeşme ve sahil manzaraları sıralanmaktadır.(Res...)

---

(116) Dr. Ali Şakir ERGİN : a.g.e. s.54-55

(117) Dr. Ali Şakir ERGİN : a.g.e. s.56

Yapı dışında herhangi bir süslemeyle karşılaşmayız. Haremde ise, yoğun bir şekilde, ahşap ve kalem işi süslemeler görülür. Tavan, kabartma Barok motiflerle ve kalem işi kompozisyonlarla applike tekniği ile halı gibi işlenmiştir. Tavanda büyük bir kare çerçeve vardır. Bu çerçevenin içinde, karenin kenar ortalarına teğet olan büyük bir daire yer alır. Bu dairenin merkezinde, ajure tekniği ile yapılmış taşkın bir sarkıt bulunur. Bu sarkıttan dairenin çemberine doğru güneş ışını gibi, “S” kıvrımların oluşturduğu şeritler vardır. Bu şeritlerin uçları fistu gibi birleşerek dairenin çemberini oluştururlar. Bu çember ile kare çerçeve arasında kalan üçgen boşluklarda kıvrım dal ve çiçeklerden oluşmuş dört tane kartuş motifi vardır.(118)

Tavan ağaç işlemleriyle, kalem işi süslemelerle halı gibi incelikte desenlendirilmiştir. Tavan bir kare çerçeve içerisinde tezgın edilmiş ortada geniş bir dairenin merkezinde göbek kompozisyonu ile mükemmelleşen şekli ile aşağı doğru sarkan bir taç gibi uzanmakta ve bu haliyle dikketleri üzerine çekmektedir.(Res...) (119)

Harim duvarları, pencere üzerleri ve araları tamamen kalem işi nakışlarla süslüdür. Alt duvarlarda kıvrım dal motiflerinin oluşturduğu baklava dilimleri içinde ufak çiçek motifleri yer alır. Harimin en güzel süsleme unsuru, ince uzun üst galerilerin alt kısmındaki “S” kıvrımlı bağdadi korniş yüzeyindeki ince kartuşlu üçer şerit bulunur. Pano içlerinde birbirine çok benzeyen manzaralar vardır. Figür hiç göze çarpmaz. Sadece tabiat ve yapı manzaraları yer alır. Kır yapıları, köşkler, pavyonlar, çadırlar, köprüler ve derelerdir.

Yarım yuvarlak niş şeklindeki mihrap alınlığı alçıdan yapılmış volütlerle C ve S kıvrımları ve bir vitray pencere ile taçlandırılmıştır. Minberin ise, korkuluk duvarında görülen kafesleme tekniği ile geometrik süsleme görülür.

---

(118) Hakkı ACUN : a.g.e.

(119) Dr.Ali Şakir ERGİN : a.g.e. s.57

Yapının harimi, mahfil, mahfil altı ve pencerelere kenarları ustalıklı kalem işi nakışlar, barok üsluplu bitkisel motifler, çiçek demetleri resimleriyle süslenmiştir. Yuvarlak kemerli mihrap nişi üzerinde alçıdan yapılmış işlemler varsa da bunlar orijinallğini kaybetmiştir. Minber ve mihrapta kaybolan orijinal süslemeler caminin 1990 yılında Vakıflar İdaresince yaptırılan restorasyon ve tamirat sonucu yeniden açığa çıkarılmıştır.

C) Yozgat Mezar Taşı Süslemeleri:

Türk geleneklerine göre, mezarlıkta toprağa gömülen ölünün mezarının baş ve ayak ucuna dikilen veya mezarı üzerine sanduka şeklinde yerleştirilen taş. Mezar taşları ölünün kimliğini bildirdiği gibi devrinin taş süsleme sanatına örnek birer eski eserdir. Taş üzerindeki yazılarda hat sanatı yönünden ayrı bir değer taşımaktadır.

Selçuklu devri baş ve ayak mezar taşları kemerlidir. Taş yüzeyleri yazılar ve genellikle rumi bezemelerle, zencerekle, hatta kandil resimleriyle doldurulmuştur.

Osmanlı dönemi mezar taşlarında servi ve hurma motifleri, Kıvrım dallar çiçek buketleri gülbezeler, madalyonlar çok görülür.(120)

a. Araştırmada Tespit Edilen Örnekler :

1. Alacaoğlu Camii Mezar Taşı Süslemesi :

Alacaoğlu caminin bahçesinde bulunmaktadır. Beyaz kesme taş üzerinde kıvrım dallar çiçek motifi kullanılmaktadır. Motifin alt tarafında bir kitabe ile karşılaşırız.(Res...)

---

(120) Mehmet ÖNDER : Antika ve Eski Eserler Kılavuzu Türkiye İş Bankası Kültür yayınları Ank. 1995

2. Başçavuşoğlu Camii Mezar Taşı Süslemesi :

Başçavuşoğlu camii bahçesinde bulunmaktadır. Sarı taş üzerine çok güzel işlenmiş bir mezar taşıdır. Taşın orta yüzeyinde bir çiçek motifi, motifin sağ ve sol tarafında smetrik "S" ve "C" kıvrımlı bitkisel motifler kullanılmıştır. motifler, mezar taşı üzerine çok güzel bir şekilde işlenmiştir. Mezar 'ın baş taşı serinde yine yontularak yapılan bir kitabe bulunmaktadır.(Res...)

Çapanoğlu Camii Türbesi, Mezar Taşı Süslemesi :

1777-1779 de iç cami türbe ve şadırvan Mustafa Bey 'in yaptırdığına dair vafeiyesi vardır.(121)

Çapanoğlu türbesi Çapanoğlu ailesinin ileri gelenlerine aittir.

Yapı içinde ve dışında herhangi bir süsleme unsurlarıyla karşılaşmayız. Sadece vitray pencereler ve lahit üzerlerindeki süslemeler dikkatimizi çeker. Mermerden yapılmış lahitler üzerinde hançer, selvi, kartuş "C" ve "S" kıvrımlı kabara ve yıldızla yapılmış bitkisel motiflere rastlanır. En güzel lahit iç camii, türbe ve şadırvan yaptıran Mustafa Bey 'e aittir. Lahitin baş ucu taşı üzerinde "S" ve "C" kıvrımlı volütlerle yapılmış kartuşlar ve natüralist bitkisel motifler vardır. Bu motifler üzerleri siyah boya ve yıldızlarla bezenmiştir.

Lahitlerin boya ile bezenmiş olması ilgi çekicidir. Camii haremının içerisinde görülen motiflerin aynısını lahitler üzerinde de görmek mümkündür.

D) Yozgat Çeşmeleri Süslemeleri

Çeşme – Çeşme Taşı :

Suyun borularla getirilerek taş, mermer çini yüzeyli bir panodan muslukla akıtılan meydanı.

Sokak oda, çeşmeleri Türk sanatında ayrı bir bölüm alır. Genellikle oda çeşmeleri mermer işçiliğinin güzel örneklerini verir. Meydan ve sokak çeşmeleri de işçilikleriyle sivil mimarının bir parçası sayılır.

1. Çapanoğlu Çeşmesi :

Yozgat Çapanoğlu Camii 'nin doğu avlu duvarının dışında, çarşıya bakan yüzünde, yan serbest bir çeşmedir.

1780 'de iç camiyi yaptıran Mustafa Bey tarafından yaptırılmıştır. Beyaz kesme taştan yapılmış, üçgen alınlıklı, dış bükey gövdeli bir çeşmedir. Üç ön yüzeyinde birerde yan yüzeylerinde olmak üzere beş pöhrekli (lüleli) ve mermer olukludur. (kuma taşlıdır.) Dış bükey çeşme yüzeyi enine ve boyuna silmelerle üçe bölünmüştür.

Boyuna silmeler köşelerde başlıklı, yarı paye durumunda çıkıntı yapar.(122)

Enine bölmelerin en alt kısmında boyuna silmelerle üçe ayrılmış, her bölmede birer pöhrek ve oluk taşı bulunur. Üst kısmında bir sıra dış kesimi vardır. Orta bölmenin altı kısmı tek sıra, üst kısmı üç sıra kat kat basamaklı bir şekilde taşkınlık yapan profille sınırlandırılmıştır. Sınırlandırılan bu bölümün ortası, sağment kemerli üç kornişe ayrılmıştır. Çeşmenin alınlık kısmının ortası iki silme paye üzerine oturan sivri kemerlidir. Kemer açıklığında yuvarlak bir saat yer alır. Silme payenin iki yanında "S" kıvrımlı volütler bulunur ve bu volütleri de iki köşede güneş motifi destekler.(123)

Çeşme biçim ve süsleme bakımından Barok özellik gösterir. Pöhneklerin kenarında, ayna taşlarında, kurna yüzeylerinde "S" ve "C" kıvrımlı akant yapraklarına kartuşlara ve si ile ilgili yazı beyitlerine rastlanır. Yalnız bu yazı beyitleri yer yer kasti olarak kazanmıştır. Ayrıca sivri kemer açıklığı içinde buket motifine rastlanır.

(122) Mehmet ÖNDER : Antika ve Eski eserler kılavuzu Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Ank.1995

(123) Cevdat ÇULPAN : Türk Taş Köprüleri Ankara 1975 s.194

2. Top Mahallesi Sokak Çeşmesi :

Yozgat 'ın Top mahallesinde Mermerden yapılmış bir sokak çeşmesidir. Çeşmede biçim ve süsleme bakımından barok özellik görebiliriz. Çeşme üstünde simetrik bitki motifleri göze çarpar “S” ve “C” kıvrımlı akant yapraklarına, kartuşlara rastlanır.(Res...)

3. Öğretmen Hamdi İçduygu ve Çeşmesi :

Yozgat 'ın Top mahallesinde öğretmen hamdi iç duygunun evinin bahçesinde sadece çeşmenin taşları bulunmaktadır. Çeşme şu an kullanılmamaktadır. Çeşmenin taşları mermerden yapılmış mermer oyularak simetrik yaprak motifli ve geometrik kenar süslemeleri kullanılmıştır. Çeşme üzerinde suyla ilgili bir kitabe bulunmaktadır. Bu kitabe mermer yontularak yazılmıştır.(Res...)

4. Sarıkaya Hasbek Köyü Sokak Çeşmesi :

Çeşme Yozgat 'ın Sarıkaya İlçesinin Hasbek köyünde Hacı Emirağa konağının yanında bulunmaktadır. Çeşmenin taşları özelliğini bozmadan başka bir çeşmeye monte edilmiştir. Çeşme taşı mermerden yapılmıştır. Mermer üzerinde Geometrik büyük alanlar içinde bitki motifleri süslemeleri yontularak yapılmıştır. Süslemeli alanın yan tarafında çeşmeyle ilgili bir mermerden yapılmış kitabe yer almaktadır.

BÖLÜM 3

ÖRNEK TARİHİ YAPILAR İÇİNDEKİ VE DIŞINDAKİ SÜSLEMELİ ESERLERE AİT FOTOĞRAFLAR

Bu bölümde Tarihi yapı süslemelerine ait fotoğraflar yer almaktadır. Yapı içindeki duvar bezemeleri tavan göbeği, tavan eteği, kullanılan renkler, motifler, malzemeler, teknikler ele alınmıştır.

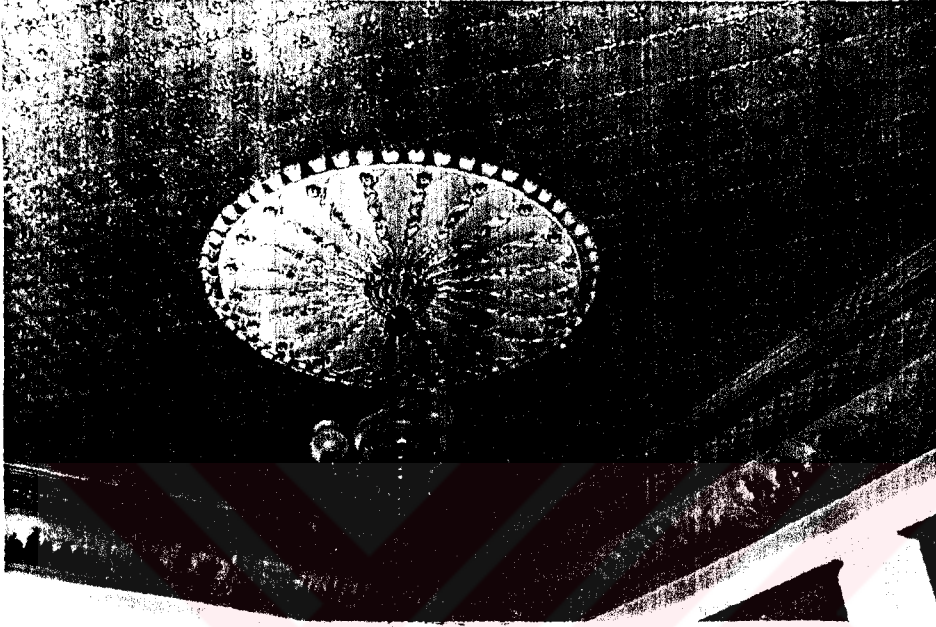
Yapılarda genellikle ahşap işçiliği ve kalem işi daha çok kullanılmıştır. Bunu takiben taş ve alçı işçiliğide kullanılmıştır.

Yapılar dini ve sivil mimari olmak üzere iki kısımda incelenmiştir.

Dini mimari süslemelerinde tavan eteği, manzara şeritlerinde kesinlikle insan figürü kullanılmamış, ana resim aynı tarzda yapılmıştır.

Sivilde ise aynı manzara içinde figürler yer almaktadır.

Resim-1

Yapıdaki Yeri : Nizamoğlu Konağı Misafir Odası Tavanı.

Tavanda göbek kompozisyonunu görüyoruz. Göbek kompozisyonu ortasından başaşağı sarkan çiçek ve çeşitli kıvrımlardan oluşan ajurlu bir süsleme var.

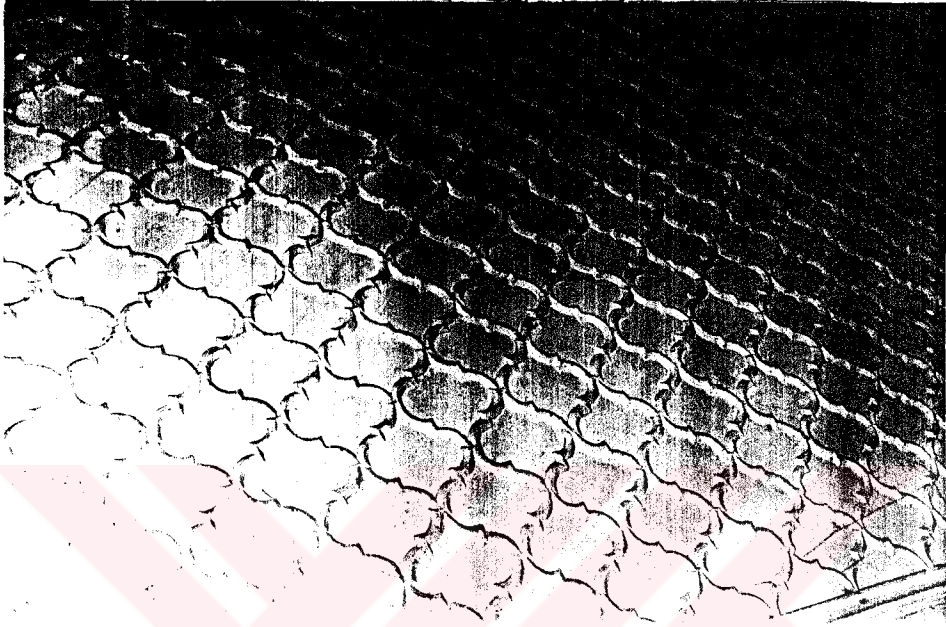
Kompozisyon simetrik yerleştirilmiştir.

Bitkisel Motifler kullanılmıştır.

Düzenlemede zemin mavi, çitalar kırmızı yada zemin kırmızı, çitalar maviye boyanmıştır.

Resim-2

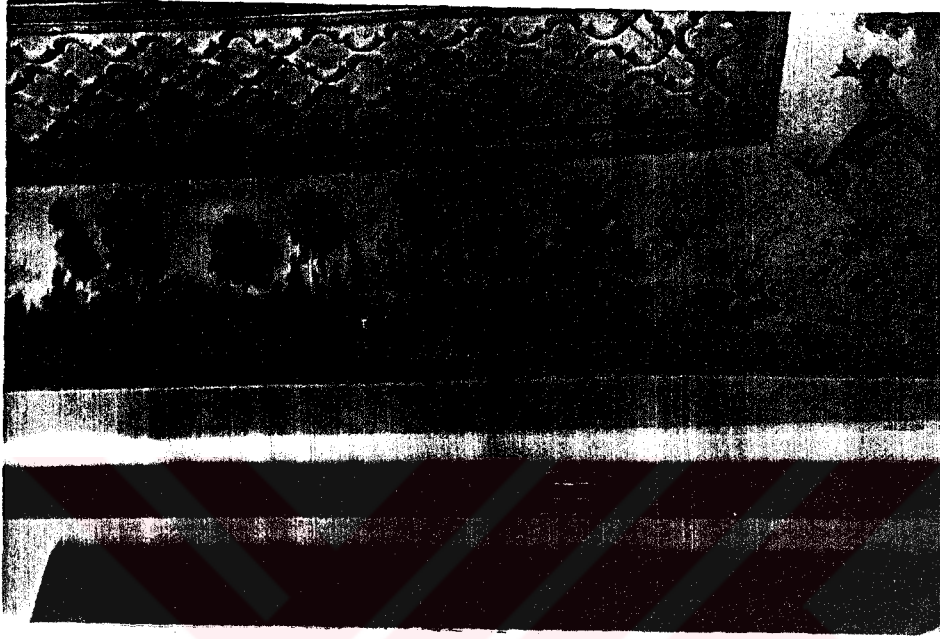
Yapıdaki Yeri : Nizamoğlu Konağı tavan işlemesi.

Kompozisyon simetrik yerleştirilmiştir.

Ahřap oyma kıvrımlardan oluřan ajurlu bir sűsleme vardır.

Çıtalar mavi zemin sarıya boyanmıştır.

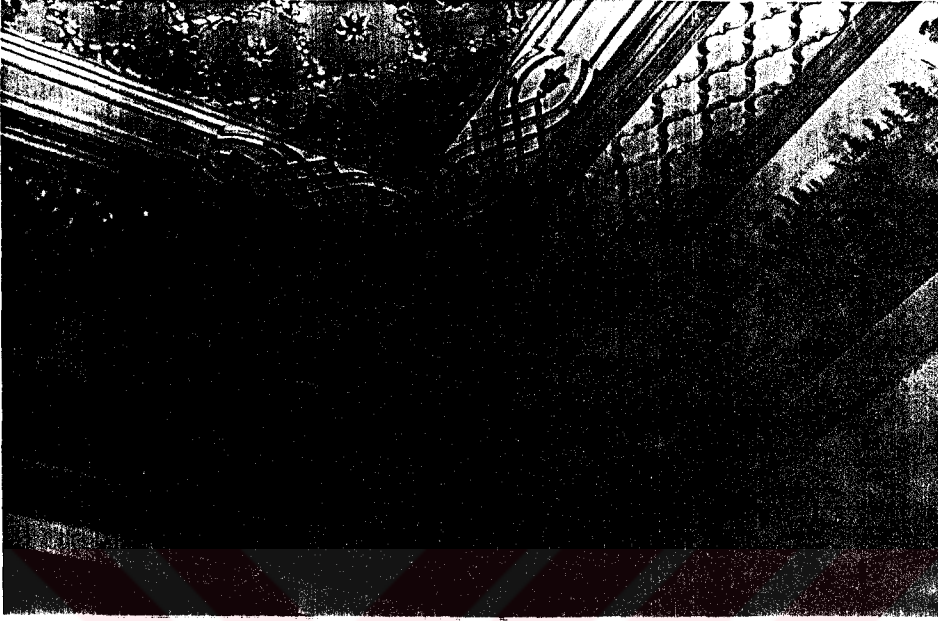
Resim-3

Yapıdaki Yeri: Nizamoğlu Konağı tavan eteği süslemesi.

Manzara resmi, ortada üç katlı kule ve bayrağını görüyoruz. Sol tarafta evler, ön planda ağaçlar, kulenin sağında nehir, nehirde kayıklar var. Nehrin sağ tarafı yine ağaçlıklı Perspektif var. Kule eğri derya yeşil renkler küme küme verilmiş. Batılı resim geleneğine bağlı almakla birlikte çocuksu işleniş bakımından naif karakter taşımaktadır. Yer yer ışık gölgeler var.

Resim-4

Yapıdaki Yeri : Tavan ve Tavan eteği süslemesi Nizamoğlu konağı yapısının içinde tavan süslemesi olarak yer alır.

Burada ahşap işçiliğinin ve geç devir resimlerinin pek değişik örnekleri bulunmaktadır.

Tavan işçiliğinde oyma, çakma, ajure ve applike teknikleri kullanılarak süslenmiştir. Motifler applike tekniği ile yapılmıştır. Tavan köşesinin sağ ve sol tarafında iki tane manzara resmi bulunmaktadır.

Resmin sol kısmında bol ağaçlı deniz kıyıları yer almakta sağ tarafta ise bir biri ardına sıralanmış tek tip evler, insan ve hayvan figürlü yer almaktadır.

Tavan mavi zemin üzerine simetrik kırmızı çiçek motifleri ile çitalanmıştır.

Tavanın bir alt köşesinde kırmızı zemin üzerine yeşil geometrik şekiller üzerinde lale motifli ile applike yapılmıştır.

Tavanın en alt kısmında sağ ve sol tarafta manzara resimleri yer almaktadır.

Motifler ve süslemeler şu an aynı özelliğini korumaktadır.

Resim-5

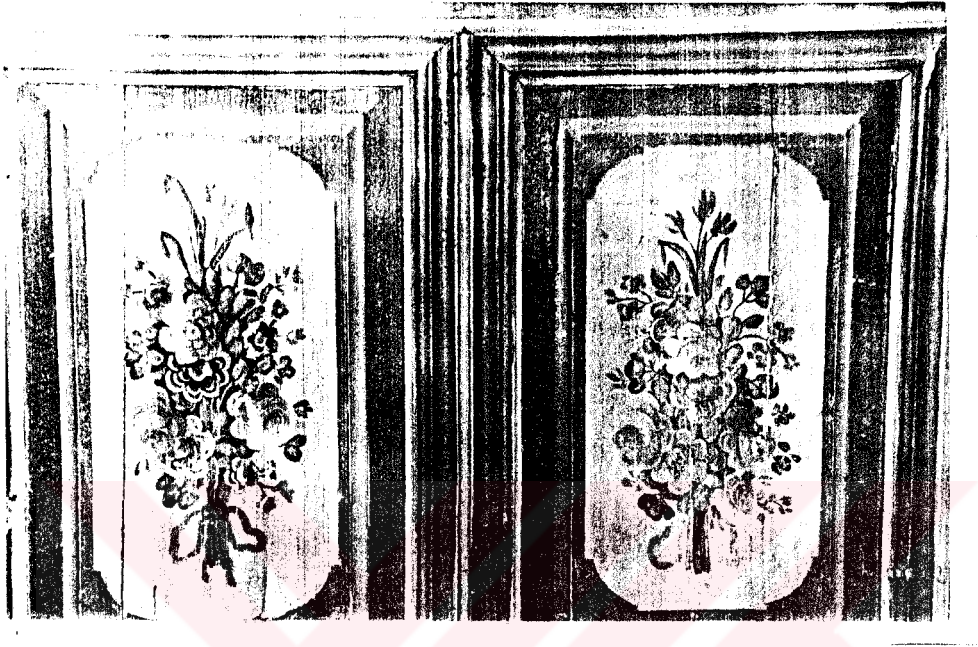

Yapıdaki Yeri : Misafir odası dolabı Nizamoğlu konağının içinde yer almaktadır.

Dolaplar Ahşaptan yapılmış. Ahşap üzerine simetrik yerleştirilmiş geometrik ve bitkisel motifler, krem rengi zemin üzerine motifler boyanmış mavi ve yeşilin uyumunu görüyoruz.

Tamamen geometrik bir çalışmadan söz edilebilir.

Resim-6

Yapıdaki Yeri : Misafir Odası Yüklük Dolabı

Ahşap zemin üzerine Kalem işi kullanılarak yapılmış simetrik çiçek buketi, natürmort çiçek buketlerinde yağlı boya kullanılmıştır.

Krem rengi zemin üzerine çiçek buketleri yerleştirilmiş Kırmızı, yeşil, mor ve yeşil renklerle çerçevelenmiştir.

Resim-7

Yapıdaki Yeri : Nizamoğlu Konağı Pencere Kasnak Kenarları Süslemeleri.

Pencerenin her iki kasnak kenar üzerleri ahşap oyma ajure tekniği kullanılarak iek motifleri ile süslenmiştir.

Pencerenin st kasnağında kalem işi süslemeleri yer almaktadır. Burada gl motifleri yer almaktadır. Burada gl motifleri ile bezenmiştir. Yeşil zemin üzerine kırmızı motifler kullanılmıştır.

Resim-8

Yapıdaki Yeri : Nurettin Bacanlı evi tavan göbeği süslemesi. Selamlık odası tavan süslemeli.

Düz tavan üzerine çok güzel ahşap işçiliği ile işlenmiş Ajure ve Aplike tekniği ile yapılmış kasetli tavanı vardır. Tavanın ortasında bir birinin içinde yer alan "S" kıvrımlı aplike tekniği ile yapılmış uzantılar görülür.

Resim-9

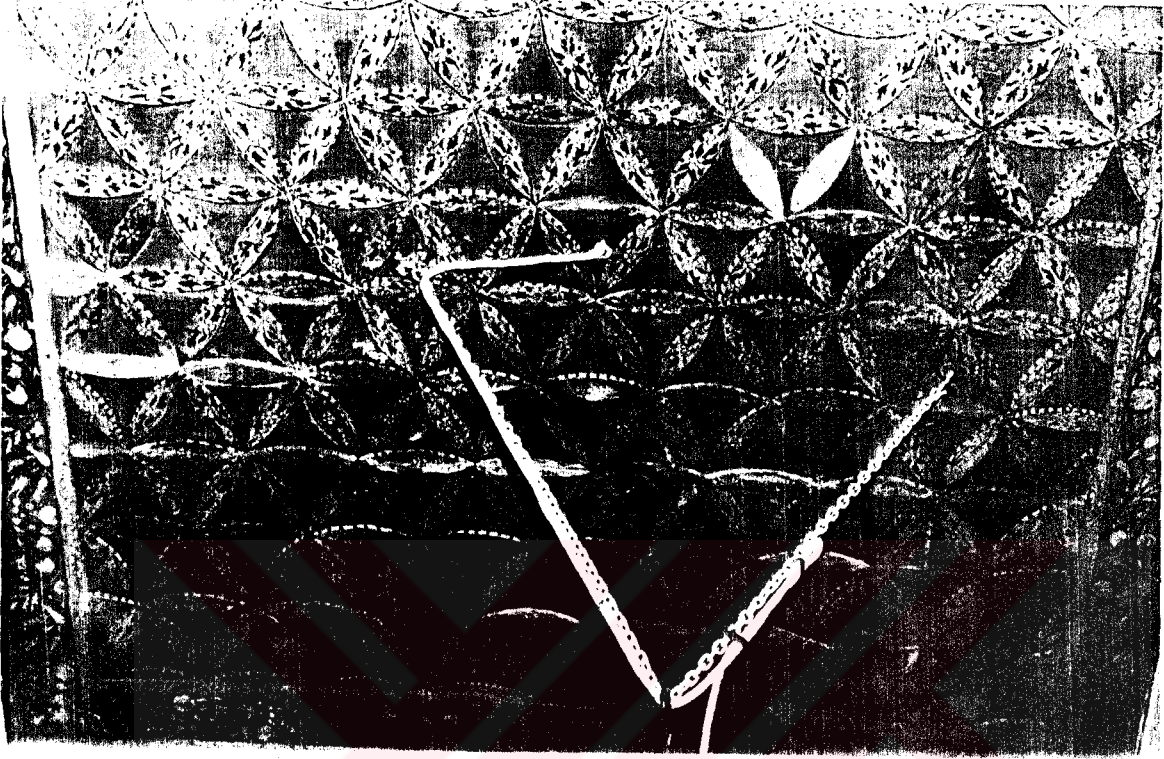
Yapıdaki Yeri : Avukat Hüsnu Cengiz evi şömine (şerbetlik)

Duvar üzerine alçı kabartma, oyma yapılmıştır. Şerbetliğin üst ve alt ocak kısmında kemerler vardır. Üst kemerin sağ ve sol kenar tarafında ve üzerinde bitkisel Çiçek motifleri kullanılmıştır. şerbetliğin iç kısmında sağ ve sol tarafta karşılıklı niş, gözler vardır. Bunlarda oyma taktığı ile yapılmıştır.

Eser harabe bir yapının içinde yer almaktadır.

Resim-10

Yapıdaki Yeri : Lök köyü karacabey konağı misafır odası tavan işlemediliği.

İnce çıtalarla kasetlenen tavanın orta kısmı kare şeklinde göbeklendirilmiştir. Haremın en güzel süslemesi tavanda görülür. Kare tavan göbeğini bir sıra kıvrım dallı çiçek motifleri ile bezenmiş bir bordür çerçeveler orta kısımda, üzerleri kalem işçiliği ile yapılmış kıvrım dalları, yapraklar ve çiçeklerle süslü altı kollu yıldızların oluşturduğu bir kompozisyon vardır. Burada applike tekniği kullanılmıştır.

Tavan göbeğinin bordür dışındaki kenar süslemelerinde yine kalem işçiliği kullanılmıştır. Motifler kıvrım dallar sümbüller, laleler, papatyalardır.

Tavandaki aplikeler yeşil zemin üzerine yapılmıştır. Aplikeler baklava dilimi şeklinde ve üzerleri kalem işçiliği kullanılarak çiçek yaprak motifleri ile süslenmiştir.

Her iki tarafta da kullanılan renkleri, siyah, turuncu, beyaz, kiremit, kahve, yeşil ve mor renklerdir.

Eser hala eski özelliğini korumaktadır.

Resim-11

Yapıdaki Yeri : Lök Köyü Karacabey Konağı Mutfak Ocağı (şöminesi)

Şömine evin zemin katında ocak olarak kullanılmaktadır. Ocağın üst kısmında alçak kabartma, alçı işçiliği kullanılmıştır. Yaprak ve çiçekten oluşan yelpaze şeklinde simetrik motif kullanılmıştır.

Eser hala özelliğini korumaktadır.

Resim-12

Yapıdaki Yeri : Sarıkaya Hasbek Köyü Çeşmesi.

Çeşme taşı mermerden yapılmış simetrik geometrik ve çiçek abant yaprakları motiflerine rastlanmaktadır. Yan tarafta yine mermer üzerine yazılmış suyla ilgili kitabe bulunmaktadır.

Çeşme taşı ve su kitabesi başka bir çeşmeye sıva ile monte edilmiştir.

Resim-13

Yapıdaki Yeri :Top Mahallesi öğretmen hamdi iç duygu çeşmesi. Ev içi çeşmesi.

Malzeme olarak mermer kullanılmış taş oyma malzeme ile geometrik ve bir birim simetrik dal motifleri kullanılmıştır. Çeşmenin yanında bir çeşme ile ilgili bir kitabe bulunmaktadır. Kitabe çok güzel bir şekilde oyularak yazılmıştır. Kitabenin kenarları kartuşlarla süslenmiştir.

Çeşme evin bahçesinde parçalar halinde bulunmakta ve kullanılmamaktadır.

Resim-14

Yapıdaki Yeri : Top mahallesi sokak çeşmesi.

Çeşme taşında malzeme olarak mermer kullanılmış çeşme biçim ve süsleme bakımından Barok özelliği gösterir. Çeşme uzunlamasına dikdörtgen kenarlı orta kısmında sivri kemer bulunmakta kemerin her iki kenarında ve alt iki kenarda bir birlerine simetrik yaprak dal motifleri kullanılmıştır. Taşlar çok güzel bir şekilde işlenmiştir.

Çeşme hala eski özelliğini korumakta ve kullanılmaktadır.

Resim-15

Yapıdaki Yeri : Çapanoğlu Çeşmesi.

Çeşmenin alınlık kısmının ortası iki silme paye üzerine oturan sivri kemerlidir. Kemer açıklığında yuvarlak bir saat yer alır. Silme payenin iki yanında "S" kıvrımlı volütler bulunur ve bir volütleri de iki köşe de güneş motifli destekler.

Çeşme biçim ve süsleme bakımından Barok özellik gösterir. Pöhrerlerin kenarında, ayna, taşlarında, kurna yüzeylerinde "S" ve "C" kıvrımlı akant yapraklarına, kartuşlara ve su ile ilgili yazı beyitlerine rastlanır. Yalnız bu yazı beyitleri yer yer kasti olarak kazınmıştır. Ayrıca sivri kemer açıklığı içinde buket motifine rastlanır.

Çeşme hala kullanılmaktadır.

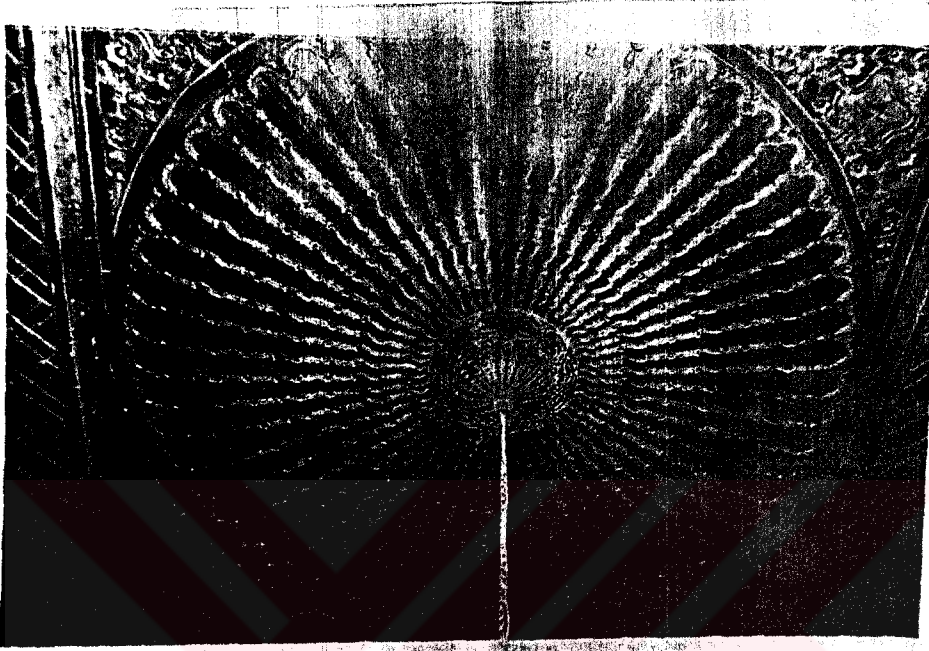
Resim-16

Yapıdaki Yeri : Yozgat Sarıkaya İlçesi Roma Hamamı kalıntısı.

Yozgat ın Sarıkaya İlçesinde çarşı içinde bulunmaktadır. Hamam taşı üzeri boğa başları kabartmalarıyla sıralanmıştır. Teknik olarak taş oyma tekniği kullanılmıştır.

Resim-17

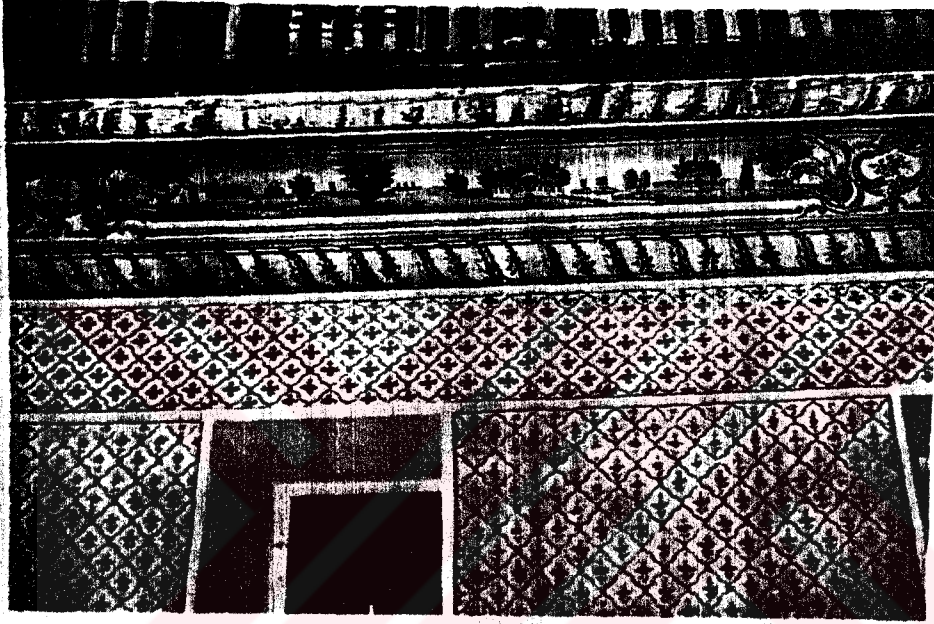

Yapıdaki Yeri: Başçavuşoğlu Camii Tavan süslemesi.

Tavan, kabartma barok motiflerle ve kalem işi kompozisyonlarla, applike tekniği ile halı gibi işlenmiştir. Tavanda büyük bir kare çerçeve vardır. Bu çerçevenin içinde, karenin kenar ortalarına teğet olan büyük bir daire yer alır. Bu dairenin merkezinde, ajure tekniği ile yapılmış taşkın bir sarkıt bulunur. Bu sarkıttan dairenin çemberine doğru güneş ışını gibi "S" kıvrımların oluşturduğu şeritler vardır. Bu şeritlerin uçları fisto gibi birleşerek dairenin çemberini oluştururlar. Bu çemberler ile kare çerçeve arasında kalan üçgen boşluklarda kıvrım dal ve çiçeklerden oluşmuş dört tane kartuş motifi vardır. Yeşil, kırmızı ve mor renkler ağırlıktadır.

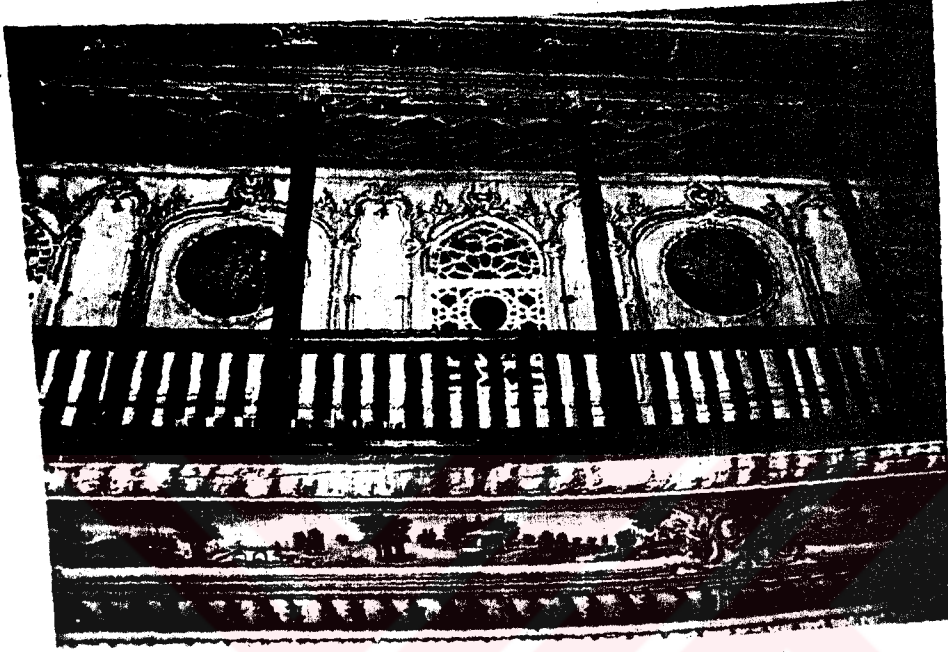
Resim-18

Yapıdaki Yeri : Başçavuşoğlu Camii Duvar Süslemesi

Haremin duvarları, pencere üzerleri ve araları tamamen kalem işi nakışlarla süslüdür. Alt duvarlarda kıvrım dal motiflerinin oluşturduğu baklava dilimleri içinde ufak iek motifler yer alır. Beyaz zemin üzerine kırmızı, mavi, yeşil ve kahverengi renkler oldukça fazla kullanılmıştır.

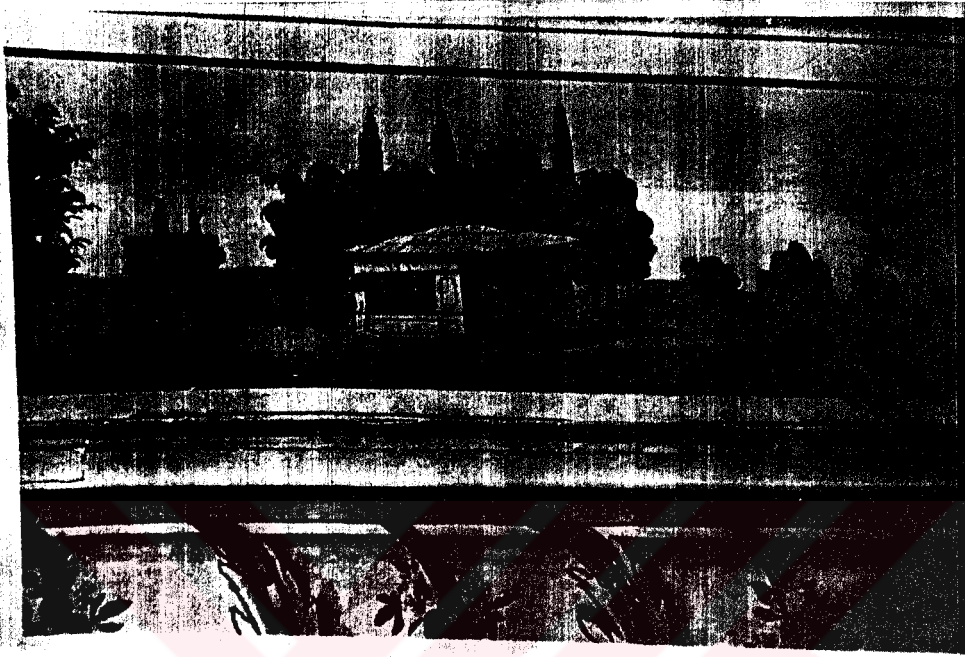
Resim-19

Yapıdaki Yeri : Başçavuşoğlu Camii duvar süslemeli Korkuluk duvar resmi.

Yapının harem, mahfil üst pencere kenarları ustalıkla kalem işi süslemeli kullanılmıştır. Barok üsluplu bitkisel dal ve çiçek motifleri ile bezenmiştir. Pencereleerde vitray kullanılmış, pencerelerin her iki kenarında daire içine alınmış kahverengi zemin üzerinde kırmızı gül buketleri yer almaktadır.

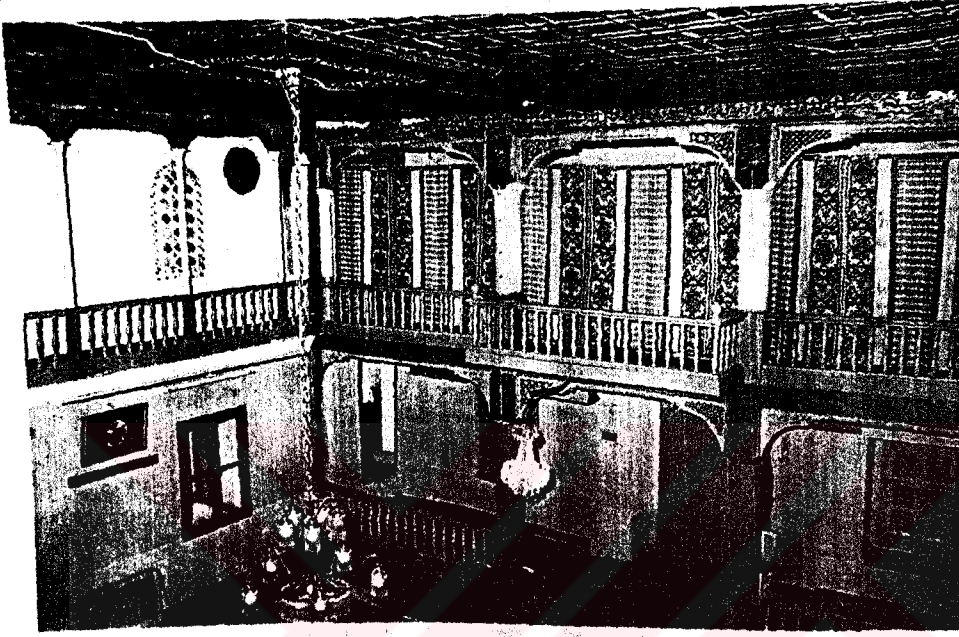
Resim-20

Yapıdaki Yeri : Başçavuşoğlu Camii Korniş yüzeylerinde bir resim.

Resim "S" kıvrımlı bağdadi korniş yüzeydeki şerit üzerinde yer almaktadır. Resimde ev ve ağaçlar kullanılmış insan figürüne rastlanmamaktadır. Tabiat ve yapı unsurları yer alır. Resmin alt tarafında es kıvrımlı bağdadi kornişler bulunmaktadır. Yaprak ve çiçek motifler kullanılmıştır. resimde, kırmızı, yeşil ve mavi renkler yer alır.

Resim-21

Yapıdaki Yeri : Ali Efendi Camii tavan süslemesi.

Yapıda Kasetli tavan görmekteyiz ince çitalarla karelere ayrılmış tavanın orta kısmında ufak ongen bir göbek vardır. Ongenin kenarları ajure tekniği ile yapılmış fisto motifi ile işlenmiştir. Tavan göbeğinin iç kısmı yıldız ve geometrik şekillerle çitalara ayrılmıştır.

Resim-22

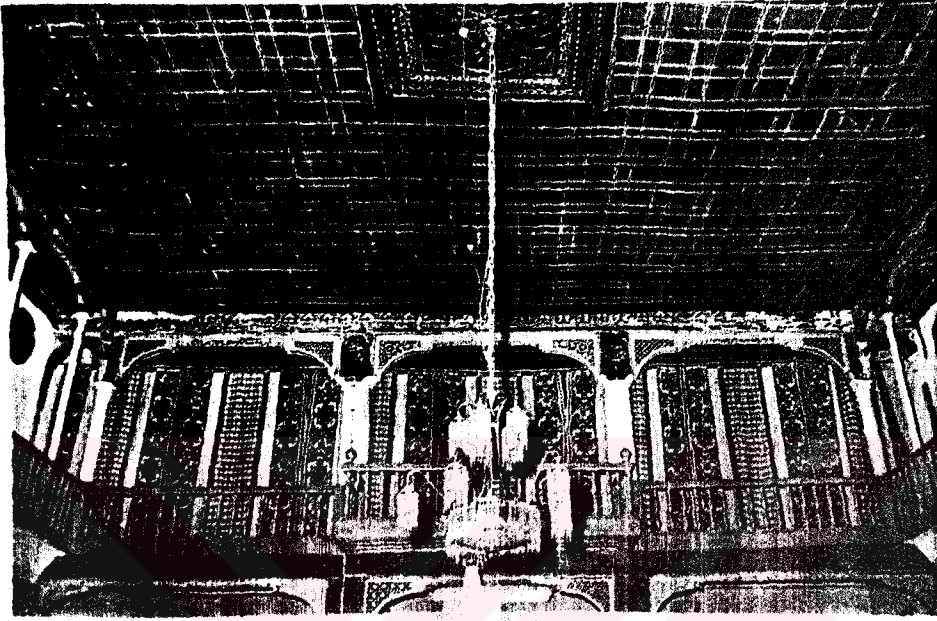
23- Cevheri Ali Efendi Camii Pencere Süslemeleri

Yapıdaki Yeri : Cevheri Ali Efendi Camii pencere süslemeli.

Camii içinde sekiz tane vitray pencere bulunmaktadır. Bu vitraylar zamanla bozulmuş yeniden onarım yapılmıştır.

Vitraylarda kenar nişlerde hasır motifi geometrik motifler çiçek bezemeleri bulunmaktadır.

Resim-23

Yapıdaki Yeri : Cevheri Ali Efendi Camii İç Süslemeleri.

Camii Duvar süslemelerinde bir birine geometrik daireler içinde bitkisel motifler, geometrik motiflerle bezenmiştir.

Mahfilin hareme uzanan kısmını taşıyan dört ağaç direk ve direklerin bağlantılarında ahşap oyma geometrik motifler kullanılmıştır.

Bağlantı üstündeki şeritte bir birine simetrik bitki motifleri beyaz zemin üzerine yeşil, kırmızı renklerle bezenmiştir.

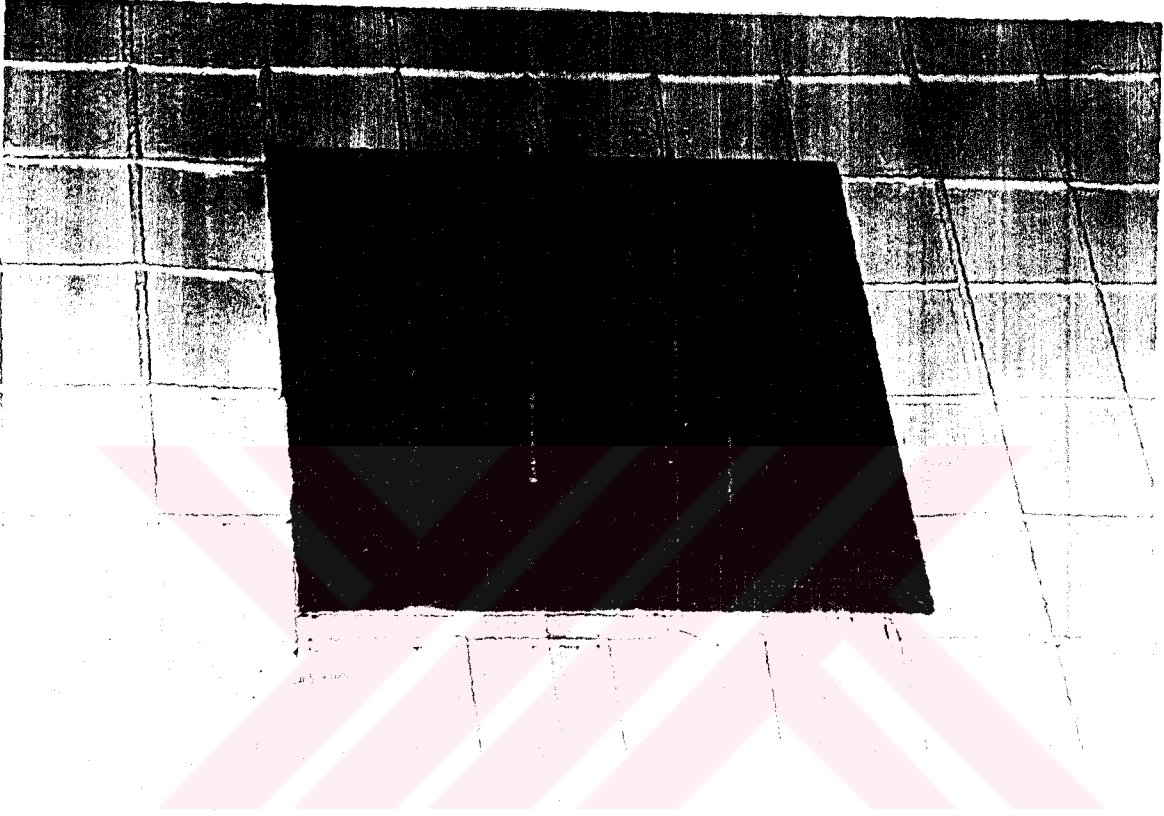
Resim-24

Yapıdaki Yeri : Divanlı Köyü Camii Kapı Girişi Camii Kitabesi.

Camii haremine kuzey tarafından taş kemerli bir kapı ile girilir. Kapı üzerinde H.1089/M.1678-79 tarihli, üçgen süslemelerle yapılmış çevresi de taştan oyulmuştur. Malzeme olarak mermer kullanılmıştır. teknik taş işçiliği.

Resim-25

Yapıdaki Yeri : Divanlı Köyü Camii Tavani Süslemesi.

Camii tavani, ince çıtalarla kare Şeklinde dilimlenerek ortada bir göbek süslemesi ile zenginleştirilmiştir.

Tavanda ahşap işçiliği kullanılmış geometrik yıldız Şeklinde baklava dilimleri ile bezenmiştir.

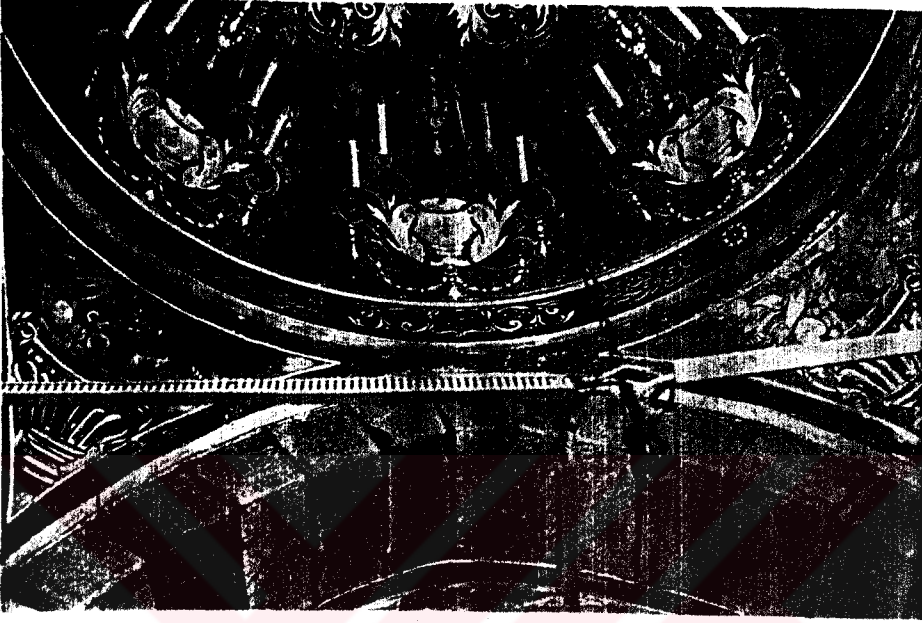
Resim-26

Yapıdaki Yeri : Sundurmalı son cemaat yeri (mahfil) üst balkon.

Burada kalem işi kullanılarak çok güzel bitkisel motiflerle bezenmiştir. Bu motifler fazla belirgin değildir. Zamanla aşınmıştır. Renk olarak kırmızı, yeşil ve krem renkler hakimdir.

Resim-27

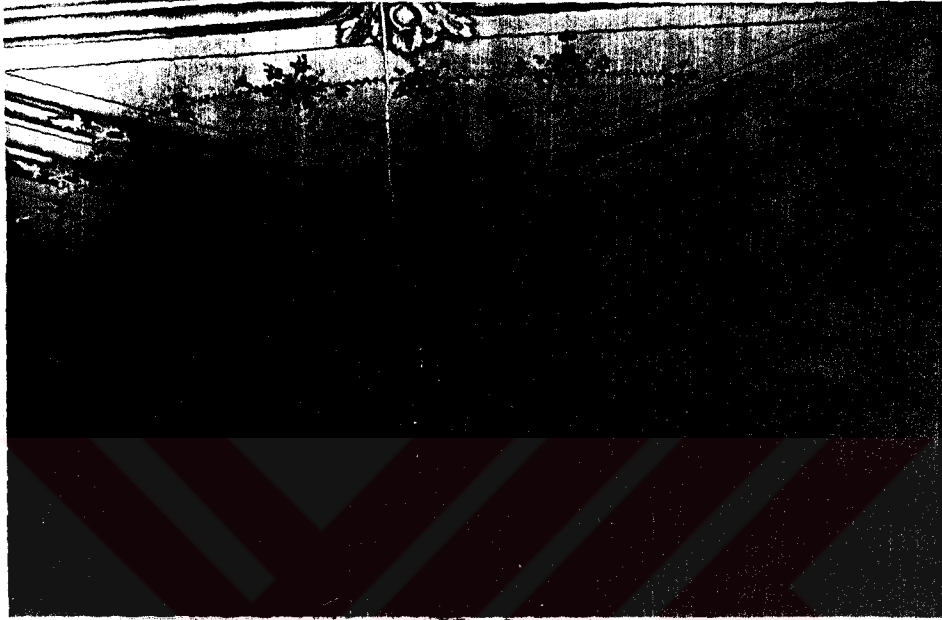
Yapıdaki Yeri : Çapanoğlu camii iç camii giriş kapısındaki kubbe.

Giriş kapısı niş üzerinde kubbe işlemler ve kullanılan renk, motiflerle dikkat çekmektedir.

Kubbe daire içine alınmış iki yanda kırma beşik tunar bulunmaktadır. Kubbe çok güzel kalem işçiliği ile süslenmiştir. Ortada kenarlara doğru yayılan kandiller ve kandil üzerinde mumlar en ortadan kıvrık akantus yaprakları fistolu motifler yer almaktadır. Renk olarak mavi, açık kahverengi, beyaz ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Yapı süslemesinde barok etkisini görmekteyiz orta kapı önündeki sundurma kubbesinin ufak pandantifleri üzerine, vazo içinde çiçekler ve tabak içinde meyveler bulunmaktadır.

Resim-28

Yapıdaki Yeri : Nizamoğlu Konağı salon tavan süslemesi.

Tavan ortasında büyük bir kandil üzerinde meyveler bulunmakta kandil çevresinde çiçek buketleri ile daireleştirilmiş motifler bulunmaktadır.

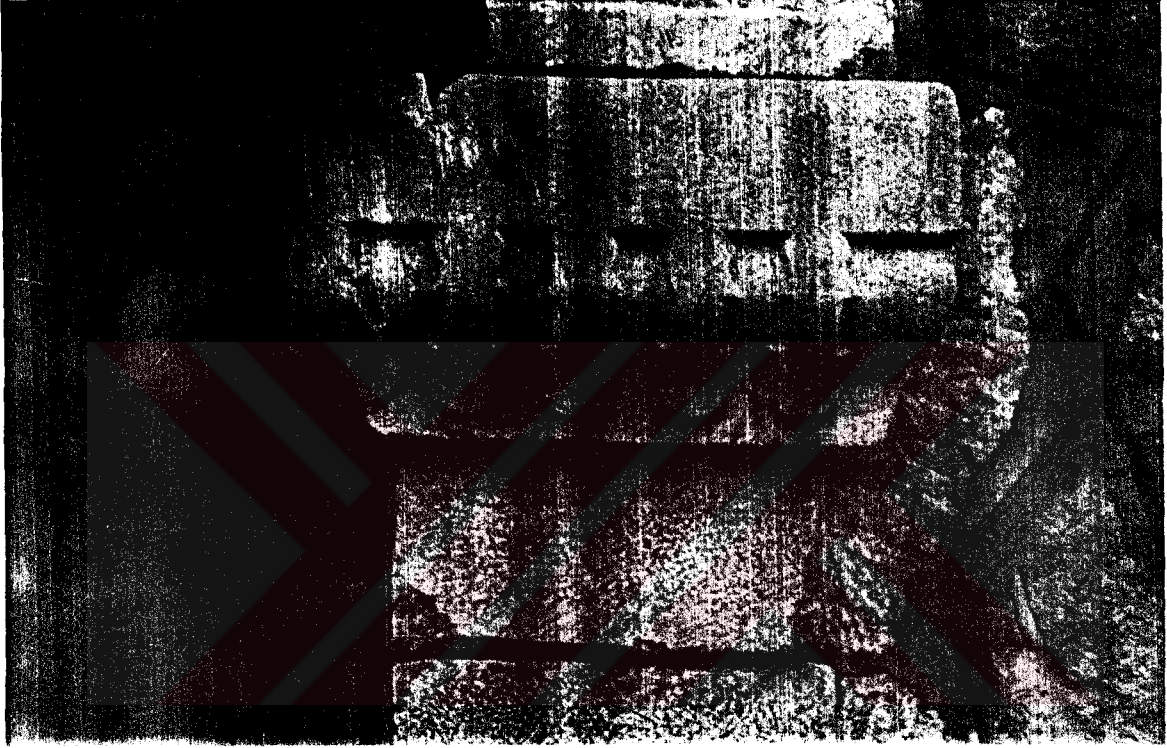
Resim-29

Yapıdaki Yeri : Süleyman Sırrı Camii kapı kemer süslemesi.

Kemer üzerindeki “S” kıvrımlı bir birine simetrik dal motifleri kullanılmıştır çok güzel kalem işçiliği ile bezenmiştir. Bezemelerin her iki duvar kenarında çiçek demetleri yer almaktadır. Süslemeler şeritler halinde devam etmektedir. Yapı süslemesi barok etkilerini yansıtmaktadır.

Resim-30

Yapıdaki Yeri : Osmanpaşa kasabası Osmanpaşa Türbesi Sütun Başlığı

Mermerden yapılmış. Sütun, taş işçiliği kullanılmıştır. Bir birini

Resim-31

Yapıdaki Yeri : Yozgat Kilisesi Pencere Sütunları

Pencere kemerinin her iki tarafında yer alan sütunlar sade bir şekilde oyularak seri yaprak motifi ile süslenmiştir.

Resim-32

Yapıdaki Yeri : Yozgat Kilisesi Duvar Kabartması

Duvar üzerinde girinti ve çıkıntılı birimler bulunmaktadır. Çok sade basit bir süslemedir.

Kilise özelliğini yitirmiş camii olarak kullanılmaktadır. Kiliseden sadece bu kalıntılar kalmıştır.

Resim-33

Yapıdaki Yeri : Cumhuriyet İlkokulu Pencere Kemer Süslemesi

Alçak kabartma ve taş oyma işçiliği kullanılarak yapılan pencere kemeri ve alt sütunun her iki tarafında bir birine simetrik "S" şeklinde dal motifleri kullanılmıştır.

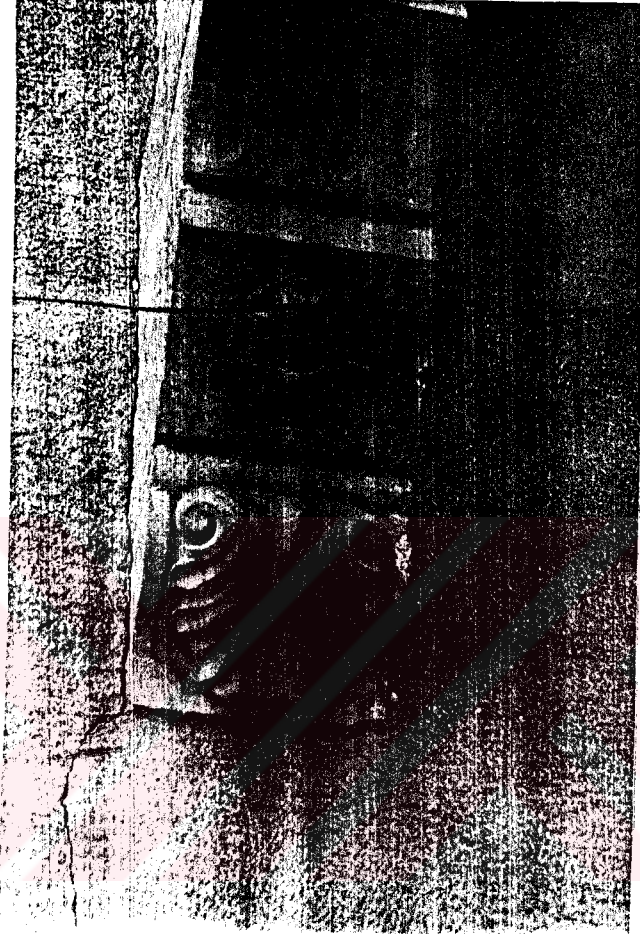
Resim-34

Yapıdaki Yeri : Sakarya İlkokulu Pencere Sütunu

Sütunda çok güzel taş işçiliği kullanılmıştır. kıvrımlı akant yaprakları motifi ile bezenmiştir. Barok dönemi süslemelerini yansıtmaktadır.

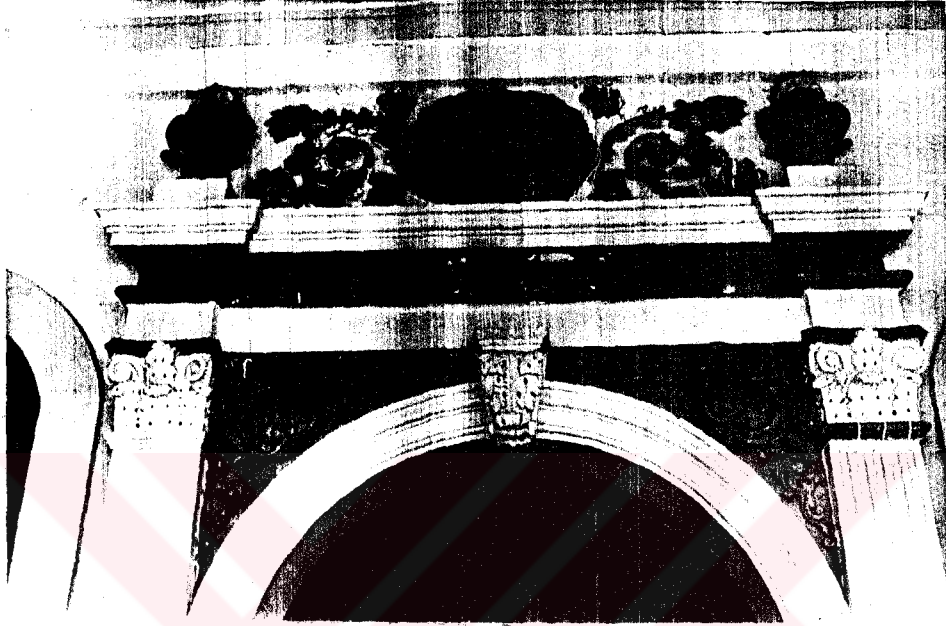
Resim-35

Yapıdaki Yeri : Sakarya İlkokulu Duvar Panosu

Panoda malzeme olarak sarı kesme taş üzerine oyma işçiliği yapılmıştır. Panonun tam ortasında güneş motifi kullanılmış alt tarafta akant yaprağı motifi işlenmiştir.

Resim-36

Yapıdaki Yeri : Askerlik Şubesi Giriş Kapısı.

Kapı kemerinin üstü kapının sağ ve sol sütun başlıkları alçı işlemleri ile süslenmiştir.

Süslemeler bir birine simetriktir. "S" kıvrımlı yaprak ve dal motifleri ile bezenmiştir. Kabartmaların üzeri yıldız ve yeşil boya ile boyanmıştır.

Resim-37

Yapıdaki Yeri : Yozgat Askerlik Şubesi Tuğrası

Tuğra yapının çatı ve pencere arasında yer almaktadır. Dikdörtgen içinde silah ve süngülerin ortasında bir tuğra yer almaktadır. Tuğra ve süngüler mermer üzerine yapılmış, oyma işlemi kullanılmış, taşlar boyanmıştır.

Resim-38

Yapıdaki Yeri : Musa Camii Mezar Taşı Süslemesi

Beyaz mermer üzerine taş oyma işçiliği ile yapılmış ortada kitabe ve üste saksı içinde kıvrım dallı bitkisel bezeme bulunmaktadır.

Resim-39

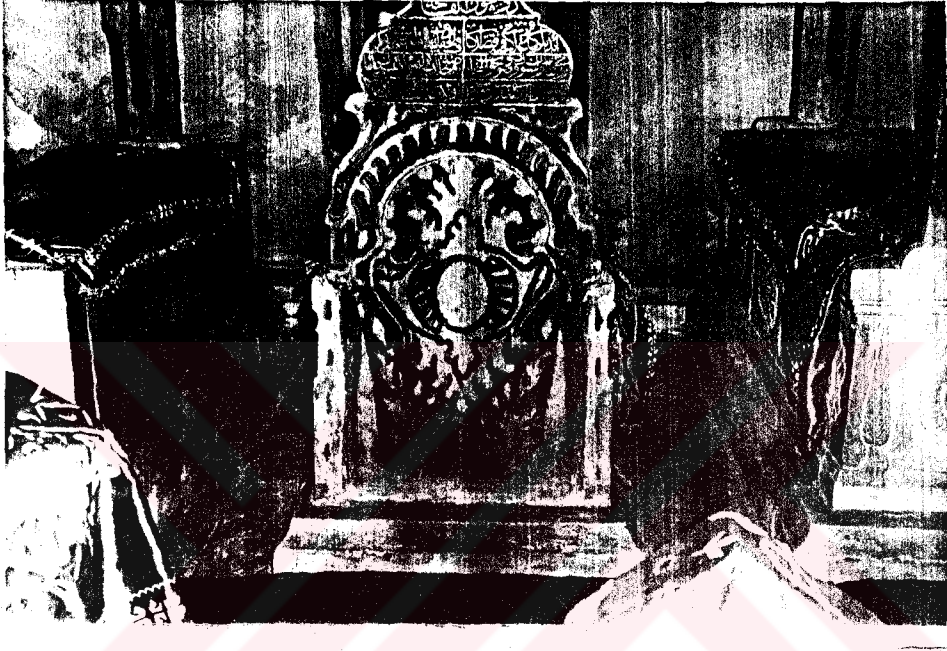

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yapıdaki Yeri : Başçavuşoğlu Camii Mezar Taşı Süslemesi

Sarı taş üzerinde simetrik yaprak ve ortada çiçek motifli ile bezenmiştir. Taş işçiliği kullanılmıştır.

Resim-40

Yapıdaki Yeri : Çapanoğulları Camii İç Camii Mezar Taşı Süslemesi

Mermerden yapılmış lahitler, üzerinde hançer kılıç, selvi, kartuş, "C" ve "S" kıvrımlı kabara ve yıldızla yapılmış bitkisel motiflere bezenmiştir.

Resim-41

Yapıdaki Yeri : Çapanoğulları Camii İç Camii Mezar Taşı Süslemesi

Lahitin baş ucu taşı üzerinde “S” ve “C” kıvrımlı volütlerle yapılmış kartuşlar ve natüralist bitkisel motifler vardır. Bu motif üzerleri siyah boya ve yıldızlarla bezenmiştir. Lahitlerin ile bezenmiş olması ilgi çekicidir.

Camii haremının içerisinde görülen motiflerin aynısını lahitler üzerinde de görmek mümkündür.

Motifler bir birine simetrik olarak bezenmiştir. Renk olarak, yıldız, siyah ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Resim-42

Yapıdaki Yeri : Çapanoğulları Camii dış bahçe mezar taşı süslemesi.

Mezar taşları mermerden taş oyma işçiliği ile yapılmıştır. Öndeki mezarın bir erkeğe ait olduğu, arkadakilerin ise kadın mezarları olduğu söylenmektedir.

Öndeki mezar taşında sarık ve kitabe bulunmaktadır. Arkadakilerde ise istiridyeye kabuğu motifi "S" ve "C" kıvrımlı dal motifleri kullanılmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihi yapılar ulusların düşünce hayatının görülür anıtları olduğu gibi bir ülkede yaşayan toplum varlığının da inkar edilmez delilleri dir.

İnsanlar yaşamlarının her döneminde güzele ulaşmak için uğraş vermişlerdir.

Orta Asya 'dan beri sadece tabii etkenlerden ve düşmanlardan koruyan birer sığınak olmayan çadırlar içinde yaşayan insanlar ekonomik inanç ve gelenek görenek hayat tarzı, süsleme ve benzeri gibi sanatlarını kısaca kültürlerini çeşitli yönleriyle ortaya koymuşlardır.

Anadolu eserlerinde Ahşap yapı malzemesinin zenginliği görülür. Ahşap malzeme yapıda değil iç mimaride de çok kullanılmıştır.

Anadolu 'nun büyük nüfus artışı ve kalkınma olayları dışında kalan ve bu nedenle imar edilmeyen bir çok şehir ve kasabası vardır. Söz konusu şehirler çeşitli nedenlerle büyük ilerleme alanlarının dışında kalmıştır.

Bu yapıların çoğu isabetli olmayan imar hareketleri yüzünden günden güne bozulmakta eski özelliklerini gittikçe kaybetmektedirler. Bu illerimizden biri de Yozgat 'tır.

Yozgat 'ta Camii, han hamam gibi tarihi eserlerin yanında, sivil mimaride Anadolu 'da ender rastlanan bezeme örnekleri bulunmaktadır.

Mimarlık tarihi içinde, sivil mimarinin önemli bir parçasını Tarihi Türk yapıları oluşturur.

Tarihi Türk yapılarından Osmanlı beyliğinin kurulduğu zamandan itibaren geçen iki yüz yıl içindeki eserler günümüze gelmemiştir. Bu eserler hakkında ancak 17. yüzyıldan itibaren bilgi alınır.

Bu yapılardan örn. Türk Evinin değişmeyen özelliklerinden biri de iç yapısı ve bu iç yapıyı meydana getiren mekanları ile mekanları süsleyen alanlarıdır. Bunlar yapı, tavan, dolap, pencere, gibi ahşap kısımları ile lambalık şerbetlik gibi alçı malzemenin kullanıldığı bölümlerdir.

Tarihi Türk Evlerinin önemini vurgularken bu alanların incelenmesi gerekir.

Yozgat İl Merkezinde 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarından kalan yapıların bir kısmı yerlerini taş yığını apartmanlara bırakmış, bir kısmında terk edildiği için harabe durumundadır.

Sayın Yılmaz Göksoy 'u beylerin yardımlarıyla tespit edilen eserlerin çoğu harabe, yıkık özelliklerini kaybetmiştir. Araştırmamızda yer alanlar seçilerek incelenmiştir.

Konu olan eserlerin çoğunda renkler ve boyalar solmuş, süslemede kullanılan motiflerin bir kısmı orijinal şekillerini kaybetmektedirler. Bütün ile yok olmaya başlayan bu kültür varlıklarımız, ilgililerin, ilgilerini beklemektedirler.

Gün geçtikçe sayıları azalan Yozgat 'taki tarihi yapılar hakkında ilmi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Böylece tarihi Yozgat evleri, camileri ve diğer yapı unsurlarının süslemelerin deki motif, renk,, teknik, üslup özellikleri ve bunların kullanımlarına göre dağılımları konusunda pek çok soru cevapsız kalmıştır.

Türk Kültür sanatının bu özgün ve anlamlı belgelerinin çok yönlü olarak araştırılıp tanıtılması kültürümüzün daha da güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

Bu güne kadar çeşitli Sanat Tarihçilerinin yaptıkları çalışmalarla son Dönem Yozgat yapıları bir hayli aydınlığa kavuşturulmasına rağmen Selçuklu Beylik ve Osmanlı Dönemleri ayrıntılı bir inceleme konusu yapılmamıştır. Oysa bu yörede Türk Mimarisinin her dönem eserleriyle karşılaşmak mümkündür. Özellikle Yozgat 'ta Çapanoğulları zamanında belirli bir ölçüde başkentle yarışabilecek onlardan hiçte aşağı kalmayan mimari ve resim sanatı ürünleri bulunmaktadır.

Bu dönem Sanatı hiçbir zaman Türk Sanatından ayrılmaz veya ikinci derecede bir sanat ürünü olarak görülemez. Çünkü bu sanat ürünleri son dönem Osmanlı Mimarisinin genel özelliklerini yansıtır.

KAYNAKÇA

ACUN, Hakkı : “Yozgat Yöresinde “Yozgat Yöresinde İki Plan Türünde Dört,Türbe Örneği” Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bil. Fak. Beşeri Bilimler Dergisi, Ankara : 1990

ACUN, Hakkı : “Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları” Vakıflar dergisi XIII. sayı Ankara : 1977

ACUN, Hakkı : “Çapanoğulları Camii (Yerköy-Saray) Türkiyemiz Dergisi, İstanbul: 1977

ALTINOK, Kazım : İlimiz Yozgat Ank. 1987

ARIK, Rüchan : Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 168 : Ajans Türk Matbaacılık Sanayii. Ankara :1975

ARIK, Rüchan : Batılılaşma Dönemi Türk Mimarı Örneklerinden Anadolu ‘da Üç Ahşap Camii. Ank. 1973

ARIK, Rüchan : “Yozgat Çapanoğlu Camii” Ön Asya Dergisi Ankara:1971

ARIK, Rüchan : Bazı örnekleriyle Anadolu ‘da “Barok Denen Camiiler” (Doçentlik Tezi) Ank. 1972

ARSEVEN, Celal Esat : Sanat Ansiklopedisi, Cilt V. Marif Basımevi İstanbul:1953

ASLANAPA, Oktay : “Yüzyıllar boyunca Türk Sanatı” (14 y.y.) Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Tifderuk Matbaası İstanbul : 1977

ASLANAPA, Oktay : “Türk ve İslam Sanatı” Hüsnü Tabiat Matbaası İstanbul: 1976

ASLANAPA, Oktay : Türk Sanatı II. Milli Eğitim Başçavuş I. Baskı İstanbul : 1973

ARSEVEN, Celal Esat : Türk Sanatı Tarihi Milli Eğitim Basımevi İstanbul : 1970

ÇULPAN, Cevdet : Türk Taş Köprüleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ank.: 1974

DEMİRİZ, Yıldız : Osmanlı Mimarisinde Geometrik Süslemeler. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 503, Sanat Eserleri Dizisi : I. Ankara:1979

DUYGU, Süleyman : Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları, Saray Matbaası, İstanbul:1953

ELDEM, Sedat Hakkı : Türk Evi I. Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul : 1984

ELDEM, Sedat Hakkı : “Son 120 sene içinde Türk Mimarisinde Millilik ve Rejionalizm Araştırmaları” Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri İstanbul : 1985

ELDEM, Sedat Hakkı : Türk Evi Plan Tipleri İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, II.Baskı. İstanbul : 1972

ERGİN, Ali Şakir : Vakıflar ve Yozgat ‘taki Vakıf Camiileri Türkiye Diyanet Vakfı Basım, Ankara 1994

ERDOĞAN, Cemil : “Yozgat Evlerindeki Ahşap Süslemeler.

ERZURUM, Cengiz : “Kültürel süreklilik içinde Türk Evi : Mimarlık Dergisi, İstanbul (Nisan 1984)

HASOL, Doğan : Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları II.Baskı, Ankara : 1979

HASOL, Doğan : Ansiklopedik Mimarlık sözlüğü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları İstanbul : 1993

KARUSUZOĞLU, Ertuğrul : Yozgat Kültür Takvimi : 1994

KARPUZ, Haşim : Türk İslam Mimarisinde Erzurum Evleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara : 1984

KUBAN, Doğan : Türk ve İslam Sanatı üzerine Denemeler Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul : 1995

KÜLTÜR ve SANAT DERGİSİ : Kültür Bakanlığı sayı : 5 OCAK 1977

KÜLTÜR ve SANAT DERGİSİ : Kültür Bakanlığı yayınları, 3 Aralık 1974

MERT, Özcan : “Çapanoğulları” Hacettepe Üniv. Tarih Böl. Asistanı Doktora Tezi.

MEYDAN LAROUSSE

MÜLAYİM, Selçuk : Sanat Tarihi Metodu, Bilim Teknik Yayınevi İstanbul : 1994

ONUK, Taciser : “Osmanlı Dönemi Çadır Süslemeleri” (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi. 1990

ÖNEY, Gönül : “Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri” Sanat Tarihi Yıllığı III, İstanbul : 1969-70

ÖNEY, Gönül : Anadolu Mimari Süslemesi ve El Sanatları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Ankara : 1988

ÖNEY, Gönül : Ankara ‘da Türk Devri Dini ve Sosyal Yapıları : Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1971

ÖNDER, Mehmet : “Antika ve Eski Eserler Klavuzu” Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları Ankara 1995

ÖZCAN, Yılmaz : Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi Kültür Bakanlığı Yayınları
Ankara : 1990

ÖZGÜNER, Orhan “Köyde Mimari” Doğu Karadeniz Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Yay. Ankara : 1970

ÖZTUNA, Yılmaz : Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken yayınevi İstanbul 1983

ÖZKAYA, Yılmaz : Osmanlı İmparatorluğunda Ayanlık Ankara Sevinç Basımevi
Ankara, 1977

RENDA, Görsel : Öncelikle tanıtılması ve korunması gereken Sanat Eserleri “Resimli
ve Nakışlı Türk Evleri” Milliyet Sanat Dergisi (12 Aralık 1975) sayı:162

SANAT TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ : Görsel Yayınları Ankara : 1981

SÜMER, Faruk : Bozok Tarihine Ait Araştırmalar. (Cumhuriyetin 50.Yıl Anma Kitabı)
Ankara : 1974

TAŞ, Necati Fahri : Milli Mücadele Döneminde Yozgat Kültür Turizm Yayınları,
Ankara : 1963

TOLGA, Pelin : Türk Mimarisinde Süsleme Sanatı Haşet Matbaası İstanbul : 1982

TURAN, Adnan : “Sanat Terimleri Sözlüğü” Toplum Yayınevi Ankara : 1980

YETKİN, Suut Kemal : İslam Ülkelerinde Sanat Cem Yayınevi İstanbul : 1984

Yozgat İli Turizm Envanteri : 1996

Yozgat İl Yıllığı, Ayyıldız matbaası, 1973

Yozgat İl Yıllığı, Sevinç matbaası, 1991

Yozgat İl Yıllığı, Sevinç matbaası, 1992

YÜKSEL, Nefise : “Tarihi Yozgat Evleri” Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi
Yayınlanmamış mastır tezi Ank. 1994

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1972 yılında YOZGAT 'ta doğmuş ilk ve orta tahsilini ise Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Resim bölümünde tamamlamıştır. 1995 yılında

Pamukkale Üniversitesi Eğt. Fak. Mastır kazanarak eğitimini sürdürmektedir.

Aynı zamanda Sinop İli Çiftlik İlk Öğretim Okulunda Resim-İş Öğretmenliği yapmaktadır.

Evli ve bir çocuk annesidir.